

ร่างรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการ: การพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจ

เชิงจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ญ บ้านจะโบและบ้านปะสี

อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นางสาวสุรรัตน์ เมอจุ และคณะ

ธันวาคม 2559

ร่างรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ: เรื่องการพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจ

เชิงจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่บ้านจะโบและบ้านปะสี

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัย

1.นางสาวสุรรัตน์	เมอจู้	หัวหน้าโครงการ
2.นายจะสอ	เมอจู้	ทีมวิจัย
3.นางเอมยุภา	จะวอ	ทีมวิจัย
4.นางนาญ	เมอจู้	ทีมวิจัย
5.นางสาวสุทธิตา	เมอจู้	ทีมวิจัย
6.นางนาแต่	จะลอ	ทีมวิจัย
7.นางสาวกัญญา	จะลอ	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ส.ก.ว)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถามวางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง(Action research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชนทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปทบทวน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่าการเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่าการเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างดี ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับปรุงรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองาน

ออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ ศูนย์ประสานงานวิจัย(Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบ การทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการ โดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

โครงการวิจัย “เรื่องการพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่หมู่บ้านจะโบและบ้านปะสี อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาคุณค่าศาสนาวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของชนเผ่าลาหู่เห็นว่าอะไรคือสิ่งที่ทำให้ชนเผ่านี้อยู่มาได้ถึงทุกวันนี้ไม่ว่าศาสนา ภาษา การแต่งกายและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆจากกระบวนการศึกษาทำการวิจัยทำให้พบว่าพี่น้องชนเผ่าลาหู่มีศาสนา มีวัฒนธรรม มีภูมิปัญญาของตนเองที่ถูกหล่อหลอมให้ชีวิตของชนเผ่าลาหู่ที่เป็นหนึ่งเดียวกับก๊อซา (พระเจ้า) และเป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งสร้างทั้งหลายอย่างมีความเข้าใจเคารพองค์พระผู้สร้างและเคารพสรรพสิ่งที่อยู่ในโลกนี้เปรียบเสมือนหนึ่งเป็นผู้ให้ชีวิตแก่เขามาตลอด แต่ทุกวันนี้เมื่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่เคยเอื้อให้พวกเขาอยู่มาได้ ก็เริ่มทยอยหมดลงไม่สามารถพึ่งพาได้อีกต่อไป เพื่อความอยู่รอดของชีวิตชนเผ่าลาหู่จึงหันมาเปลี่ยนจากการทำเกษตรมาเป็นผู้รับจ้างขายแรงงาน ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป เยาวชนถูกชักจูงเข้าสู่ขบวนการขายแรงงาน อยู่ตามร้านอาหารคาราโอเกะและส่วนหนึ่งก็ถูกชักจูงเข้าไปสู่การถูกใช้เป็นเครื่องมือของยาเสพติด ค่าใช้จ่ายของครอบครัวเริ่มมีมากขึ้นเพราะทุกอย่างต้องใช้เงินซึ่งต่างจากเมื่อก่อน แม้ไม่มีเงินแต่ถ้ามีข้าวก็สามารถเข้าไปเก็บอาหารในป่าในเขามากินได้ ที่เป็นเช่นนี้ข้าพเจ้าในฐานะผู้วิจัยมองเห็นว่าพี่น้องชนเผ่าไม่มีทางเลือก เพราะพวกเขาไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือบางคนมีแต่ไม่เพียงพอต่อการเกษตรเพื่อมาหล่อเลี้ยงชีวิตครอบครัว

ดังนั้นข้าพเจ้าจึงมองเห็นว่าน่าจะมีอะไรที่เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชนเผ่าที่มีจิตวิญญาณมารื้อฟื้นให้แปรเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจที่จะทำให้ชุมชนของลาหู่อยู่ได้หรือไม่ ไม่ว่าเรื่องการทอผ้า การจักสาน หรืองานฝีมือด้านจาทลี โดยเฉพาะข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าและลายผ้าของลาหู่จะเอากลับมาฟื้นฟูและทำการเรียนรู้อย่างเอาใจจริงเอาใจสั่งแล้วให้เกิดเป็นสินค้าคุณภาพที่จะสามารถเอาออกมาขายให้กับกลุ่มของชุมชนลาหู่กันเองแล้วยังสามารถออกสู่ตลาดได้ เพื่อการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ลุ่ล่งไปได้ด้วยดี

โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ฝ่ายท้องถิ่นและการริเริ่มของคุณพ่อนิพนธ์ เทียนนิหารและทีมงานศูนย์วิจัยศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขนและชาวบ้านบ้านจะโบและบ้านปะสี ที่ร่วมให้ข้อมูลทำให้ทีมวิจัยสามารถดำเนินงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สุดท้ายนี้ทีมวิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ฝ่ายท้องถิ่นและการริเริ่มของคุณพ่อนิพนธ์ เทียนนิหารและทีมงานศูนย์วิจัยศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขนและ ผู้มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ไม่ว่าจะเป็น อาจารย์ไพโรจน์ สุวรรณ ที่ช่วยจัดเกลาข้อมูลและช่วยให้คำแนะนำเนื้อหาข้อมูลบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ขอขอบพระคุณ พี่น้องหมู่บ้านปะสีและหมู่บ้านจะโบที่ให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลต่อ

งานวิจัยมาโดยตลอด นอกจากนั้นขอขอบพระคุณ คุณกิติ โยธินพาณิชย์ โตโบายะสี จะล่อ พ่อครูจะแฮ จะนะ ที่ให้เนื้อหาและให้คำปรึกษาตลอด พร้อมกันนั้นขอขอบพระคุณทีมวิจัยโครงการชุดใหญ่ที่ได้ให้คำแนะนำร่วมมือและสนับสนุนกับโครงการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดีและอยากจะขอขอบพระคุณกับทุกคนที่มีส่วนร่วมกับการงานวิจัยชิ้นนี้มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ทีมวิจัยบ้านจะโบและบ้านปะสี

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาภูมิปัญญาของลาหู่ญี(มูเซอแดง)ว่าในสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปและชนเผ่าลาหู่ญีที่เคยอยู่ในโลกและต่อสู้ชีวิตมาอย่างยาวนานและเป็นอิสระนั้น มาหยุดอยู่ที่ประเทศไทย คือไม่สามารถอพยพและเลื่อนไหลได้ตามใจชอบอีกต่อไปนั้นจะยังคงอยู่และรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นชนเผ่าได้อีกต่อไปหรือไม่ เพราะรัฐบาลไทยจำกัดบริเวณที่อยู่อาศัยที่ทำมาหากิน โดยเฉพาะไม่มีที่ดินเป็นของตนเองแม้มีบ้างแต่ก็ไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร เพื่อมาเลี้ยงดูครอบครัว เป็นชนเผ่าที่กระจุกกระจายอยู่ทั่วภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง แพร่ ในอดีตถูกมองว่าเป็นชนเผ่าที่มีการปลูกฝิ่นและมีการสู้รบกันมากแต่ปัจจุบันทำไม่ได้อีกแล้ว เพราะรัฐบาลห้าม

ดังนั้นพี่น้องลาหู่ญีจึงหาวิธีการดิ้นรนต่อสู้การทำมาหากิน ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไปทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของชีวิต บางคนพยายามทำเกษตรกรรมเท่าที่ทำได้ในพื้นที่อันจำกัดที่มีอยู่ของตน บางคนถูกส่งไปตามร้านอาหาร ตามโรงงาน บางคนเข้าไปอยู่ในกระบวนการค้ายาเสพติดทำให้ถูกจับติดคุก ถูกฆ่า จึงก่อให้เกิดเป็นเด็กกำพร้าและแม่หม้ายเต็มไปหมด ในสถานะเช่นนี้คนเผ่าคนแก่ในชนเผ่าของลาหู่ญีหลายคน จึงพรรณนาและบอกว่าทำไมลาหู่เราไม่หลงเหลืออะไรอีกแล้ว สิ่งที่หลงเหลืออยู่ก็คือความเชื่อในก๊อซา (พระเจ้า) เท่านั้นที่ยังเป็นที่พึ่งและเป็นกำลังใจให้พวกเขา และการแสดงออกในความเชื่อถึงสิ่งนี้ โดยพี่น้องลาหู่ญีไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนทุกคนก็จะหันกลับมาอยู่บ้านเพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีที่สำคัญอยู่เสมอ เช่น เซาเว เอ้าเว แซ่กอเว เขาะจ้าว เหล่านี้เป็นต้น

ที่ผ่านมาคนเผ่าคนแก่มองว่าความรู้ภูมิปัญญาที่เคยมีมาก่อนในอดีต ชักจะใช้การไม่ได้อีกแล้วกับโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนไป คนเผ่าคนแก่เริ่มไม่มีงานทำ โดยเฉพาะบุคคลที่สำคัญเกี่ยวกับการเกษตรอย่างจาหลีซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำเครื่องมือเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมเริ่มไม่มีความหมายอีกแล้ว เพราะทุกคนหาซื้อได้ในตลาดทั่วไป หรือแม้กระทั่งเรื่องการจักสานก็เช่นเดียวกัน เพราะอะไรก็แล้วแต่ที่ลาหู่ต้องการที่จะใช้ในครัวเรือนก็มีที่ตลาดหมดแล้ว หรือแม้กระทั่งการถักทอและการศึกษาลายผ้าของสตรีลาหู่ก็เริ่มหายไป เพราะผู้หญิงไม่ต้องปลูก ผู้หญิงไม่ต้องเรียนรู้ เรื่องการเย็บและถักทอแบบลาหู่อีกต่อไป เพียงแค่ขอให้เงินก็พอเพราะผ้าที่ต้องการมีที่ตลาดหมดแล้วเพียงแค่หญิงสาวลาหู่มีเงินไปซื้อผ้าในตลาดแล้วเอากลับมาตัดและทำการเย็บให้ออกมาเป็นชุดเผ่าลาหู่ก็ใช้ได้แล้ว

ดังนั้นปัจจุบันที่สำคัญที่สุดคือ แทนที่จะทำมาหากินเลี้ยงชีวิตด้วยอาชีพการเกษตรและเครื่องมือแบบสมัยก่อนจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการในครอบครัว ทุกคนต้องพยายามหาวิธีหาเงินเท่าที่จะหาได้ จึงทำให้คนเผ่าคนแก่เริ่มที่จะเป็นห่วงถึงชีวิตของชนเผ่าของเขาว่า เอ๊ะพี่น้องชนเผ่าลาหู่จะมาถึงจุดจบที่เมืองไทยหรือเปล่า เพราะเยาวชนคนส่วนใหญ่แตกสลายไปอยู่กับคนไทย

หมดแล้ว การแต่งตัวแบบลาหู่ก็ไม่ค่อยมีให้เห็นอีกแล้วกับคนรุ่นใหม่ ทุกคนใส่เสื้อผ้าที่ซื้อมาจากตลาด คนรุ่นใหม่จะไม่ค่อยคิดถึงและสืบทอด ไม่ว่าเรื่องของความเชื่อศาสนาวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั่งามที่มีอยู่ในลาหู่มาเป็นเวลานาน คนรุ่นใหม่ไม่สนใจเรื่องการสืบทอดไม่ว่าเรื่องการเป็นพ่อครู (ผู้นำศาสนา) การเป็นโตโบ เนโบหรือแม่กระทั่ง กาส้อมา ที่ทำหน้าที่ทางศาสนาก็จะเริ่มขาดหายไป นอกจากนั้นคนที่จะสืบทอดในเรื่องการทำแคน เป่าแคนและทำเต๋นจะคิดต่างๆก็จะค่อยๆหายไปพร้อมกับคนรุ่นเก่า

ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ดิฉันในฐานะผู้วิจัยลูกหลานของลาหู่คนหนึ่งและทีมวิจัย ที่รู้สึกเป็นห่วงเช่นเดียวกับคนเฒ่าคนแก่ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ดิฉันเมื่อได้รับโอกาสจาก สกว. และจากการสนับสนุนของศูนย์วิจัยศาสนาและวัฒนธรรมชุมชนจึงอยากทำการศึกษา โดยได้เลือกหมู่บ้านปะสี และหมู่บ้านจะโบเป็นตัวแทนของชนเผ่ากลุ่มพี่น้องลาหู่ญี เห็นว่าแม่สถานการณ์ในประเทศไทยจะบีบบังคับในหลายๆ ด้านกับพี่น้องชนเผ่าลาหู่ญีก็ตาม ทีมวิจัยคิดว่าน่าจะมီးอะไรที่เป็นจุดแข็งและมีอยู่ในภูมิปัญญาของชนเผ่าลาหู่ญีที่จะสามารถรื้อฟื้นและเอาออกมาเป็นเศรษฐกิจที่มีเป็นจิตวิญญาณได้หรือไม่ โดยเฉพาะความรู้ที่มีอยู่ในสตรีลาหู่เอาออกมาพัฒนา เพราะจริงๆแล้วสตรีในลาหู่ในอดีตมีความสามารถมากเกี่ยวกับการถักทอ การเย็บหรือแม่กระทั่งลายผ้าต่างๆของลาหู่ ผู้วิจัยและทีมในฐานะลูกหลานมีความมั่นใจในด้านนี้มากเพราะมีเพื่อนต่างชาติพันธุ์ก็เริ่มฟื้นฟูงานหัตถกรรมและภูมิปัญญาของชนเผ่าของงานสตรีเอาออกมาพัฒนา นอกจากสวมใส่แล้วยังดัดแปลงเอาออกมาสู่ตลาดได้อีกด้วย และได้เงินจากสตรีเหล่านั้นเพื่อมาดูแลเงินจือครอบครัวและแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ในระดับหนึ่ง

ดิฉันและทีมวิจัยมั่นใจว่า แม้ภูมิปัญญาด้านอื่นอาจจะยากในการรื้อฟื้น แต่ภูมิปัญญาสตรีด้านการถักทอและรื้อฟื้นลายผ้าลาหู่ญีนั้นจะทำให้ดิฉันจะสามารถริเริ่มกลุ่มสตรีแม่บ้านและเยาวชนสตรีลาหู่กับคนรุ่นใหม่ และเป็นทางออกหนึ่งที่เอาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชนเผ่ามาเป็นการพัฒนาอาชีพทางเลือกหนึ่งจากภูมิปัญญาของชนเผ่าลาหู่ที่เชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจที่มีจิตวิญญาณและสามารถนำออกสู่ตลาดได้อย่างมีคุณค่าศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ลาหู่ญี

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามในการวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.5 มิติเชิงพัฒนา	3
1.6 ขอบเขตการวิจัย	4

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

2.1 การวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม	5
2.2 แนวคิดทางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน	6
2.3 แนวคิดมิติจิตวิญญาณธรรมชาติ	7
2.4 ทฤษฎีการประกอบสร้าง	8
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยลาหู่ญ	8-11

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

3.1 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย	12
3.2 ชั้นศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน	13-19

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ตอนที่ 1. ข้อมูลด้านบริบทชุมชนและข้อมูลทั่วไป	20-75
ตอนที่ 2. สถานการณ์โลกทัศน์และภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาหู่ญ ที่ใช้ในกาประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ของคนในชุมชน	75-81
ตอนที่ 3. ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ญกับคนเมืองในพื้นที่ บ้านจะโบและบ้านปะสันับจากอดีตจนถึงปัจจุบันรวมทั้งความสัมพันธ์อื่นๆ	82-83
ตอนที่ 4. การพัฒนาอาชีพบนฐานภูมิปัญญาของตนเองและนำพาตนเองไป สู่ความมั่นคงในอาชีพ	83-84
ตอนที่ 5. เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร	84-92

บทที่ 5 ผลจากการปฏิบัติ

5.1 โครงการพัฒนาอาชีพด้านงานฝีมือเกี่ยวกับการทอผ้าและลายผ้าลาหู่ญ	93-102
5.2 สรุป	102-103

สารบัญ

หน้า

บทที่ 6 สรุปและอภิปรายผล

6.1 การสรุปผลการศึกษาวิจัย

104-109

6.2 อภิปรายผลการทำวิจัย

110-111

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

บ้านจะโบและบ้านปะสีเป็นบริวารของหมู่บ้านห้วยน้ำเย็น ตั้งมาได้ประมาณ 30 ปี เดิมเป็นพื้นที่ป่าโดยมีราษฎรจากจังหวัดนครนายก ได้เข้ามาทำไร่ทำสวนและตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆจนได้ตั้งเป็นหมู่บ้าน อยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีระยะทางห่างจากตัว อำเภอเมืองเชียงใหม่รวม 210 กิโลเมตร และระยะทางจาก ท่าตอนถึงบ้านห้วยน้ำเย็นอีก 1.5 กิโลเมตร ชุมชนบ้านห้วยน้ำเย็นมีทั้งคนเมือง และชนไทยใหญ่ และหลากหลายชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกัน บ้านจะโบและบ้านปะสี ทั้ง 2 พื้นที่เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าลาหู่หรือมุเซอแดง รวมจำนวน 27 ครัวเรือน พื้นที่ที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ป่าสงวนมาแต่ดั้งเดิม โดยได้รับการจัดสรรพื้นที่ในเขตป่าสงวน หลังจากที่ได้รับอนุญาตอพยพมาจากประเทศพม่า ปัจจุบันชาวบ้านจะโบไม่มีที่ดินทำกินในเขตที่อยู่อาศัย ต้องไปใช้พื้นที่อื่นซึ่งอยู่ในเขตชายแดนพม่า แม้ว่าคนในพื้นที่จะมีที่ดินทำกินครัวเรือนละประมาณ 10-20 ไร่ แต่ด้วยการเดินทางที่ต้องรอนแรมไปในที่ห่างไกลและไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ ผลผลิตที่ได้จึงได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย รวมทั้งถูกลักขโมยจากชาวบ้านในฝั่งประเทศเพื่อนบ้าน การทำไร่ส่วนใหญ่เป็นไร่ข้าวโพดซึ่งชาวบ้านขายผลผลิตได้เพียงกิโลกรัมละ 4 บาท ขณะที่ต้นทุนสูงกว่านั้น ทางเลือกของคนในพื้นที่คือการขายแรงงาน ซึ่งทำได้เฉพาะเมื่อมีผู้ว่าจ้าง ซึ่งเป็นเกษตรกรที่เป็นชาวเมืองในพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งจะได้ค่าจ้างเป็นบางวัน ความตึงเครียดของวิถีชีวิตการทำมาหากิน ทำให้ชนชาวลาหู่ที่อยู่ในพื้นที่ง่ายต่อการถูกชักจูงเข้าไปสู่กระบวนการค้ายาเสพติด ทั้งเยาวชนคนหนุ่มสาว และผู้ใหญ่ในชุมชน โดยเฉพาะที่เป็นเพศชาย ส่วนเพศหญิงได้เดินทางเข้าไปในเส้นทางการค้ามนุษย์ ตลอดเส้นทางจาก อำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงพื้นที่มีร้านค้าคาราโอเกะเกิดขึ้นมากมาย และเบื้องหลังร้านเหล่านั้นคือกระบวนการค้ามนุษย์ สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนคือปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นอย่างหนัก ผู้ชายทุพติภรรยานี้เนื่องจากเมายา จนนำไปสู่การแตกแยกในครอบครัว และก่อให้เกิดปัญหามากมาย

ชาวลาหู่ในพื้นที่บ้านจะโบต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจเนื่องจากขาดแคลนพื้นที่ทำกินที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุด จนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมอีกมากมาย ทำให้ชุมชนมีปัญหาระส่ำระสาย สิ่งหนึ่งที่ประคับประคองให้ชุมชนยังยืนหยัดอยู่ได้ก็เพราะพี่น้องลาหู่ยังมีผู้นำจิตวิญญาณที่ช่วยค้ำจุนชุมชนเอาไว้ และผู้นำจิตวิญญาณเหล่านี้เช่น

- 1.โตโบ ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาฝ่ายชาย
- 2.เนโบ ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาฝ่ายหญิง
- 3.ตารา ทำหน้าที่เป็นร่างทรงของก๊อซาที่เป็นผู้ชายและรักษาผู้ป่วย

- 4.กาเซาะมา ทำหน้าที่เป็นร่างทรงของก๊อซาที่เป็นผู้หญิงและรักษาผู้ป่วย
- 5.อาดอ ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลชุมชนด้านการปกครอง
- 6.จาหลี่ เป็นช่างเทคนิคเช่น ช่างเหล็ก ช่างไม้(ดูแลชาวบ้านด้านการทำมาหากิน)
- 7.สาหล่า ครูสอนศาสนา

ผู้นำเหล่านี้คือบุคคลคนสำคัญที่เป็นหัวใจในโครงสร้างของชุมชน ทำหน้าที่รักษาให้ชุมชนเข้มแข็ง และยังอยู่ได้แม้ต้องเผชิญกับวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างหนักหน่วงก็ตาม ซึ่งในสภาพจริง แม้คนในชุมชนจะมีวิถีแห่งอาชีพผูกพันกับการเกษตรมาช้านาน และเมื่อเวลาผันเปลี่ยน ชาวบ้านไม่มีที่ทำกินที่อยู่ใกล้ชุมชน แต่ยังคงเหลืออาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกษตรและการดำรงชีพคืออาชีพช่าง โดยจาหลี่ ซึ่งเป็นช่างเทคนิคได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำที่สำคัญของชุมชน ดังนั้นการรื้อฟื้นอาชีพของคนในชุมชนที่อยู่บนฐานภูมิปัญญาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการแสวงหาหนทางในการสร้างงาน สร้างอาชีพที่เชื่อมร้อยคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนได้เริ่มต้นแก้ไขปัญหของตนเอง และช่วยให้เยาวชนคนหนุ่มสาวได้เรียนรู้อาชีพที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งสร้างทางเลือกในอาชีพอื่นที่เป็นไปได้ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ด้วยกระบวนการกลุ่มของคนในชุมชน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นบนฐานเศรษฐกิจและเชื่อมร้อย ไปสู่ความร่วมมือในการสร้างชุมชนที่แข็งแรง เยาวชนในชุมชนรอดพ้นจากวงจรการค้ายาเสพติดและวงจรของการค้ามนุษย์ ที่จดจ้องกับเยาวชนที่มีปัญหาในทางเศรษฐกิจจนเป็นเหตุให้พ่อแม่ ครอบครัวทุกขใจกับการใช้ชีวิตของเยาวชน คณะผู้วิจัยเห็นว่าการได้ทำความรู้จักความเป็นจริงของตนเองและชุมชนจะนำมาสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาอาชีพจากภูมิปัญญาช่าง ซึ่งจะทำให้เยาวชนสามารถร่วมกันสร้างงาน สร้างรายได้ และมีความมั่นคงในชีวิตในท้ายที่สุด

1.2 คำถามในการวิจัย

- 1.บริบทความเป็นจริงของชุมชนเป็นอย่างไร ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศาสนา วัฒนธรรมจากอดีตถึงปัจจุบัน
- 2.โลกทัศน์และภูมิปัญญาอะไร ของชาติพันธุ์ลาหู่ญ ที่ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ของคนในชุมชน
- 3.ทำอะไรคนในชุมชนจะสามารถพัฒนาอาชีพบนฐานภูมิปัญญาของตนเองและนำพาตนเองและเยาวชนคนหนุ่มสาวไปสู่ความมั่นคงในอาชีพได้
- 4.ศาสนาและวัฒนธรรมมีบทบาทในการรักษาชุมชนอย่างไร นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและจะช่วยสร้างภูมิสังคมให้กับชุมชนอย่างไร
- 5.ชุมชนจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาและการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกในการพัฒนาอาชีพทางเลือกเพื่อการมีชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชนอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 4.1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศาสนาวัฒนธรรมจากอดีตถึงปัจจุบัน
- 4.2. เพื่อค้นหาโลกทัศน์และภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาหู่ญที่ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ของคนในชุมชน
- 4.3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุนวิถีอาชีพของชาวบ้านและการมีชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชน
- 4.4. เพื่อค้นหาและสร้างอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนในการประกอบอาชีพและเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของคนในชุมชนของชาติพันธุ์ลาหู่ญ

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

5.1. มิตินิเทศ

- 1) องค์ความรู้เรื่อง เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของชาวลาหู่ญ บ้านจะโบและบ้านปะสี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่
- 1) องค์ความรู้เรื่อง การพัฒนาอาชีพทางเลือกจากฐานภูมิปัญญาของชุมชนชาวลาหู่ญบ้านจะโบและบ้านปะสี

1.5 มิตินิเทศ

- 1) ผลจากการเชื่อมโยงความเข้าใจในอาชีพจากคนรุ่นเก่าที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาช่างกับเยาวชนคนหนุ่มสาว ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพจริงในปัจจุบันของชุมชน
- 2) ผลจากความเข้าใจและการลงมือแก้ไขปัญหาในอาชีพ ทำให้เยาวชนและคนในชุมชนมีงานมีอาชีพที่เป็นรูปธรรม สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้
- 3) ความเข้าใจในปัญหาและความเข้าใจในรากเหง้าของตนเองจะนำไปสู่การกำหนดบทบาทของคนในชุมชนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าในระดับครอบครัว และระดับชุมชน
- 4) นักวิจัยในโครงการได้เรียนรู้กระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทำให้เข้าใจตนเองและชุมชน รวมทั้งความเชื่อมโยงกับสังคมภายนอก
- 5) นักวิจัยได้เรียนรู้ทักษะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตั้งแต่การกำหนดโจทย์ของการวิจัย การออกแบบการวิจัย ซึ่งหมายรวมถึงการสร้างและใช้เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ผลการวิจัย
- 6) นักวิจัยได้เรียนรู้การคิดเชิงระบบ และการแก้ปัญหาเชิงระบบจากฐานทฤษฎี เพื่อนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

1.6 ขอบเขตการวิจัย

วิเคราะห์รากของปัญหาในชุมชนเพื่อค้นหาแนวทางอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของชนเผ่าลาหู่ญ บ้านจะโบและบ้านปะสี อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ ทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์รากของปัญหา และทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและสร้างการเรียนรู้จากกระบวนการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงค้นหา โดยทำการวิเคราะห์แบ่งช่วงเวลาศึกษาเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่การวิเคราะห์รากของปัญหา ระยะเวลา 8 เดือน และช่วงการทดลองแก้ปัญหาและสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ระยะเวลา 8 เดือน

นิยามศัพท์

ศาสนา หมายถึง ความเชื่อที่ชาวลาหู่เคารพและยึดถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดที่เรียกว่า “กือซา”

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต คุณค่า ความหมาย ความเชื่อที่คนในชุมชนยึดถือและรักษา สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้รู้ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น

อาชีพ หมายถึง วิถีแห่งการทำมาหากินที่สุจริตอันนำมาซึ่งรายได้

อาชีพทางเลือก หมายถึง การทำมาหากินจากความรู้เดิมหรือภูมิปัญญาอันก่อให้เกิดผลได้ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถในการใช้อิทธิพลให้คนอื่นทำงานในระดับต่างๆ ที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ หมายถึง ผลลัพธ์ของการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนภายใต้ความสัมพันธ์ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์กับคนภายนอกที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ยุติธรรม ซึ่งผลลัพธ์ปรากฏออกมาในรูปของผลที่ได้เป็นเงิน สิ่งของ และไม่ใช่ว่าของ เช่น ความสุขของคนในชุมชน

บทที่ 2

การทบทวนเอกสาร

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจที่มีจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ญ ที่มวิจัยได้ทบทวนแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่มาเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการวิจัยดังนี้

- 2.1 การวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research)
- 2.2 แนวคิดทางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน
- 2.3 แนวคิดมิติจิตวิญญาณธรรมชาติ
- 2.4 ทฤษฎีการประกอบสร้าง (Constructionism)
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยลาหู่ญ

2.1 การวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research)

เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อได้มาซึ่งองค์ ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยคณะวิจัย ชุมชนและแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการ วิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ควบคู่ไปกับ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem-Learning Process) กมล สุดประเสริฐ (2540 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัย ค้นคว้า และหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิมๆ ต่างกันเพียงแต่ว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา และเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการวิจัย และในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย? ซึ่งสอดคล้องกับ สุภางค์ จันทวนิช (2547 : 67) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) หมายถึง วิธีการที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัย การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม

หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

- 1.ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ
- 2.ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกย่องและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง

3.ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

4.สนใจปรัทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน

5.ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

1.ประชากรผู้ทำการวิจัย ได้เปลี่ยนจากผู้วิจัยภายนอก โดยให้ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมกันในการร่วมคิด วางแผนและตัดสินใจในการวิจัย

2.ขอบเขตของการมีส่วนร่วม จากเดิมที่การมีส่วนร่วมจะอยู่ในวงจำกัดเพียงบางขั้นตอนมาสู่การมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การศึกษาชุมชน วิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผล

3.การเป็นประชาธิปไตย หลักของความเป็นประชาธิปไตยจะเพิ่มมากขึ้นใน PAR เนื่องจาก การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชนเอง ลดการพึ่งพิงจากสังคมภายนอก ให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด

4.การสร้างองค์ความรู้ เนื่องจากการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และการผสมผสานความรู้จากทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน

5.ความรู้ที่ประชาชนได้รับ PAR เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่การเข้าใจเพียงอย่างเดียวดังการวิจัยที่ผ่านมามากแต่ต้องลงมือกระทำให้ความเข้าใจที่เป็นนามธรรมออกมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและพัฒนาความรู้ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง

6.การวิจัยที่จะนำไปสู่การพัฒนา PAR เป็นการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทั้งวิธีการวิจัยและการพัฒนามนุษย์ (โดย ผศ.เอนก ชิตเกษรผศ.พรรณนุช ไชยปิ่นชนะ).

2.2 แนวคิดทางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน

สำหรับแนวคิดศาสนาวัฒนธรรมแล้ว บาทหลวงนิพนธ์ เทียนนิหาร (2556) อธิบายว่าอยู่ในวิถีชีวิต เป็นวิถีชีวิตที่อยู่ในการผลิต แม้แต่การปลูกพืชแบบใหม่ เช่น ลิ้นจี่ ลำไย มะเขือเทศ กะหล่ำปลี ชาวบ้านยังนำศาสนาไปอธิบายคุณค่าและความหมาย ต้องขอขอบคุณพระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเขาไม่ไปขอบคุณพระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เขาจะไม่เหลืออะไรเลย เพราะชาวบ้านจำเป็นต้องทำมาหากิน แต่เป็นการทำมาหากินบนฐานความหมายแบบใหม่เพื่อที่จะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์กับครอบครัว จึงต้องขอขอบคุณพระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มิติเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา กลายมาเป็นตัวปกป้องคุ้มครอง

ธรรมชาติ มิติชีวิตภายใน (Spirituality) จึงเป็นพลังที่ชาวบ้านต้องทำพิธีกรรมเพื่อแสดงว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ ปัจจุบันไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน สภาพแบบใดจะต้องต่อสู้เพื่อแย้งชิงความหมาย เพื่ออธิบายความหมายใหม่ ไม่ให้โลกทางการค้ามาควบคุมแต่เพียงผู้เดียว เป็นการนำระบบคุณค่าทางศาสนาไปอยู่ในโลกที่เป็นวัตถุนิยมในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนทำให้ชีวิตมีคุณค่ามีความหมาย เพราะว่า เป็นชีวิตที่เป็นการประกาศพลังแห่งการอยู่รอดที่ได้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่เขาได้ต่อสู้กับอำนาจที่เคยเอาเปรียบคนในชุมชน การต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจึงต้องแย้งชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ คือการไปสร้างและให้ความหมายแล้วไปเกิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เช่น ป่าต้นน้ำ ป่าพิธีกรรม ป่าสะดือ ป่าหวงห้าม ป่าที่ผ่านการบวช เป็นต้น แทนที่จะเป็นวัตถุนิยม เงินนิยม และความสะดวกนิยม ซึ่งแน่นอนว่าก่อนการเกิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผู้คนในชุมชน/สังคม ต้องเข้าใจความจริงที่มีอยู่เดิม การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นจริงบนฐานความรู้จะนำไปสู่การเปิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อสร้างความหมายใหม่กับชีวิต และนำชีวิตไปสู่สิ่งที่ดีงาม

2.3 แนวคิดมิติจิตวิญญาณธรรมชาติ

โลกเรานี้แท้จริงคือสิ่งมีชีวิตที่พร้อมด้วยจิตวิญญาณและสติปัญญา...เป็นสิ่งมีชีวิตหนึ่งเดียวที่มองเห็นได้และโอบอุ้มสิ่งมีชีวิตอื่นๆอยู่ ดังนั้นโลกจึงถูกมองว่ามีจิตวิญญาณหรือที่เรียกว่า จิตวิญญาณของโลก ซึ่งให้กำเนิดสรรพสิ่งและทำให้ทุกสิ่งหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จิตวิญญาณของโลก นั้นเป็นสตรีเพศและแทรกซึมอยู่ในทุกส่วนของจักรวาลแห่งกายภาพ

การสัมผัสถึงความเป็นชีวิตในธรรมชาติคือแหล่งความรู้ทางตรงที่เชื่อถือได้ สำหรับพวกเขาธรรมชาติมีชีวิตอย่างแท้จริง และทุกสิ่งที่ดำรงอยู่ในนั้นล้วนเปี่ยมด้วยพลังอำนาจ สติปัญญาและปรัชญา อันเป็นคุณสมบัติที่หากชาวตะวันตกสังเกตเห็นก็จะเรียกขานว่า วิญญาณ ในวัฒนธรรมพื้นเมืองก่อนหินเปรียบเสมือนผู้อาวุโสของโลก เป็นผู้เก็บรักษาความทรงจำที่เก่าแก่ที่สุด ซึ่งผู้คนแสวงหาคำปรึกษาอันเปี่ยมไปด้วยปัญญาและความสงบจากมัน ภูเขาสูงคือที่อยู่ของตัวตนอันทรงอำนาจ การปีนเขาคือการเสี่ยงที่จะลบหลู่ที่สิ่งสถิตของมนุษย์เหล่านั้นอย่างร้ายแรง ป่าก็เป็นสิ่งมีชีวิตเช่นกัน หมอผีประจำเผ่าจะต้องขอคำชี้แนะจากป่าทุกครั้งก่อนล่าสัตว์ เขาคือผู้ที่มีความเชื่อมโยงโดยตรงและหยั่งรู้ถึงจิตวิญญาณอันยิ่งใหญ่ของป่า เดวิด อะบราม (David Abram) นักปรัชญาและนักนิเวศวิทยาเชิงวัฒนธรรม มองว่าคนพื้นเมืองจำนวนมากรู้ดีว่า ธรรมชาติที่รายล้อมพวกเขานั้นมีชีวิตและสติปัญญาอย่างเปี่ยมล้น ทั้งยังสามารถรับรู้ถึงการปรากฏตัวอย่างว่องไว ดังนั้นเขาจึงต้องระมัดระวังไม่ไปล่วงเกินหรือสบประมาทผืนแผ่นดิน ด้วยเหตุนี้เองผู้คนในวัฒนธรรมชนเผ่าพื้นเมืองส่วนใหญ่จึงรู้ว่าโลกนั้นมีชีวิต เป็นการดำรงอยู่ของตัวตนอันยิ่งใหญ่ที่ได้รับเกียรติในฐานะมารดาหรืออัยยิกาผู้โอบอุ้มเลี้ยงดูมนุษย์ และบางครั้งก็ออกจะไร้ความปรานี สำหรับคนเหล่านั้นแม้กระทั่งผืนดินใต้ฝ่าเท้าถือเป็นที่อยู่อาศัยของอำนาจและปรัชญาอันศักดิ์สิทธิ์

ผู้คนที่ไม่ใช่ชาวตะวันตกเหล่านี้สนับสนุนแนวคิดแบบจิตวิญญาณธรรมชาติ คือเชื่อเหมือนที่นักธรณีวิทยา คุณพ่อโธมัส เบอรี่ (Thomas Berry) กล่าวไว้อย่างลึกซึ้งว่า ธรรมชาติทั้งหมดนั้น “เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างสิ่งที่มีตัวตนมากกว่าการรวมกลุ่มของวัตถุ” แต่เดิมนั้นแนวคิดจิตวิญญาณธรรมชาติถูกนักวิชาการชาวตะวันตกมองว่าเป็นแนวคิดล้าหลังและขาดความเป็นจริงเชิงทฤษฎี แต่ทุกวันนี้ นักปรัชญา นักจิตวิทยาและนักวิทยาศาสตร์ในวัฒนธรรมของเราเริ่มตระหนักแล้วว่า ผู้คนที่เชื่อในจิตวิญญาณชาตินั้นห่างไกลจากคำว่า ป่าเถื่อน พวกเขาใช้ชีวิตอยู่กับความเป็นจริงที่เต็มไปด้วยญาณทัศนะมากมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและระหว่างมนุษย์กับโลก หนึ่งในญาณทัศนะนั้นก็คือจิตวิญญาณธรรมชาติเป็นความเชื่อแบบอันเก่าแก่แต่บรรพกาล องค์อินทรีย์ของมนุษย์มีแนวโน้มตามปกติอยู่แล้วที่จะมองเห็นธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีชีวิตและเต็มไปด้วยจิตวิญญาณ แต่แล้วเรากลับเก็บกดสัมผัสพื้นฐานนี้เอาไว้ โดยยอมทำลายสุขภาพของตัวเองและของธรรมชาติ (กายา, 2556)

2.4 ทฤษฎีการประกอบสร้าง (Constructionism)

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะช่วยกันค้นหาคำตอบ หรือวิธีการกระบวนการที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนและสร้างความรู้ใหม่จากประสบการณ์ปฏิบัติการร่วมกันของชุมชนฉะนั้นจึงได้นำทฤษฎีการประกอบสร้าง (Constructionism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Piaget...) และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหรือชาวบ้านปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยมีทางเลือกที่หลากหลายและเรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เก่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในงานศึกษาของ สุชิน (2548) ได้ย้่าว่า หลักการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของทฤษฎีการประกอบสร้าง คือ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือสร้างสิ่งที่มีความหมายกับตนเอง ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ต้องมีลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้เป็นชิ้นงานได้สำเร็จตอบสนองความคิดและจินตนาการของผู้เรียน ซึ่งทฤษฎีนี้มีความสอดคล้องกับกระบวนการศึกษาวิจัยที่จะเสริมสร้างสำนักผู้เรียนหรือชุมชนที่มีความผูกพันกับถิ่นเกิด โดยการปฏิบัติเกษตรวัฒนธรรมที่เป็นอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษอย่างภาคภูมิใจและมีความหมาย

กล่าวโดยสรุปว่า ทฤษฎีการประกอบสร้างนี้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำกิจกรรมศึกษาวิเคราะห์รากเหง้าปัญหาที่แท้จริงของชุมชน และได้ร่วมกันดำเนินการในการสร้างงานหรืออาชีพที่เป็นทางเลือกให้กับชุมชน ชุมชนจะได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยกันจากการสร้างงานที่ตนเองสนใจ ขณะเดียวกันได้มีการเรียนรู้จากกันและกันที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยลาหู่ญ

-งานวิจัยของ โสพิสศิริไสค์ เรื่องบทบาทของผู้นำศาสนาหลังการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนมูเซอแดง และบทบาทของผู้นำศาสนาซึ่งอุบัติขึ้น

ท่ามกลางบรรยากาศของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปสู่ความทันสมัยแบบวัฒนธรรมวัตถุนิยมบริโภคนิยม ผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่าในช่วงเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา สังคมมุสลิมนิกายซุนนีได้ค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก โดยเฉพาะวัฒนธรรมวัตถุนิยมบริโภคนิยม ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของสถาบันศาสนา อันเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่สั่งสอนขนบธรรมเนียมอันเก่าแก่ของชาวมุสลิม ด้วยเหตุผลดังกล่าว สถาบันศาสนาจึงมีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้กับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์โดยโอนอ่อนตามกระแสด้วยการปรับปรุงเนื้อหาของความเชื่อทางศาสนาให้ทันสมัยเพื่อรักษาบทบาทการเป็นผู้นำทางวิญญาณของชุมชนไว้ต่อไป แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทที่น่าจับตามองของฝ่ายคริสตจักรในการฉวยจังหวะเข้าแทรกแซงทางวัฒนธรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงชาวเขาเผ่ามุสลิมให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ตามความต้องการของตน

-งานวิจัยของละเคลาะ จะทอ เรื่องเล่าจาก “การต่อสู้เรื่องสัญชาติของผู้หญิงชนเผ่ากรณีศึกษาชีวิตจริงของผู้หญิงลาหู่คนหนึ่ง” มุ่งศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงชนเผ่าไม่ได้รับสัญชาติ ศึกษาโครงสร้างทางสังคมลาหู่ที่เป็นสังคมปิตาธิปไตย สำนวนองค์ความรู้ที่ต้องห้ามสำหรับผู้หญิงที่เป็นเหตุทำให้ผู้หญิงชนเผ่าลาหู่ไม่สามารถดำเนินการเรื่องสัญชาติด้วยตนเองได้ และนำไปสู่การไม่ได้สัญชาติ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและระบบความเชื่อ เป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงชนเผ่าหลุดพ้นจากสังคมวัฒนธรรมประเพณีที่ผู้หญิงมีข้อห้ามข้อจำกัดมากมายที่ไม่ให้ผู้หญิงได้เรียนรู้ ภายใต้สังคมปิตาธิปไตยหรือสังคมระบบชายเป็นใหญ่ ทำให้ผู้ศึกษาสามารถต่อสู้เรื่องสัญชาติของตนเองจนได้สัญชาติไทย และสามารถช่วยเหลือผู้หญิงชนเผ่าและชาติพันธุ์ให้ได้สัญชาติไทยได้ อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงชนเผ่าและชาติพันธุ์ที่ไร้สัญชาติ ต้องจำทนอยู่ในระบบอุปถัมภ์และการคอร์รัปชันที่ยังคงอยู่ ต้องผ่านกลุ่มคนหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากกระบวนการลงรายการสัญชาติ การมีอคติทางชาติพันธุ์และการเลือกปฏิบัติทางชาติพันธุ์จากเจ้าหน้าที่รัฐและบุคคลทั่วไป

การแก้ไขปัญหาสัญชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ต้องมีความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้านเนื่องจากข้าราชการในระดับกรมการปกครอง และข้าราชการในระดับปฏิบัติ ไม่สนองนโยบายการเร่งรัดลงรายการสัญชาติ ทำให้การพิสูจน์สถานะบุคคลของบุคคลชนเผ่า

การศึกษานี้พบว่าสังคมชนเผ่าที่ดี สังคมไทยที่ดีล้วนเป็นสังคมปิตาธิปไตย ในความหมายว่าเป็นสังคมที่อำนาจและผลประโยชน์ต่างๆ อยู่ในมือของผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ จึงมีผลต่อการทำให้เกิดอคติและกีดกันบนฐานของเพศ เพศภาวะดำรงอยู่ควบคู่กับอคติทางชาติพันธุ์ การขจัดอคติทางชาติพันธุ์อย่างเดียวไม่เพียงพอการแก้ปัญหา ยิ่งไปกว่านั้นอาจทำให้อคติทางเพศภาวะถูกกดทับว่อนเร้นอยู่ต่อไป อันจะเป็นผลร้ายต่อผู้หญิงชนเผ่า วัฒนธรรมไทยโดยรวมด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้นำชนเผ่า หน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชนเผ่าต้องหาทางเร่งผลักดันให้เกิดการจัด

ปัญหาอคติและการกีดกันบนฐานของความแตกต่าง บนฐานของเพศภาวะ และการเอารัดเอาเปรียบทางเพศ ควบคู่ไปกับฐานทางด้านความแตกต่างทางชาติพันธุ์

-งานศึกษา ของกรมประชาสัมพันธ์ “ผ้าชาวเขา” ผ้ามูเซอ / ลาหู่ ในประเทศไทยมีเพียง 7 กลุ่มโดยสังเกตความแตกต่างได้เด่นชัดจากเครื่องแต่งกาย ของผู้หญิงแต่ละกลุ่มดังนี้

มูเซอดำหรือลาหู่ จะแต่งกายด้วยชุดยาวสีดำ ประดับแถบผ้าสลับสีรอบคอ แขน และสวมผ้าถุงยาว

มูเซอเหลืองหรือลาหู่ซี กลุ่มนี้ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อยคือ มูเซอซีบาหลาและมูเซอซีบาเกียว

มูเซอแฉะหรือลาหู่หะเหมียวหรือลาหู่แซแล ลักษณะการแต่งกายสวมชุดยาวคลุมเข่า แขนยาวสีดำ ผ่าหน้าตลอด ตกแต่งริ้วผ้าสีขาวเหลือง รอบคอและแขน สวมกางเกงสีดำเช่นกัน

มูเซอซีบาเกียว จะมีการตั้งชุมชนกับกลุ่มลีซอ ลักษณะการแต่งกายจะหยิบยืมรูปแบบมาจากชาวลีซอบ้าง มูเซอแดงบ้าง จนเป็นลักษณะผสมผสาน

มูเซอขาว มูเซอกุเลาหรือ ละหู่ฟู การแต่งกายคล้ายมูเซอแดง แต่ในพิธีกรรมสำคัญจะสวมชุดสีขาว

มูเซอแดง หรือลาหู่ญี การแต่งการเสื้อตัวสั้นสีดำ หรือสีน้ำทะเลแขนยาว ตกแต่งด้วยแถบผ้าสีแดงและสีอื่นๆแทรกบ้าง ลวดลายประกอบด้วยลายผ้าสลับสีและลายตัดปะเป็นรูปหยัก ฟันปลา ความสวยงามจะอยู่ที่การวางลายการให้สีและตกแต่งเพิ่มเติมให้โดดเด่นด้วยเม็ดโลหะเงิน สวมผ้าถุงยาวการตกแต่งนำผ้าทอสำเร็จแล้วมาต่อหัวผ้าถุงและแต่งด้วยแถบผ้าขนาดใหญ่

เมื่อพิจารณาการแต่งกายแล้วจะเห็นได้ว่าแต่ละกลุ่มมีลักษณะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มที่แต่งกายคล้ายกันและมีรูปแบบที่เป็นลักษณะร่วมกันคือ มูเซอดำกับมูเซอแฉะ / มูเซอแดง กับมูเซอเหลือง ลักษณะการตกแต่งเสื้อผ้าของมูเซอทุกกลุ่มส่วนใหญ่เน้นการใช้แถบผ้าเป็นริ้วเล็กๆ สลับสีและตกแต่งให้เด่นสวยงามขึ้นด้วยเม็ดโลหะเงินหรือ อลูมิเนียม นอกจากแต่ละกลุ่มย่อยจะมีการแต่งกายแตกต่างกันแล้วในกลุ่มเดียวกันบางสถานภาพก็มีการแต่งกายพิเศษออกไป เช่นกลุ่มปฏิบัติธรรมหรือกลุ่มถือศีล โตโบหรือผู้นำศาสนาสูงสุดในกลุ่มมูเซอแดง เป็นต้น

ชนเผ่ามูเซอเป็นกลุ่มที่มีการอพยพย้ายถิ่นมาโดยตลอด จึงมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับชนเผ่าที่หลากหลายและซึมซับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายของเผ่าอื่นๆมาผสมผสานที่หลากหลาย จนยากที่จะค้นหาลักษณะโดดเด่นนักเมื่อเปรียบเทียบกับชนเผ่าอื่นๆ การย้ายถิ่นบ่อยๆเป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่มีความรังสรรค์งานด้านศิลปะนั่นเอง แต่ในปัจจุบันแนวโน้มที่มูเซอจะผลิตงานหัตถกรรมเพื่อเป็นรายได้เสริมมีมากขึ้น แต่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังมีไม่มากนัก เพราะผ้ามูเซอไม่ค่อยได้รับความนิยมจากผู้ซื้อมากนัก นำไปแปรรูปได้ยาก

แนวทางในการพัฒนาผ้าหมูเซอให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า เป็นที่ต้องการของตลาดต้องมีการพัฒนาบนพื้นฐานทักษะและความสามารถซึ่งเป็นลักษณะเด่นของแต่ละกลุ่มย่อย โดยเน้นความประณีตในการผลิต ความรู้ความเข้าใจในการแปรรูปซึ่งต้องใช้เวลาและมีความต่อเนื่อง ผลของการพัฒนานอกจากจะเป็นรายได้เสริมแล้ว ยังจะทำให้หมูเซอตระหนักในคุณค่าของชีวิตและเกิดความคิดสร้างสรรค์และนำไปสู่การสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของผ้าหมูเซอต่อไป.

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อปลุกจิตสำนึก (Conscientizing Research) วิเคราะห์สภาพจริงของคนในชุมชนในมิติเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับมิติต่างๆในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยวิเคราะห์ในมิติทางประวัติศาสตร์ ปัจจุบัน และการพยากรณ์ไปถึงอนาคต บทบาทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนในสังคม ความคิด โลกทัศน์ ความเชื่อที่แตกต่างกันของคนรุ่นเก่า รุ่นกลาง และรุ่นใหม่ในชุมชน เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์และความเชื่อ สิ่งเหนือธรรมชาติ ความเข้าใจในปัญหาของชุมชนที่เชื่อมโยงถึงกัน จะทำให้คนในชุมชนตระหนักในปัญหาและขับเคลื่อนให้เกิดความ ต้องการเปลี่ยนแปลง จนถึงการค้าหาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาของชาวลาหู่เพื่อสร้างเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ โดยคนในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาและสร้างบทเรียนจากการเรียนรู้ในการปฏิบัติ

3.1 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาของชุมชนเพื่อค้นหาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ 8 เดือน

ขั้นเตรียมการ

- 1) ประชุมคณะวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินโครงการวิจัย / แนวความคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น/การบริหารจัดการงบประมาณโครงการวิจัย
- 2) ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในกรอบของการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานทฤษฎี เพื่อเตรียมการให้ชุมชนได้วิเคราะห์ปัญหา และการใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนโดยใช้ทฤษฎี Constructionism โดยพิจารณาในมิติความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ระหว่างชาวลาหู่กับคนเมือง มิติของคนกับธรรมชาติ และความเชื่อในโครงสร้างส่วนบน (ความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม) ผลการวิเคราะห์นำไปสู่การมองเห็นความเชื่อมโยงของมิติทางเศรษฐกิจเข้ากับมิติทางสังคมและมิติอื่นๆ (เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ) และแนวทางในการค้นหาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ
- 3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่อง “การเสริมพลังมิติทางศาสนากับวิถีชีวิต”

3.2 ขั้นศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน

- 1) เปิดเวทีระดมปัญหาและร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน นอกชุมชน รวมถึงนักท่องเที่ยว โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงไปยังมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- 2) สรุปลงเสริมข้อมูลของเศรษฐกิจในครัวเรือนด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
- 3) เปิดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างสำนึกของการเปลี่ยนแปลงโดยใช้พลังของศาสนธรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ พร้อมจัดทำแผนแก้ไขปัญหาของชุมชน
- 4) สรุปลงการวิจัยและรายงานความก้าวหน้า
- 5) นำเสนอผลการวิจัยร่วมกับโครงการย่อยอื่นๆ ในเวทีกลาง
- 6) ศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญา

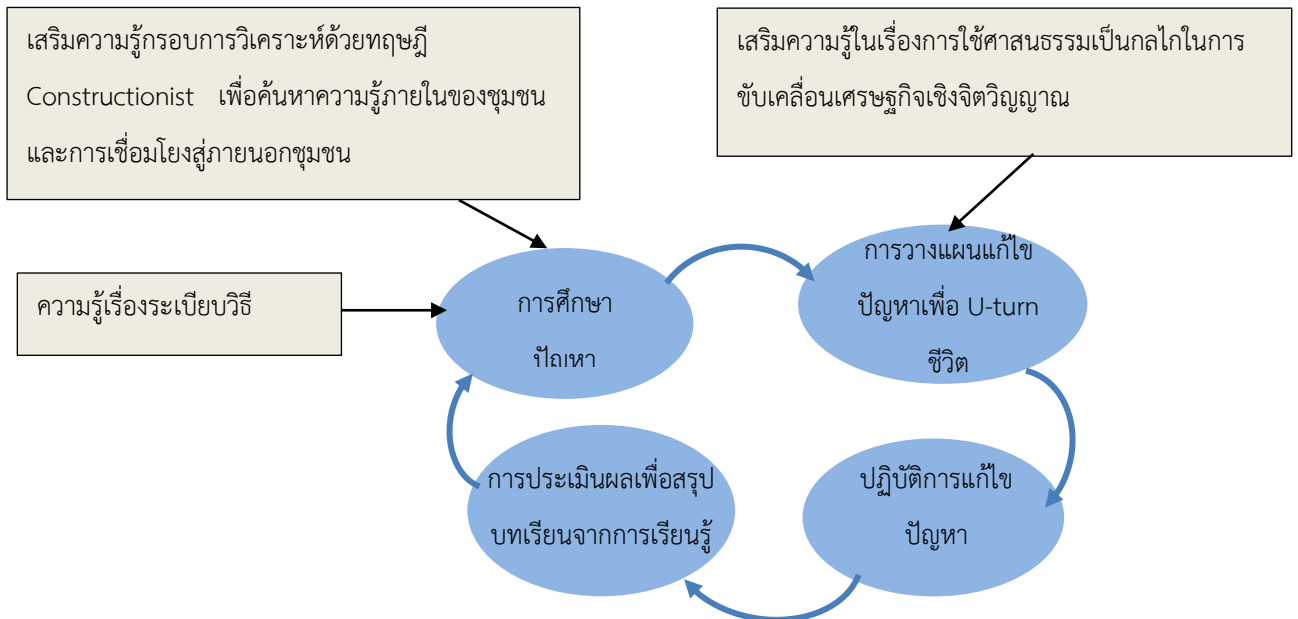
หมายเหตุ

- 1) ในขั้นตอนนี้พยายามเชื่อมโยงกับคนเมือง เพื่อเป็นแรงหนุนในการขับเคลื่อนอาชีพทางเลือกของชาวลำหู่ญ
- 2) เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมงานเรื่อยๆ โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีบทบาทมากในวัฒนธรรมของชาวลำหู่ญ รวมทั้งตั้งปัญญาชุมชนชาวบ้าน (Orgasmic Intellectual. (OI)) ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ระยะที่ 2 การสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่อาชีพทางเลือกที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณระยะเวลา 10 เดือน

- 1) ทดลองปฏิบัติตามแผน
- 2) สะท้อนผลการปฏิบัติจากการทดลอง
- 3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยอื่นในชุดโครงการวิจัย
- 4) รายงานผลครั้งที่ 2 และรายงานฉบับสมบูรณ์

กรอบความคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 วงจรในการวิจัย

เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กรอบการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนตามทฤษฎี Constructionism การสำรวจข้อมูลเชิงหัตถ์ภูมิ การสัมภาษณ์ การสำรวจ การสังเกต เทคนิคการประชุมกลุ่ม เทคนิคเวทีชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต เทคนิคการประชุมกลุ่ม เทคนิคเวทีชุมชน วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนข้อมูลแบบสำรวจ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

แผนการดำเนินงานโครงการวิจัย (แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 = 8 เดือน ระยะที่ 2 = 10 เดือน)

ตารางที่ 1 แผนปฏิบัติการระยะที่ 1

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้ร่วมกิจกรรม
ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาของชุมชนเพื่อค้นหาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ 8 เดือน				
ขั้นการเตรียมการ				
1.ประชุมคณะวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินโครงการวิจัย/แนวความคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น/การบริหารจัดการงบประมาณโครงการวิจัย	เตรียมการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง Constructionism และการใช้กลไกทางศาสนาในการสร้างการเปลี่ยนแปลง	ผู้วิจัยมีความพร้อมในการทำวิจัย	เดือนที่ 1 (1 วัน)	นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษา 2 คน
2.ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในกรอบของการวิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎี เพื่อเตรียมการให้ชุมชนได้วิเคราะห์ปัญหา และการใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนโดยใช้ทฤษฎี Constructionism			เดือนที่ 1 (4 วัน)	นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัยชุดใหญ่ 6 คน
3.แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่อง “การเสริมพลังมิติทางศาสนากับวิถีชีวิต”			เดือนที่ 2 (3 วัน)	นักวิจัย 7 คนกับทีมวิจัย ชุดใหญ่ 6 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัยชุดใหญ่ 6 คน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้ร่วมกิจกรรม
ขั้นศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน				
1.เปิดเวทีระดม ปัญหาและร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหา	ศึกษาปัญหา และวิเคราะห์ ปัญหาเพื่อสร้าง การ เปลี่ยนแปลง	คณะวิจัยและ คนในชุมชน ได้เห็นปัญหา ร่วมกันจนเกิด สำนึกที่จะ สร้างการ เปลี่ยนแปลง ในชุมชน	เดือนที่ 2 จัด 2 ครั้ง (ครั้งละ 1 วัน)	-นักวิจัย 7 คน ที่ ปรึกษากับทีมวิจัยชุด ใหญ่ 6 คน -คนในชุมชน 28 คน
2.สำรวจเสริมข้อมูล ของเศรษฐกิจใน ครัวเรือนด้วย แบบสอบถามและ แบบสัมภาษณ์			เดือนที่ 3 (20 วัน)	-นักวิจัย 7 คน -ผู้ให้ข้อมูล 28 ครัวเรือน
3.เปิดเวทีประชุมเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างสำนึกของ การเปลี่ยนแปลงโดย ใช้พลังของศาสน ธรรมขับเคลื่อน เศรษฐกิจเชิงจิต วิญญาณ พร้อมจัดทำ แผนแก้ไขปัญหาของ ชุมชน		แผนการ พัฒนาเศรษฐกิจ เชิงจิต วิญญาณ	เดือนที่ 4-5 (เวที 2 ครั้ง) ครั้งละ 1 วัน จัดทำแผน 4 วัน)	-นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัย ชุดใหญ่ 6 คน -คนในชุมชน 28 คน
4.สรุปผล ความก้าวหน้า งานวิจัย		รายงาน ผลการวิจัย ครั้งที่ 1	เดือนที่ 6 (7 วัน)	-จัด 2 ครั้ง -นักวิจัย 7 คน ที่ ปรึกษากับทีมวิจัยชุด ใหญ่ 6 คน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้ร่วมกิจกรรม
5.นำเสนอ ผลการวิจัยร่วมกับ โครงการย่อยอื่นๆ ในเวทีกลาง		คณะวิจัยได้เปิด การเรียนรู้ที่กว้าง ออกไป	เดือนที่ 7 (3 วัน)	-นักวิจัย 7 คน ที่ ปรึกษากับทีม วิจัยชุดใหญ่ 6 คนร่วมกับทีม วิจัยในโครงการ ย่อยๆอื่น
6.ศึกษาดูงานเพื่อ เปิดโลกทัศน์ใน การแก้ไขปัญหา อาชีพทางเลือก จากภูมิปัญญาใน พื้นที่ที่ประสบ ผลสำเร็จ	เปิดโลกทัศน์ใน การสร้างการ เปลี่ยนแปลง	คณะวิจัยและคน ในชุมชน ได้เปิด โลกทัศน์กว้างขึ้น	เดือนที่ 8 (5 วัน)	-นักวิจัย 7 คน และ สมาชิกในชุมชน ประ 5 คน
7.ปรับแผน		แผนปฏิบัติการ ชัดเจนมากขึ้น	เดือนที่ 8 (3 วัน)	-นักวิจัย 7 คน ที่ ปรึกษากับทีมวิจัย ชุดใหญ่ 6 คน
8.สรุปชุดความรู้ และ รายงาน ผลการวิจัย			เดือนที่ 8 (3วัน)	-นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีม วิจัยชุดใหญ่ 6 คน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้ร่วมกิจกรรม
ระยะที่ 2 การสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่อาชีพทางเลือกที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจเชิงวิญญาน ระยะเวลา 10 เดือน				
1.ทดลองปฏิบัติตามแผน (อาชีพทางเลือก)	1.เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณด้วยกลไกศาสนธรรม	1.รายได้ทางเศรษฐกิจที่เป็นรูปของเงิน 2.ผลได้ที่ไม่ใช่รูปของเงิน เช่น 3.ความภาคภูมิใจในตนเองและ ความเป็นชนเผ่าและการดำรงชีพอย่างมีศักดิ์ศรี 4.ความมั่นคงของชุมชน การ	เดือนที่ 9-14	-นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัยชุดใหญ่ 6 คน
2.สะท้อนผลการปฏิบัติจากการทดลอง		1.การเรียนรู้การแก้ปัญหาบนฐานการวิจัย 2.ชุดความรู้เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของชนเผ่าลาหู่ญี	เดือนที่ 9-14 (20 วัน)	นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัยชุดใหญ่ 6 คน
3.แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยอื่นในชุดโครงการวิจัย		เครือข่ายความร่วมมือของปัญญาชนชาวบ้าน		นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัยชุดใหญ่ 6 คน นักวิจัยในโครงการย่อยอื่น

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้ร่วมกิจกรรม
4. รายงานผลครั้งที่ 2	ได้รายงานผลจากการเปลี่ยนแปลงในชุมชน	รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2	เดือนที่ 13-14 (10วัน)	นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัย 6 คน
5.สรุปผลการวิจัย (รวมทั้งระยะที่ 1 และระยะที่ 2)		รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์	เดือนที่ 15-16 (7 วัน)	-นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษากับทีมวิจัยชุดใหญ่ 6 คน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของชนเผ่าลาหู่ บ้านจะโบและปะสี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาบริบทของชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและศาสนาวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบันศึกษาค้นหาโลกทัศน์และภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาหู่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวพันวิถีอาชีพของชาวบ้านและการมีชีวิตที่ดีและศึกษาการสร้างอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาในการประกอบ อาชีพที่เชื่อมโยงสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ แบ่งการศึกษาเป็น 2 ระยะ ระยะแรกเป็นการศึกษาปัญหาของชุมชนเพื่อค้นหาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณใช้เวลา 8 เดือน ระยะที่ 2 การสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่อาชีพทางเลือกใช้เวลา 10 เดือน ผลจากการศึกษาในระยะแรกมีปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 5 ตอนด้วยกัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านบริบทของชุมชนและข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 โลกทัศน์และภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาหู่

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่กับคนเมืองในพื้นที่บ้านจะโบและบ้านปะสีนับจากอดีตถึงปัจจุบันรวมทั้งความสัมพันธ์อื่นๆ

ตอนที่ 4 การพัฒนาอาชีพบนฐานภูมิปัญญาของตนเองและนำพาตนเองไปสู่ความมั่นคงในอาชีพ

ตอนที่ 5 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการศึกษาดูงาน

ส่วนในระยะที่สองเป็นผลการปฏิบัติเพื่อค้นหาภูมิปัญญาในมิติเชิงจิตวิญญาณผ่านทางโครงการปฏิบัติผลจากการศึกษาในระยะแรก

4.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านบริบทชุมชนและข้อมูลทั่วไป

4.1.1 ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิต

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนเผ่าลาหู่ หรือมุเซอ ตามที่คนชนเผ่านี้เรียกตัวเองและคนส่วนใหญ่รู้จักในชื่อเผ่ามุเซอ มีการบอกเล่าถึงความเป็นมาของชนเผ่าลาหู่มากมายจากผู้เฒ่าผู้แก่ แต่ไม่ได้มีการบันทึก เป็นการบอกเล่าจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งที่คล้ายคลึงกันถึงความเป็นมาชนเผ่าลาหู่ว่าชนเผ่าลาหู่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศธิเบต และอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน มีมานานกว่า 4,500 ปีแล้วเคยมีรัฐปกครองตัวเองแต่ถูกรุกรานจากจีน มีการต่อสู้กันที่ดุเดือดลาหู่พ่ายแพ้ ได้ถอยล่นมาทางตอนใต้ และอพยพออกจากจีนโดยแบ่งเป็น 2 สาย ส่วนหนึ่งอพยพเข้าสู่ประเทศพม่า ในแคว้นเชียงตุง ราวปี 2383 เมื่อพม่าถูกรุกรานจึงอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยในปี 2423 ตั้งรกรากกลุ่มแรกๆ ที่อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงใหม่ และทางเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งได้อพยพ

เข้าไปทางลาวและเวียดนาม ชนเผ่าลาหู่แบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆจำนวน 10กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ ลาหู่ดำ ลาหู่แดง ลาหู่เหลือง(ลาหู่ซีหรือลาหู่กู่ย) ลาหู่ขาว ลาหู่ปาเกี้ยว ลาหู่แฮกะ ลาหู่ลาบา ลาหู่แซแล และลาหู่บาลา (ขจิตภัย,2528 วิวัฒน์และกฤตยา,2557)

ปัจจุบันประชากรเผ่าลาหู่ในประเทศไทยมีประมาณ 1.5แสนคน มีจำนวนกว่า 800 หมู่บ้าน โดยตั้งหมู่บ้านอยู่ตามแนวชายแดนไทย พม่า หมู่บ้านของชนเผ่าลาหู่ชอบอาศัยอยู่บนดอยสูงกว่า 4,000ฟุต ชาวลาหู่ชอบความเป็นอิสระ และรักความสงบไม่ชอบความวุ่นวาย พื้นที่ที่ลาหู่อาศัยอยู่ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดตาก จังหวัดกำแพงเพชร เหล่านี้เป็นต้น ชนเผ่าลาหู่ส่วนใหญ่จะอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นเฉพาะแต่ก็มีไม่น้อยที่ปะปนอยู่กับชนเผ่าอื่นๆหมู่บ้านลาหู่เฉลี่ยแล้วมีครัวเรือนที่อาศัยร่วมกันตั้งแต่ 15-20หลังขึ้นไปจนถึง100กว่าหลังคา และคนที่อยู่ร่วมกันประมาณ 60, 90,และ200-300คน เป็นต้น

นามและภาษา

“ชาวเขาเผ่านี้เรียกตัวเองว่า “ลาหู่” ส่วนคนไทยใหญ่ในพม่าเรียกพวกเขาว่าคนมุเซอ ถ้าแปลเป็นภาษาพม่า ก็แปลว่า พราน หรือนักล่า ทำไมคนเหนือถึงชอบเรียกลาหู่ว่าเป็นมุเซอ เหตุผลก็เพราะว่าเวลาที่ คนลาหู่เองเมื่อถูกถามว่าเป็นเผ่าอะไรก็มักจะตอบว่าเป็นเผ่ามุเซอ จึงกลายเป็นคำติดปากที่เรียกเช่นนี้แต่จริงๆแล้วคนลาหู่อยากจะให้คนอื่นเรียกพวกเขาว่าเป็น ลาหู่ย้า แปลว่าคนลาหู่

ที่มาของคำว่าชื่อลาหู่ จริงๆแล้วชื่อคำว่าลาหู่ถ้าออกเสียงให้ชัดๆตามตัวอักษรจะออกเสียงเป็น ล้าหู่ แต่เวลาเขียนใช้คำว่า ลาหู่ คำว่า “ล้า”แปลว่า เสือ (ผู้เป็นเจ้าป่า) ส่วนคำว่า หู่ แปลว่า ผู้เลี้ยงเสือ ฉะนั้นถ้านำคำทั้งสองมารวมกันจะเรียกว่า ล้าหู่ ซึ่งหมายถึงชนกลุ่มน้อยผู้เป็นเจ้าป่าหรือชนกลุ่มน้อยผู้เป็นเสือดั้งนั้นพี่น้องลาหู่ทุกกลุ่มจึงภูมิใจในชื่อนี้และเป็นเผ่าที่ชอบล่าสัตว์เป็นชีวิตจิตใจ”(บทสัมภาษณ์ ไพโรจน์ สุวรรณ เดือน กรกฎาคม 2559)

4.1.2 ความเชื่อของชนเผ่าลาหู่

จากข้างบนทำให้เราเห็นว่าคนลาหู่ที่มีอยู่ในโลกนี้มีหลายกลุ่มและแยกย้ายกันไปอยู่ในหลายประเทศ แต่ทุกกลุ่มเคยอยู่ในพื้นที่ประเทศจีนมาก่อน แล้วก็อพยพไปที่อื่นๆ เพราะเหตุผลทางการเมือง เช่น หนีลงมาประเทศพม่า และผ่านมาประเทศไทย แล้วยังมีกลุ่มที่อพยพหนีไปประเทศลาว และอพยพไปทาง ตอนเหนือประเทศเวียดนาม และปัจจุบันส่วนหนึ่งก็ยังได้ย้ายอพยพไปอยู่ในโลกประเทศที่ 3 เช่น สหรัฐอเมริกา โดยปกติพี่น้องชนเผ่าลาหู่ทุกกลุ่มในสมัยก่อนจะมีความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน คือเชื่อในก๊อซาองค์พระผู้สร้าง แต่ขณะเดียวกันก็อาจจะมีความเชื่อในการทำพิธีกรรมแบบการใช้หมอลี้อยู่ด้วย ต่อมาเมื่อโลกตะวันตกโดยการนำของมิชชันนารีไม่ว่าจะเป็นบาทหลวงหรือศาสนจารย์ที่ได้นำหลักคำสอนของพระเยซูคริสต์มาเผยแผ่ก็เลยทำให้พี่น้องลาหู่หลายกลุ่มกลับใจไปนับถือศาสนาคริสต์ เช่น ลาหู่ปาหลา ลาหู่ปาเกี้ยว ลาหู่แฮ ส่วนลาหู่ญี่ส่วนใหญ่ก็ยังนับถือตามศาสนาประเพณีดั้งเดิมที่เชื่อในก๊อซา และเข้าใจว่าศาสนาของลาหู่ญี่ มีการพัฒนากันมาอย่างต่อเนื่องไปตาม

ยุคตามสมัย อย่างเช่น เห็นได้ชัดว่ามีการสวมเครื่องแบบที่คล้ายกับเครื่องแบบทางศาสนาพุทธ และการแต่งเครื่องแบบลักษณะแบบนี้มีมาตั้งแต่ในสมัยประเทศจีนแล้ว สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่รู้ว่าการพัฒนาด้านศาสนาเช่นนี้มาตั้งแต่เมืองจีนแล้ว แต่พวกเขาไม่รู้ว่าตั้งแต่เมื่อไหร่ และการพัฒนาทางศาสนาของประเพณีดั้งเดิมของลาหู่ญคงจะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ เพราะนอกจากการแต่งชุดเครื่องแบบที่คล้ายกันแล้ว เรื่องของวันและเวลาเกี่ยวกับวันสัปดาห์ก็จะให้ชื่อคล้ายกันกับศาสนาพุทธ เช่นว่าวันสัปดาห์กองทราย, วันเข้าพรรษา, ออกพรรษา แม้ชื่อจะเหมือนกัน แต่ให้ความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งเราจะให้รายละเอียดขั้นตอนไป นอกจากนั้นพี่น้องลาหู่มีบางส่วนที่ไปนับถือศาสนาพุทธก็มี แต่ไม่ใช่ว่าไปนับถือแบบพุทธจริงๆ เพียงแค่ไปบวชเอาความรู้ เอาคำสอน เอาธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่า แต่ในที่นี้เรากำลังทำการศึกษาตัวแทนกลุ่มลาหู่ญเป็นการเฉพาะ

กลุ่มของลาหู่ญมีความเชื่อในศาสนาดั้งเดิม คือ เชื่อและนับถือเทพเจ้าที่ชื่อว่าป๋องค้พระ ผู้สร้างไม่ว่าท้องฟ้า น้ำทะเล สิ่งมีชีวิตที่อยู่บนบกและในน้ำรวมทั้งสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ ลาหู่เชื่อว่าความเชื่อในก๊อซาของพวกเขาก่อให้เกิดพวกเขามีความสุขในชีวิตและเชื่อว่าก๊อซาบรรดาลสรรพสิ่งให้แก่เขา ถ้าใครทำดีก็จะได้ดีและจะได้รับการอวยพรจากก๊อซาแต่ถ้าใครทำไม่ดีก็จะได้รับการลงโทษ

นอกจากเชื่อในก๊อซาแล้วพี่น้องลาหู่ก็ยังมีความเชื่อในผีบ้านผีเรือน พี่น้องลาหู่เชื่อว่าผีเรือนเป็นผีที่ดี ที่ดูแลให้กับทุกคนที่อยู่ในครอบครัว และยังเชื่อว่าผีเรือนเป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนั้นพี่น้องลาหู่มีความเชื่อในผีร้ายเช่นเดียวกัน เช่น เชื่อว่ามีเทพฟ้า เทพป่า เทพนาหลวง ความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อที่กำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่าลาหู่เพราะพี่น้องลาหู่ทั้งหมดที่ผ่านมาอยู่กับธรรมชาติในป่าในเขาเป็นส่วนใหญ่ถ้าใครไม่เคารพและทำผิดต่อเทพเหล่านี้ก็จะได้รับการลงโทษ นอกจากนั้นพี่น้องลาหู่ก็ยังเอาความเชื่อเหล่านี้มาจัดการ ดิน น้ำ ป่า และสรรพสัตว์ทั้งหลายและรวมทั้งมนุษย์ด้วย เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ก็ต้องทำพิธีขอหรือบอกกล่าวกับเจ้าของชีวิตเหล่านี้เสียก่อน และหลังจากที่เอาไปใช้เรียบร้อยแล้วก็ต้องกล่าวขอบคุณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นทำให้เราเห็นว่ามนุษย์เราจะใช้ทรัพยากรตามอำเภอใจไม่ได้

4.1.3 บทบาทชายและหญิงของลาหู่ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา

1. โตโบ : “คือผู้นำศาสนาของประเพณีดั้งเดิมลาหู่ที่เป็นชาย เปรียบเสมือนเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ระหว่างมนุษย์และก๊อซา ทุกครั้งที่มีการพิธีกรรมศาสนา ไม่ว่าจะเป็นวันสัปดาห์หรือวันสำคัญทางศาสนา หรือพิธีกรรมทางการแต่งงานและอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา โตโบจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่พิธีกรรมเหล่านี้ นอกจากการทำพิธีกรรมแล้ว โตโบยังมีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่พี่น้องลาหู่ให้ดำรงอยู่ในศีลในธรรม เท่าที่เคยได้ฟังการอบรมสั่งสอนของโตโบก็จะคล้ายๆกับศาสนาพุทธ อย่างเช่น ว่าใครถือศีลกินเจ ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่กินเหล้า ไม่ผิดลูกผิดเมียของคนอื่น ไม่อิจฉาริษยา ไม่ลักเล็กขโมย ไม่โกหก ไม่อวดรู้อวดเก่ง และสอนให้พี่น้องลาหู่รักกันมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยาม

ทุกข์ยากลำบาก โดยเฉพาะครอบครัวที่กำลังลำบากหรือแม่ที่พี่น้องทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลเอาใจใส่ เหล่านี้เป็นต้น แต่ปัจจุบันสังคมของพี่น้องลาหู่ได้เผชิญกับวิกฤติที่รุนแรงมากมายโตโบจึงต้องทำงานหนักขึ้น เพราะโตโบเป็นสัญลักษณ์ของความดีท่ามกลางปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพราะว่าทุกครั้ง พี่น้องลาหู่มองเห็นโตโบก็จะมีกำลังใจ แม้จะมีอุปสรรคในชีวิตก็ตาม เพราะฉะนั้นโตโบต้องต่อสู้ความไม่ยุติธรรมที่ส่งผลต่อภาพรวม คือความไม่เป็นเอกภาพของกลุ่มลาหู่และเป็นการลดบทบาทของกลุ่มนายทุนให้น้อยลง โดยเฉพาะประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญมากประเด็นหนึ่งที่ทำให้โตโบได้ตระหนักและมีพลังในการทำงานเป็นกลุ่มเป็นก้อนมากขึ้น เพราะโตโบถือว่าศาสนาที่เชื่อในก๊อซา คือ สิ่งที่จะจรรโลงการอยู่ร่วมกันของชนเผ่าลาหู่ ในสังคมที่มีวิวัฒนาการ ซึ่งก็คือเป็นการจรรโลงความเป็นมนุษย์นั่นเอง เพราะฉะนั้นโตโบจึงมองเห็นทางเลือกระหว่างความอยู่รอดกับหายนะในกระแสความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพราะทุกวันนี้สังคมลาหู่ส่วนใหญ่ได้ถูกปิดโอกาสทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการขาดความรู้ การถูกมองเป็นคนภูเขาที่ทาลายป่า ค้ายาเสพติด และนอกเหนือจากนั้นก็ยิ่งถูกกล่อมหมอมมาจากลัทธิความเชื่อเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีให้กลายเป็นบุคคลที่มองอะไรเพื่อตนเอง เพื่อพวกพ้อง และลุ่มหลงต่อความต้องการทางวัตถุนกลายเป็นการพัฒนาที่ไม่ได้คุณภาพของความเป็นมนุษย์ไป จึงทำให้งานของโตโบจึงมีความยากลำบากในการอบรมสั่งสอน”(บทสัมภาษณ์ คุณกิติ โยธินพาณิษฐ์ เดือนพฤษภาคม 2559)

2.เนโบ: คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ทางพิธีกรรมทางศาสนาที่เป็นผู้หญิง เนโบจะทำหน้าที่พิธีกรรมแทนโตโบก็ต่อเมื่อโตโบติดธุระจำเป็นหรืออาจเจ็บไข้ได้ป่วย

3.ตาลา : คือ ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกรณีพิเศษจากก๊อซาที่เป็นชาย ตาลาจะมีความสามารถหยั่งรู้ถึงความเป็นไปของผู้คนที่เข้ามาหา ดังนั้นตาลาจึงมีหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นหมอที่เป็นตัวแทนของก๊อซาที่มีหน้าที่รักษาคณเจ้าไข้ได้ป่วยและ สะเดาะเคราะห์ให้กับคนที่มาพึ่งพา ตาลาจึงเปรียบเสมือนร่างทรงของก๊อซาที่จะต้องกินเจ ถือศีลอย่างเคร่งครัด นอกเหนือจากการรักษาผู้คนแล้ว ตาลายังมีหน้าที่ออกไปอบรมสั่งสอนให้พี่น้องลาหู่ในพื้นที่อื่นๆให้ดำรงอยู่ในศีลในธรรม ทำความดีละเว้นความชั่วๆ

4.ก้าสอมา: คือ ผู้หญิงที่ได้รับเลือกจากก๊อซาให้เป็นผู้ที่มีหน้าที่พิเศษในการรักษาผู้คนจากพลังอำนาจจากก๊อซาเหมือนกับตาลาเช่นเดียวกัน หรืออาจจะเรียกว่าเป็นแม่หมอหรือหมอดู ทำพิธีหยั่งรู้ถึงความผิดปกติของผู้คนที่เข้ามารักษาและสามารถบอกได้ถึงกับว่าค่าใช้จ่ายในการรักษาของอาการของโรคว่าจะต้องใช้เงินเท่าไร ซึ่งในภาษาลาหู่ เรียกว่า ค่าปีะแกเว ซึ่งในความหมายของภาษาไทยอาจจะเรียกว่าเป็นค่าสะเดาะเคราะห์ก็ได้

5.สำหรับา: คือ ครูคำสอนประจำหมู่บ้านที่ทำหน้าที่แทนโตโบในการอบรมสั่งสอนให้กับเยาวชนและเด็กๆในหมู่บ้านและช่วยโตโบในพิธีกรรมทางศาสนา

6.อาจา: คือ ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลหอแห่ หอแห่เปรียบเสมือนเป็นโบสถ์ เมื่อถึงวันศีลหรือวันสำคัญทางศาสนาทุกคนจะเข้าหอแห่

7.ลาส่อ: คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลืออาจาในเวลาที่มียธิกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะการต้อนรับผู้เข้ามาเข้าหอแห่ โดยมีหน้าที่เตรียมเกี่ยวกับน้ำที่จะล้างมือหรือหาเทียนให้ผู้ที่เข้ามาหอแห่

4.1.4 วัฒนธรรม ประเพณี และ พิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญของชนเผ่าลาหู่

1.ประเพณี เขาะจำเว หรือที่คนไทยเรียกอีกชื่อคือ ประเพณีกินวอ เป็นประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลาหู่ เมื่อมาถึงเทศกาลปีใหม่นั้นลาหู่แม้ว่าจะอยู่ ณ ที่แห่งหนใดก็จะเดินทางกลับบ้านเพราะชนเผ่าลาหู่ให้ความหมายในวันขึ้นปีใหม่ว่า เป็นวันศักดิ์สิทธิ์และเป็นวันสำคัญที่ทุกคนจะต้องให้ความสำคัญและต้องใส่ใจกลับมาร่วมงานในเทศกาลปีใหม่นี้ให้ได้ ปกติวันปีใหม่ของลาหู่ประเพณีดั้งเดิมจะจัดขึ้นในช่วงระหว่างปลายเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ โดยไม่มีวันกำหนดที่แน่นอนเพียงแต่ชาวบ้านจะมีการนัดประชุมหารือในเรื่องของวันเข้าวันออกที่ดีแล้วก็การตกลงวันและเวลาที่ชัดเจน ปกติประเพณีกินวอนี้จะจัดขึ้นเจ็ดวันเจ็ดคืน ที่บอกว่าสำคัญเพราะว่า ในวันปีใหม่นั้นชนเผ่าลาหู่มีความเชื่อว่า ถ้าผู้ใดได้ไปตักน้ำเข้าตุ้บในวันปีใหม่นั้นเอากลับมาดื่มและเอามารดน้ำคำหัวพ่อแม่และผู้หลักผู้ใหญ่ก็จะได้รับการอวยพรจากพ่อแม่และผู้เฒ่าผู้แก่ เพราะลาหู่เชื่อว่าพ่อแม่เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของก๊อซาที่อยู่บนโลกนี้ การได้รับพรจากพ่อแม่เปรียบเสมือนกับว่าเป็นการได้รับพระพรจากก๊อซานั้นเอง

ในเทศกาลปีใหม่ เขาะจำเวหรือประเพณีกินวอของลาหู่ ก่อนอื่นชาวบ้านก็ต้องไปตัดต้นไม้ไปมาปลูกเป็นต้นวอในส่วนกลางของหมู่บ้าน หรือบางที่อาจจะปลูกต้นวอไว้ใกล้ๆกับบ้านของผู้นำประเพณีที่พี่น้องลาหู่เรียกว่าอาดอ ปกติต้นวอในสมัยก่อนมักจะใช้เป็นต้นสน เพราะต้นสนเมื่อตัดออกมาปลูกในดินก็จะสดชื่นไม่เหี่ยวแห้ง นอกจากนั้นพี่น้องลาหู่บอกว่าต้นสนเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์เพราะในตำนานสมัยก่อนมีเรื่องเล่าไว้ว่าพี่น้องลาหู่เคยนำต้นสนหรือต้นเกี๊ยะตัดเอามาปลูกเป็นบ้านของก๊อซาได้มาก่อน ดังนั้นลาหู่จึงให้ความหมายต้นสนว่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เพราะนอกจากจะเอามาใช้ในวัฒนธรรมประเพณี เขาะจำเว แล้วชาวบ้านก็ยังถือว่าเป็นต้นไม้ที่ให้แสงสว่างจากความมืดและมักจะใช้ในครัวเรือนเป็นประจำ แต่ปัจจุบันต้นสนหายากพี่น้องลาหู่จึงได้เปลี่ยนเอามาใช้เป็นต้นไม้แทน เพราะเชื่อว่าไม้อื่นก็เป็นสัญลักษณ์ความเจริญเป็นการต่ออายุเหมือนกับปล้องไม้อื่นที่ต่อกัน การใช้ต้นวอของพี่น้องลาหู่ ณ ปัจจุบันพวกเขาจะใช้ต้นไผ่สีตัน เอามาปลูกในลานจะคือปลูกไว้เหมือนสี่เหลี่ยมผืนผ้า คือ บ่งบอกถึงการเคารพเจ้าที่เจ้าทางทั้งสี่ทิศ และไม้อื่นแต่ละต้นจะเจาะรูเอาไม้มาเสียบให้แต่ละต้นติดกันทำเป็นหิ้งบูชา และหิ้งบูชานี้จะเรียกว่าเป็นบั้งล้งพิธีของก๊อซาโดยมีหัวแรกที่ข่าในหมู่บ้านพร้อมกับข้าวปุ้น มีเทียนเหลือง มีข้าวสาร และได้บั้งล้งพิธีจะมีน้ำกระบอกที่เอาหัวน้ำของวันปีใหม่อามาใส่ไว้ นอกจากปลูกไม้อื่นสีตันในบั้งล้งพิธีแล้ว รอบนอกในลานกว้างที่เต็นจะคี่ ก็จะมีการปลูกต้นไม้อื่นสีทึบและแต่ละต้นจะผูกเส้นด้ายหรือที่ลาหู่เรียกว่าสายศีลให้ติดกัน แล้วในเส้นด้ายนี้

ก็ยังได้นำเอาผ้าสีเหลืองและสีขาวมาตัดเป็นมุมแฉกเล็กๆ แล้วก็เอามาเย็บติดกับสายสีรอบๆของบังลังพิธีของลานจะคี่ทั้งสี่มุม เมื่อทุกคนเห็นลานจะคี่และบังลังพิธีของต้นวอแล้วจะทำให้มีความรู้สึกว่ามันไม่ใช่เป็นเพียงการเต้นจะคี่เฉยๆ แต่จะรับรู้ถึงความรู้สึกแห่งความศักดิ์สิทธิ์ในการเข้าร่วมประเพณีการกินวอจริงๆ ในวันปีใหม่หลังจากผู้นำศาสนาโตโบพาชาวบ้านจุดเทียนที่ต้นวออธิษฐานอัญเชิญก๊อชามาประทับอยู่แล้ว ที่ต้นวอเปรียบเสมือนเป็นที่ประทับของก๊อชา ในระหว่างเทศกาลกินวอ ก๊อชาจะประทับอยู่ที่ต้นวอตลอดระยะเวลาเทศกาลปีใหม่ เพราะฉะนั้นในเทศกาลปีใหม่พี่น้องลาหู่ทุกคนจะลงไปที่ลานจะคี่ เพื่อจะเต้นรำถวายก๊อชา จนเผ่าลาหู่เชื่อว่าใครก็ตามที่ลงไปเต้นทุกคนจะได้รับการอวยพรจากเทพพระเจ้าก๊อชา ในช่วงเทศกาลปีใหม่ในบริเวณลานเต้นจะคี่ทุกคนจะต้องให้ความเคารพ โดยจะไม่มีเหล้าหรือสิ่งผิดกฎหมายเอาไปดื่มและเอาไปเสพในบริเวณดังกล่าว นอกจากในลานจะคี่แล้วชนเผ่าลาหู่ก็จะทำหิ้งบูชาในบ้านของตนเองอีกด้วย ในหิ้งบูชาดังกล่าวนี้นี้เป็นหิ้งบูชาที่ทำไว้เพื่อเป็นที่เก็บเนื้อหมูที่ฆ่าในเทศกาลและยังเป็นที่เก็บขนมของลาหู่ที่เรียกว่า ข้าวปุ้น และที่ฐานรองของหิ้งนี้พี่น้องลาหู่ถ้าหามาได้มักจะใช้เป็นใบต้นสนโรยไว้บนหิ้งและบนหิ้งนั้นก็จะวางข้าวปุ้นและเครื่องเป่าแคนที่ใช้ในเทศกาล ส่วนเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆที่หนักอย่างเช่นเครื่องกลอง ฉิ่ง ก็จะไปเอาไว้ใต้หิ้ง นอกเหนือจากนี้เครื่องเล่นกีฬาในระหว่างเทศกาล ไม่ว่าจะเป็นลูกข่างที่ผู้ชายเล่นหรือมะบ้าที่ผู้หญิงเล่น เหล่านี้ทั้งหมดก็ต้องเอามาไว้ใต้หิ้งบูชาอันนี้เช่นเดียวกัน ในระหว่างเทศกาลหลังจากคำหัวพ่อแม่คนเผ่าคนแก่แล้วชนเผ่าลาหู่แต่ละหมู่บ้านก็มักจะมีการบอกกล่าวเชิญให้ไปเต้นต่างหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเป็นพี่เป็นน้องในชนเผ่าเดียวกัน แต่มีข้อแม้ว่าจะไปค้างคืนไม่ได้ ไปเต้นหมู่บ้านอื่นแล้วก็ต้องกลับมาในหมู่บ้านของตนก่อนตะวันตกดิน ในระหว่างเทศกาลพี่น้องลาหู่จะดำข้าวปุ้นเป็นประจำเพื่อจะเอาข้าวปุ้นนี้เอาไปจี่หรือเอาไปทอดแล้วเอามาแจกจ่ายให้กับแขกทุกคนที่มาเยี่ยมได้กิน และก่อนจะกลับก็จะฝากเอาข้าวปุ้นนี้กลับไปด้วย เทศกาลปีใหม่ของลาหู่จะแบ่งเป็นสองช่วง คือช่วงแรก เรียกว่าปีใหม่หลวงเป็นปีใหม่ของผู้หญิงซึ่งอาจจะใช้เวลาประมาณไม่เกินสามวัน หลังจากนั้นก็จะหยุดสักหนึ่งวัน แล้วเริ่มปีใหม่ชายซึ่งอยู่ในระยะเวลาไม่เกินประมาณสามวัน เหตุผลที่มีการแบ่งเป็นปีใหม่เป็นสองครั้งก็เพราะว่าในเวลาที่กำลังเริ่มฉลองปีใหม่ผู้ชายลาหู่ออกไปสู้รบยังไม่สามารถกลับมาได้เมื่อสู้รบกลับมาแล้วผู้หญิงทุกคนที่อยู่ในหมู่บ้านก็ต้อนรับผู้ชายที่กลับมาจากการสู้รบพร้อมกับฆ่าหมูดำข้าวปุ้นแล้วก็ฉลองให้กับผู้ชายอีกครั้งหนึ่ง นี่คือการมาของวันปีใหม่ลาหู่

2. จารีตประเพณีสงเคราะห์สงนาม : กิจกรรมสงเคราะห์สงนามนี้ปกติจะทำกันหลังจากที่ประเพณีกินวอเสร็จแล้วค่อยจะทำกัน โดยชาวบ้านจะประชุมตกลงนัดหมายวันและเวลาที่แน่นอน ในกิจกรรมสงเคราะห์สงนามนี้จะทำด้วยกันทุกหลังคาเรือนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ โดยจะไปรวมกันที่ลานตรงกลางของหมู่บ้าน ผู้ทำพิธีปกติจะเป็นหน้าที่ของโตโบ สิ่งที่ต้องใช้ในการสงเคราะห์สงนามนี้มี พริก เกลือ เนื้อหมู ผักดำ ผักแดง เทียน มีไม้ที่แต่ละคนไปเด็ดมาจากต้นไม้ถ้อยไว้คนละหนึ่งใบแล้วเอาไปรวมกันกับสิ่งของสงเคราะห์สงนาม ในขณะที่ทำพิธีกรรมชาวบ้านทั้งหมดจะอยู่ล้อมรอบเป็น

วงกลมของสิ่งของสงเคราะห์ส่งนาม หลังจากผู้นำทำพิธีเสร็จแล้วเครื่องสักการะสงเคราะห์ส่งนามนี้จะแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งเอาไปทิ้งนอกหัวหมู่บ้าน ส่วนที่สองจะเอาไปทิ้งท้ายหมู่บ้าน การทำพิธีกรรมนี้ชาวบ้านให้ความหมายเป็นการทำพิธีกรรมเพื่อไล่สิ่งที่ไม่ดีงามออกจากหมู่บ้านพร้อมที่จะเริ่มต้นใช้ชีวิตใหม่อีกหนึ่งปีที่จะเกิดขึ้นต่อไป หลังจากเสร็จพิธีทุกคนจะกลับไปเอาอาหารที่เตรียมไว้แล้วมารับประทานอาหารร่วมกัน

3. ทำพิธีกรรมสั๊กอเว : คือเป็นพิธีกรรมที่อาจจะเรียกว่า เป็นพิธีกรรมขอสุมาต่อสรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในป่าในเขา เพราะว่าหลังจากทำพิธีสงเคราะห์ส่งนามแล้วพี่น้องชนเผ่าลาหู่ก็จะเข้าสู่กระบวนการทำเกษตร และส่วนใหญ่พี่น้องลาหู่อยู่บนเขาสูงหรืออยู่ในป่าในเขา ในเวลาทำเกษตรมักจะต้องหาที่บุกเบิกใหม่อยู่เสมอ ทำให้ในการทำไร่ทำสวนมันไปทำลายทรัพยากรหรือสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่อยู่ในพื้นที่ที่ถางไร่ คือบางที่อาจจะมีการโค่นล้มต้นไม้ใหญ่แล้วก็อาจจะไปโดนสัตว์เหล่านี้และอาจจะทำให้เกิดการตายก็ได้ โดยเฉพาะในวันเผาเจ้าของไร่จะต้องทำพิธีขอสุมาและร้องตะโกนไล่สัตว์ที่อยู่ในไร่ให้ออกไปเสียก่อน ดังนั้นพิธีกรรมสั๊กอเว จึงเปรียบเสมือนเป็นการขออนุญาตและเป็นการขอโทษต่อเจ้าที่เจ้าทางในการทำไร่ทำสวน ทั้งนี้ก็เป็นการบอกให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รู้ว่าเราต้องทำเพราะเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว พิธีกรรมสั๊กอเวนี้จะทำกันในเดือนเมษายน แล้วแต่พี่น้องในหมู่บ้านจะตกลงกันว่าจะเลือกวันไหน พิธีกรรมสั๊กอเวนี้จะเปรียบเสมือนเป็นการทำพิธีเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์เล็กสัตว์น้อยที่ได้ตายไปจากการถางไร่และการเผาไร่เหล่านี้ ได้กลับมารังควานหรือเอาโทษกับเจ้าของไร่ได้อีก ทราบที่นับไม่ถ้วนที่นำมาใช้ในพิธีกรรมนี้ ซึ่งหมายถึงเป็นความรุ่มเย็นและแสดงถึงการต่อต้านจากสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่ได้ตายจากไปเหล่านี้ ในวันพิธีกรรมชาวบ้านจึงได้ขนทรายเอามาไว้กลางหมู่บ้านพร้อมกับหาดอกไม้ต่างๆชนิดเอามาปักบนกองทรายนี้พร้อมกับนำเมล็ดพันธ์ต่างๆของแต่ละครอบครัวที่จะเอามาปลูกในไร่ในสวนเอามาไว้รอบๆกองทราย โตโบในฐานะที่ผู้ทำพิธีกรรมจะนำเทียนเหลืองที่ทำมาจากขี้ผึ้งมาปักรอบๆกองทราย คุณเข่าอธิฐานขอโทษขอโพยต่อเจ้าที่เจ้าทางและขนาดเดียวกันขอพรต่อก๊อซาเพื่อก๊อซาวยพรเมล็ดพันธ์ต่างๆที่จะปลูกในไร่ในสวนจะได้ออกดอกออกผลสมบูรณ์เพื่อจะได้นำเอามาถวายก๊อซาและจะได้ใช้ในครอบครัวเครือญาติและจะได้มีเหลือเพื่อแบ่งปันให้กับญาติพี่น้องที่ขาดแคลนได้อีกด้วย

4. พิธีกรรมทำบุญศาลา : พิธีกรรมทำบุญศาลาเป็นพิธีกรรมที่ปกติจะทำการในเดือนพฤษภาคม ก่อนจะเอาเมล็ดพันธุ์ลงสู่ในไร่ในสวน กิจกรรมที่เกิดขึ้นก่อนจะมีพิธีกรรม คือ ชาวบ้านจะต้องไปหาไม้ไปหาหญ้าคาเพื่อจะเอามาปลูกเป็นกระท่อมศาลา โดยทุกคนจะมาช่วยกันทำให้แล้วเสร็จภายในวันนั้น หลังจากทำศาลาเสร็จแล้วผู้นำศาสนาโตโบก็จะเรียกทุกคนมาที่ศาลานั้น และบอกกล่าวให้ทุกคนกลับไปเอาอาหารการกิน เพราะวันนี้หลังจากทำพิธีแล้วทุกคนจะต้องกินอาหารร่วมกันที่ศาลานี้ ในพิธีกรรมที่ใช้ในการเซ่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขาก็คงจะมี ไก่หนึ่งตัวสองตัวก็แล้วแต่ตามความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน พิธีกรรมทำบุญศาลานี้พี่น้องลาหู่ให้ความหมายว่า นอกจากเป็น

การทำบุญเลี้ยงเจ้าป่าเจ้าเขาแล้ว ก็เป็นการขอพรให้เจ้าป่าเจ้าเขาอย่าให้สัตว์เล็กสัตว์น้อย นกจิก นกกาก ทั้งหลายอย่ามาทำลายพืชธัญญาหารที่ได้ปลูกลงไว้ในสวนในไร่ พร้อมกับขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้อวยพรให้พี่น้องลาหู่ที่มาร่วมงานในวันนี้ได้รับการอวยพรจากก๊อซา ให้อยู่เย็นเป็นสุขและทำมาค้าขายให้มีความเจริญรุ่งเรืองตลอดทั้งปี หลังจากทานอาหารร่วมกันเสร็จแล้วทุกคนก็จะอวยพรให้แก่กันและกันด้วยการผูกมือด้วยสายศีล

5. พิธีกรรมเข้าเว : ถือว่าเป็นจารีตประเพณีประจำปีที่สำคัญที่จะกระทำกันในเวลาที่พักพิงธัญญาหารออกดอกออกผลแรก ถือว่าเป็นการเก็บเกี่ยวพืชผลแรกเอามาถวายก๊อซา คือ เมื่อถึงเวลาทำพิธีโตโบในฐานะที่เป็นผู้นำศาสนาก็จะตั้งระฆังให้ทุกคนได้นำพืชผลแรกที่ได้มาจากผลผลิตจากการเกษตรไม่ว่าจะเป็น ข้าวสาลี ยอดฟักทอง และ ฯลฯ พร้อมกับนำเทียนไขเอามาที่หอแยะ เพื่อทำพิธีถวายแก่ก๊อซาพร้อมๆ กัน หลังจากทำพิธีแล้วทุกคนก็จะเอาข้าวสาลีที่ต้มหรือที่จี่แล้วหรือที่ยังไม่ได้จี่จะเอาไปแบ่งปันกันกินกันในหมู่บ้านและในครอบครัว โดยเฉพาะลูกๆ จะต้องทำอาหารถวายให้กับพ่อแม่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้กิน เพราะพ่อแม่ผู้เฒ่าผู้แก่เป็นผู้มีพระคุณที่ได้เลี้ยงดูดูแลเรามาและในวันนั้นพ่อแม่และคนเฒ่าคนแก่ก็จะขอพรจากก๊อซาเพื่ออวยพรให้กับลูกๆ หลานๆ ให้มีความสามัคคี มีชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข มีอายุหมื่นขวัญยืนยาว ให้ได้ร่ำได้รวยเหล่านี้เป็นต้น

6. ประเพณีจ่าสือจ่าเว (เอ๊ะเว) หรือกินข้าวใหม่เป็นประเพณีที่สำคัญของชนเผ่าลาหู่ที่จะต้องทำหลังจากที่พืชผลออกดอกออกผลเรียบร้อยแล้ว เปรียบเสมือนเป็นการขอบคุณก๊อซา สิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าที่เจ้าทางทั้งหลายที่ได้ช่วยปกป้องผลผลิตทางการเกษตรจนออกดอกออกผล พร้อมทั้งจะเก็บเกี่ยว ในภาษาทางศาสนาของชนเผ่าลาหู่เรียกประเพณีกินข้าวใหม่นี้ว่า เอ๊ะเว ในวันกินข้าวใหม่ทุกหลังคาเรือนจะทำอาหารแล้วเอามารวมกันกินที่บ้านโตโบ หรือถ้าบ้านโตโบไม่เพียงพอต่อทุกหลังคาเรือน บางทีโตโบก็อนุญาตให้เอาไปกินกันที่บ้านอาตอกก็ได้ ก่อนจะกินโตโบจะทำพิธีกรรมขอพระคุณต่อก๊อซาพร้อมกับอธิษฐานขอพรต่อก๊อซาเพื่อสำหรับอาหารมื้อนี้ ปกติในการสวดขอมักจะเกี่ยวข้องกับความรักความสามัคคีที่อยากจะให้เกิดขึ้นในชุมชนพร้อมกับความร่มเย็นเป็นสุขของชนเผ่าในวันกินข้าวใหม่นี้มักจะมีการเชิญแขกและพี่น้องเพื่อนบ้านจากต่างถิ่นต่างหมู่บ้านหรือแม้กระทั่งฝ่ายปกครองกลุ่มต่างๆ ได้มาร่วมกินข้าวใหม่กับชาวบ้านด้วยเช่นเดียวกัน และแขกที่มาร่วมงานทุกคนก็จะได้รับของขวัญนำกลับไปบ้าน ด้วยเช่นเดียวกัน

4.1.5 ความเชื่อกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

“หมายถึง การใช้ระบบความเชื่อในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยผสมผสานระหว่างความรู้พื้นบ้านกับความรู้ใหม่มาดำเนินการจัดการป่า น้ำ ดิน โดยร่วมมือกับทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้มีการจัดการป่า น้ำ ดิน เหล่านี้อย่างเป็นระบบและเป็นสัดเป็นส่วน เช่น มีป่าใช้สอย มีป่าอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ และป่าที่ทำมาหากิน”(บทสัมภาษณ์ คุณกิติ โยธินพณิชย์ พฤษภาคม 2559)

ทรัพยากรในที่นี้หมายถึง ดิน น้ำ ป่า สัตว์ป่า และสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

4.1.6 ระบบการเกษตรของลาหู่

ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันพี่น้องลาหู่ส่วนใหญ่อยู่บนภูเขาและทำไร่ทำสวนเป็นส่วนใหญ่ จึงใช้ความรู้พื้นบ้านมาดำเนินการจัดการในการทำไร่ทำสวน ซึ่งเราอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการทำเกษตรแบบไร่หมุนแบบชนเผ่าลาหู่ก็ได้ โดยปกติชนเผ่าลาหู่มักจะปลูกข้าวและข้าวโพดเป็นส่วนใหญ่ เพราะพวกเขานอกจากมีข้าวเอาไว้กินแล้วมักจะเลี้ยงไก่และหมูเป็นส่วนใหญ่นั่นเอง ในการทำเกษตรชนเผ่าลาหู่จะแยกพื้นที่ออกเป็น 4 ประเภท

- 1.แฮ่อสือ คือ แปลงที่ดินที่ได้รับการบุกเบิกใหม่
- 2.แฮ่ส่าอ้อย คือ แปลงไร่ที่ดินที่ทำกินและปล่อยเอาไว้ยังไม่ถึง 5 ปี
- 3.แฮ่วส่า คือ แปลงไร่ที่ดินที่พักไว้เกิน 5 ปี ขึ้นไป
- 4.แฮ่ส่าแก่ คือ แปลงไร่ที่ดินที่พักเอาไว้เกิน 8 ปีขึ้นไป

4.1.7 การจัดพื้นที่ดินทำกินของลาหู่

- การเลือกพื้นที่ ตามปกติชนเผ่าลาหู่ก่อนที่จะทำการบุกเบิกที่ดินแห่งใหม่ หรือที่ลาหู่เรียกว่า แฮ่อสือจาเว จะต้องมีการดูพื้นที่เป็นอย่างดี อย่างเช่น พื้นที่ๆในการเลือกใหม่ที่จะทำการเพาะปลูกนั้นจะต้องไม่มีต้นไม้ที่เป็นต้นโพธิ์หรือต้นไม้ที่มีรากไม้เลื้อยต้นไม้ในพื้นที่แห่งนั้น เพราะลาหู่เชื่อว่าต้นโพธิ์เป็นที่ประทับหรือเป็นบ้านของเจ้าที่เจ้าทางที่มนุษย์เราจะต้องให้ความเคารพนับถือและเคารพ เพราะเป็นที่ประทับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ชนเผ่าลาหู่เชื่อว่าถ้าใครฝ่าฝืนและไม่เชื่อก็จะได้รับการลงโทษ

- การเลือกที่ดิน ลาหู่ถือว่าการเลือกที่ดินเป็นสิ่งสำคัญเพราะมีผลต่อชีวิตของครอบครัว ถ้าหากเลือกผิดพลาดก็อาจจะปลูกข้าวและพืชผลไม่ได้ผล ซึ่งอาจจะมีการดูแลชีวิตครอบครัวก็เป็นได้ โดยปกติชนเผ่าลาหู่จะเลือกที่ดินที่จะปลูกข้าวต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่แห้งเกินไป คือ ที่ดินผุแบบต่างๆ และเป็นพื้นที่ไม่โดนแดดในตอนบ่าย

- การถางไร่และการเผา ก่อนที่จะทำการถางไร่ชนเผ่าลาหู่จะมีการทำพิธีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และตะโกนไล่สัตว์เล็กสัตว์น้อยที่อยู่ในพื้นที่ผืนนั้นให้ออกไปก่อนที่จะทำการถางไร่ เหตุที่ต้องทำอย่างนี้ก็เพราะว่าบางทีอาจจะต้องมีการป้อนต้นไม้ใหญ่เวลาที่โคนลงมาอาจจะโดนทับสัตว์เหล่านี้ตายได้ โดยปกติการป้อนต้นไม้ใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ในการถาดถางหญ้าที่ไม่ต้องใช้กำลังมากเกินไป

การจัดการป่า : พี่น้องลาหู่จะแยกประเภทของป่าออกเป็น 3 ประเภท คือป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และป่าทำกิน

- ป่าอนุรักษ์ คือ ป่าที่ลาหู่เรียกว่า ป่าแอ้ค่อ คือ เป็นป่าที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเจ้าที่เจ้าทาง ส่วนใหญ่จะเป็นป่าดงดิบมีต้นไม้ใหญ่และพื้นองลาหู่ถือว่าเป็นป่าต้องห้าม

- ป่าใช้สอย คือ เป็นป่าที่อาจจะเรียกว่า เป็นป่าชุมชนก็ได้ คือ เป็นป่าที่ชุมชนช่วยกันรักษาเอาไว้ ถ้าใครมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ก็ใช้ได้แต่จะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการของชุมชนในหมู่บ้านนั้นๆ ถ้าได้รับอนุญาตแล้วถึงจะเอาไปใช้ได้

- ป่าทำกิน คือ เป็นป่าที่ทุกคนสามารถทำมาหากินได้ ส่วนใหญ่จะเป็นป่าร่มๆไม่มีต้นไม้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะเป็นป่าที่เคยถางมาก่อนหน้านั้นแล้ว เช่น ประเภทป่า ที่ลาหู่เรียกว่า แสส่าอ้อย แสว้อส่า หรืออาจจะเป็นแสส่าแก่ก็ได้ โดยปกติผู้บุกเบิกคนแรก ชนเผ่าลาหู่ถือว่าเขาเป็นเจ้าของ ถ้าใครจะมาทำกินในที่ดินพื้นนั้น ผู้นั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเดิมเสียก่อน ถ้าเจ้าของเดิมอนุญาตก็ทำได้ ถ้าเจ้าของเดิมไม่อนุญาตก็ทำไม่ได้ แม้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของเดิมก็จริง บางทีเจ้าของอาจจะขอเป็นเงินหรืออาจจะเป็นอย่างอื่น เช่น อาจจะเป็นข้าวหรืออื่นๆแล้วแต่ที่เจ้าของเดิมต้องการ

ป่าต้องห้าม : คือ เป็นพื้นที่ที่ชุมชนของแต่ละหมู่บ้านได้ประชุมตกลงกัน เพื่อดำรงรักษาป่าไว้ ดังนั้นทุกคนจะต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัด ถ้าใครฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงและระเบียบของชุมชน ผู้นั้นจะได้รับการลงโทษจากกรรมการหมู่บ้าน โดยตามกฎหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ เช่น อาจจะปรับเป็นเงินหรือถ้าได้กระทำความร้ายแรงต่อพื้นที่ป่าต้องห้าม ก็อาจจะโดนจับและถูกดำเนินคดีตามกฎหมายก็ได้ แล้วแต่จะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้านว่าจะให้มีการลงโทษอย่างไร กับบุคคลที่ฝ่าฝืน โดยปกติป่าต้องห้ามก็จะมี เช่น หนองกือ(ป่าช้า) ,อีเกะหล่ออู่ออ(ป่าต้นน้ำ),หรือ คะจ๊า(ป่าที่มีอยู่รอบๆหมู่บ้าน)

มอเหล่เว : (พิธีกรรมบวชป่าของลาหู่)

คำว่ามอเหล่เว เป็นภาษาลาหู่ถ้าแปลว่าพิธีกรรมบวชป่า ฉะนั้นเป็นอันเข้าใจว่าพื้นองลาหู่เป็นกลุ่มชนเผ่าที่ดำรงอยู่ในโลกแห่งธรรมชาติที่เป็นไปแบบมีความเคารพและมองเห็นคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในสิ่งสร้าง พร้อมกับใช้สิ่งสร้างของก๊อซาเหล่านี้ที่เป็นไปแบบอย่างรู้คุณค่าในทุกๆอย่างที่ได้นำมาใช้ ดังนั้น“มอเหล่เวจึงกลายเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีบูชาเทพารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ บทบาทของพิธีกรรมมอเหล่เว จึงเป็น การสร้างความสมดุลของคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งอาจจะเรียกว่าทำพิธีกรรมเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าป่า ดิน น้ำ และสิ่งสร้างทั้งหลายที่ดำรงอยู่ในธรรมชาติ และยิ่งกว่านั้นพิธีกรรมมอเหล่เวจึงมีความสำคัญและกลายมาเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของพื้นองชุมชนลาหู่ที่มีอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ”บทสัมภาษณ์ พ่อครูจะแฮ จะนะ เดือน มิถุนายน 2559)

ข้อห้ามของพื้นที่ป่า

ทุกครั้งที่มีการพิธีกรรมมอเหลเวผู้นำศาสนาไม่ว่าจะเป็น โตโบ,อาดอ,ตาลา,สำหรับ หรืออาจจะเป็นคนเผ่าคนแก่ที่มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรมมอเหลเวที่มาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่ที่จะต้องช่วยกันแบ่งปันองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมมอเหลเวให้กับทุกคน ที่มาเข้าร่วม ปกติพิธีกรรมมอเหลเวจะทำการหลังจากที่ข้าวโพดออกดอกออกผลพอนำเอามากินได้แล้ว และพิธีกรรมนี้จะทำกันในป่าที่ชนเผ่าลาหู่เรียกว่า ป่าแย้คอ (คือป่าที่อุดมสมบูรณ์มีต้นไม้ใหญ่) ในพิธีกรรมจะมีไก่,มีเหียน,มีหมู,มีข้าว,มีข้าวโพดของกินของใช้ที่ชนเผ่าลาหู่จะเอามาเพาะปลูกเอาไปรวมในพิธีกรรม เช่นสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ธงผ้าสีเหลืองและสีขาวที่ทุกคนจะต้องเอาไปผูกต้นไม้และพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ หลังจากการทำพิธีกรรมเสร็จแล้ว เพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนจะต้องให้ความเคารพนับถือและเอาใจใส่ดูแลพื้นที่ป่านั้น

หลังจากทำพิธีกรรมเสร็จแล้ว ผู้นำศาสนาหรือผู้นำทางวัฒนธรรมประเพณีหรือคนเผ่าคนแก่ก็อาจจะมีการกล่าวถึงความสำคัญของพิธีกรรมนี้และอบรมให้คนรุ่นหลังได้รับรู้และเอาใจใส่ช่วยกันดูแล และปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต่อพื้นที่ป่าที่ได้ทำพิธีกรรมนี้แล้ว เช่น บอกว่าห้ามฉี่ห้ามอุจาระไปเรื่อย ต้องดูที่ดูทาง,ห้ามตัดและลากไม้,ห้ามตะโกน,ห้ามร้องไห้,ห้ามกลิ้ง,ห้ามนำเอาก้อนหินขว้างเล่น,ห้ามฆ่าสัตว์ที่เราไม่ได้กิน,ห้ามมีเพศสัมพันธ์กันในป่าในเขา,ห้ามดูยอดไม้ห้ามดูท้องฟ้าและหัวเราะเยาะ หรือห้ามกลิ้งก้อนหินเล่น หรือถ้ามีจอมปลวกก็ห้ามฉี่ห้ามอุจาระใส่หรือขึ้นไปนั่งเล่นเหล่านี้เป็นต้น

การจัดการน้ำ

ชนเผ่าลาหู่ให้ความสำคัญและถือว่าน้ำเป็นสิ่งสร้างของก๊อซาที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่คนลาหู่ทุกคนจะต้องให้ความเคารพและใช้อย่างรู้คุณค่า น้ำในภาษาลาหู่เรียกว่า อี้กะ ในอี้กะนี้ชนเผ่าลาหู่ ก็ยังเชื่อว่ายังมีผีน้ำด้วย ทุกครั้งที่คนลาหู่จะลงไปหาปลาในแม่น้ำก็จะต้องทำพิธีกรรมถึงเจ้าที่,เจ้าทาง,เจ้าน้ำ เป็นการบอกกล่าวและรับทราบแล้วค่อยหาปลา เห็นคนลาหู่บอกว่าถ้าผู้ใดเคารพและทำพิธีกรรมก่อนที่จะหาปลาผู้นั้นจะได้รับการดูแลจากเจ้าที่เจ้าน้ำและหาปลาได้ง่ายขึ้น แต่ถ้าหากผู้ใดไม่ได้คำนึง ส้มหรือองุ่นไม่ทำพิธีกรรมบางทีเจ้าที่เจ้าน้ำอาจจะทำอะไรบางอย่างให้กับผู้นั้น เช่น ว่าอาจจะดึงผู้นั้นจมลงไปใต้น้ำถึงกับอาจจะเอาชีวิตก็เป็นได้ หรือบางทีอาจจะหาปลาไม่ได้เลยหรือแม้หาได้ก็อาจจะหาได้น้อย นอกจากนั้นคนลาหู่ยังให้ความเคารพในพื้นที่ที่น้ำออกภู โดยเชื่อว่าที่น้ำออกภูเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ คนลาหู่จะไม่เลือกทำเป็นพื้นที่การเกษตร ส่วนในแม่น้ำคนลาหู่จะไม่กั้นน้ำและจะไม่เอาสิ่งของสกปรกนำไปปล่อยลงสู่แม่น้ำหรือแม้กระทั่งจะไม่ฉี่ จะไม่อุจาระลงไปแม่น้ำด้วยเช่นเดียวกัน

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับน้ำ

นอกจากคนลาหู่ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับน้ำว่าเป็นผู้ให้ชีวิตแล้วยังใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ที่จะเอามาต้มและล้างมือให้กับผู้เฒ่าผู้แก่ในวันปีใหม่ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการขอขมาและการขอพรจากผู้หลักผู้ใหญ่และคุณพ่อคุณแม่ ในวันขึ้นปีใหม่ ภาษาลาหู่เรียกว่า อี้กะสือหู่เว (แปลว่าเอาน้ำหัวในวันปี

ใหม่มาดำหัวเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต) นอกจากนั้นน้ำก็ยังเป็นสัญลักษณ์ที่คนลาหู่เอามาใช้ในการล้างมือให้แกกันและกันอีกด้วย ซึ่งการล้างมือให้แกกันและกันเช่นนี้ ในความหมายของคนลาหู่เขาถือว่าเป็นการชำระล้างบาปให้แกกันละกัน พร้อมกันนั้นคนลาหู่ยังใช้น้ำ ในการทำพิธีกรรมที่ลาหู่เรียกว่า หม่มเจาะหม่มกะเว คือเป็นพิธีกรรมไล่ผีลงตามแม่น้ำโดยผู้ทำพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็นโตโบ, ตาลาหรือ อาจจะเป็นกำส้อมมา ในพิธีกรรมไล่ผีตามสายแม่น้ำนี้ ปกติคนลาหู่จะใช้เมล็ดพันธ์พืชทุกชนิดที่คนลาหู่ปลูกเอง โดยมีอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องมือ เครื่องครัวต่างๆ ลงสู่แม่น้ำ พิธีกรรมนี้จะทำสำหรับครอบครัวที่มีผีร้ายที่เข้ามาในบ้านซึ่งพวกเขาเชื่อว่าผีร้ายที่เข้ามาในบ้านนี้ จะทำให้คนที่อยู่ในครอบครัวอาจจะทำให้เกิดการไม่สบายหรืออาจจะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีไม่งามขึ้นได้ ดังนั้น จึงต้องทำพิธีกรรมเพื่อไล่ผีร้ายเหล่านี้ออกจากบ้านลงสู่แม่น้ำโดยไม่ให้ผีร้ายเหล่านี้ได้กลับเข้ามาในบ้านได้อีก เปรียบเสมือนน้ำไหลลงสู่แม่น้ำและไม่ไหลวนกลับคืนได้อีกฉนั้นผีร้ายเหล่านั้นก็ไม่สามารถกลับเข้ามาสู่บ้านได้อีกเช่นเดียวกัน

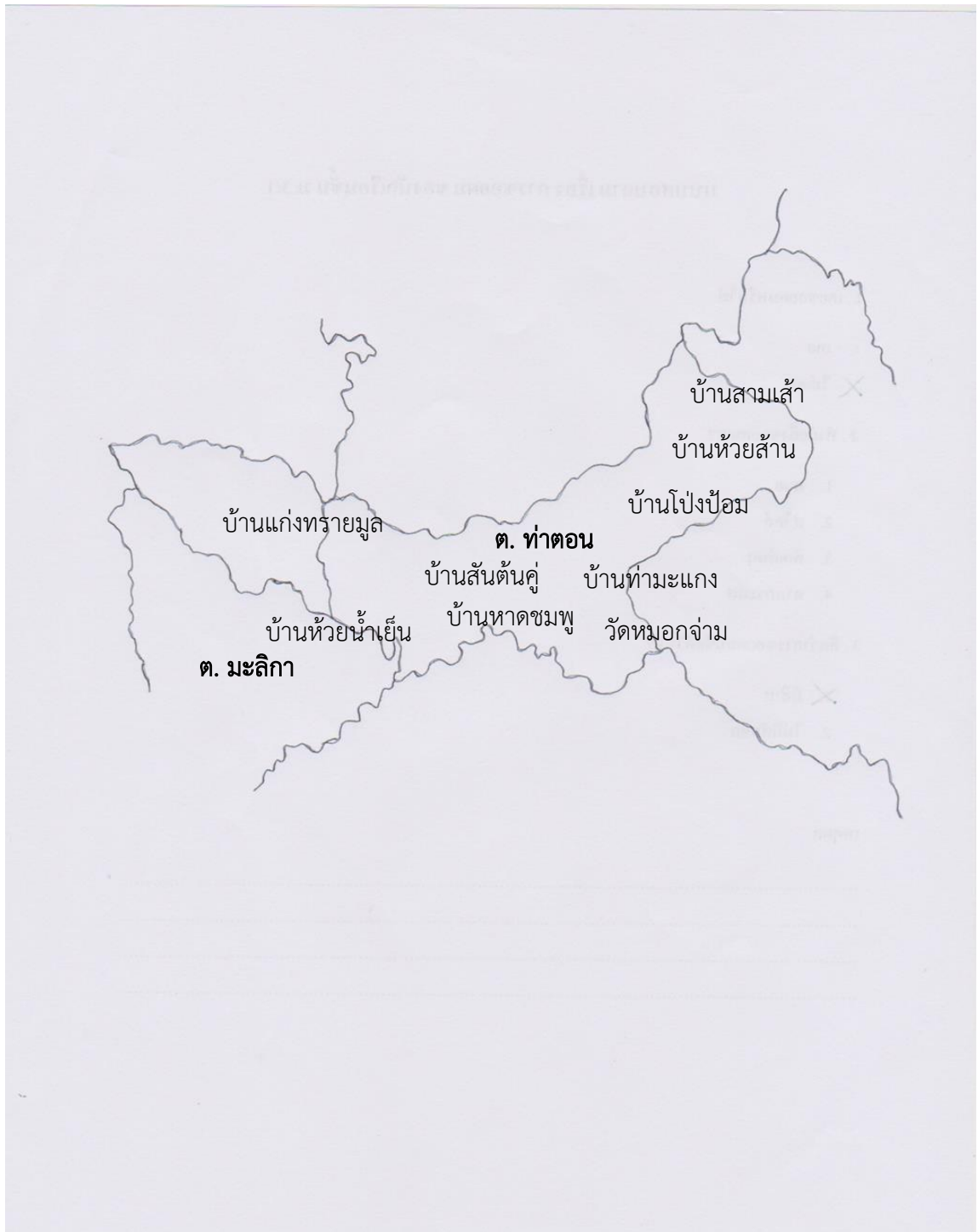
4.1.8 การตั้งหมู่บ้านและบริบทของพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้เลือกหมู่บ้านลาหู่สองหมู่บ้าน (ลาหู่แดง) คือหมู่บ้านจะโบและหมู่บ้านปะสี ทั้งสองหมู่บ้านนี้มันตั้งอยู่ในอำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ แต่อยู่คนละตำบล คือบ้านจะโบอยู่ในตำบลท่าตอนส่วนหมู่บ้านปะสีอยู่ในตำบลมะลิกา แม้ทั้งสองหมู่บ้านจะอยู่คนละตำบลก็จริง แต่ทั้งสองตำบลมีพื้นที่ติดกันและอยู่ไม่ห่างกันมากนัก คือห่างกันประมาณ 10 กิโลเมตร และสิ่งที่คล้ายกันทั้งสองหมู่บ้านนี้คือ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในตะเข็บชายแดน โดยหมู่บ้านจะโบอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตะเข็บชายแดนในอำเภอแม่ฮ้อย ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองยอนของประเทศพม่า ส่วนหมู่บ้านปะสีนั้นอยู่ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอแม่ฮ้อย คือ อยู่ใกล้กับดอยแหลม หรืออยู่เหนือขึ้นไปจากวัดตำบลท่าตอนประมาณ 6 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับหมู่บ้านนากอุมู ของประเทศพม่า

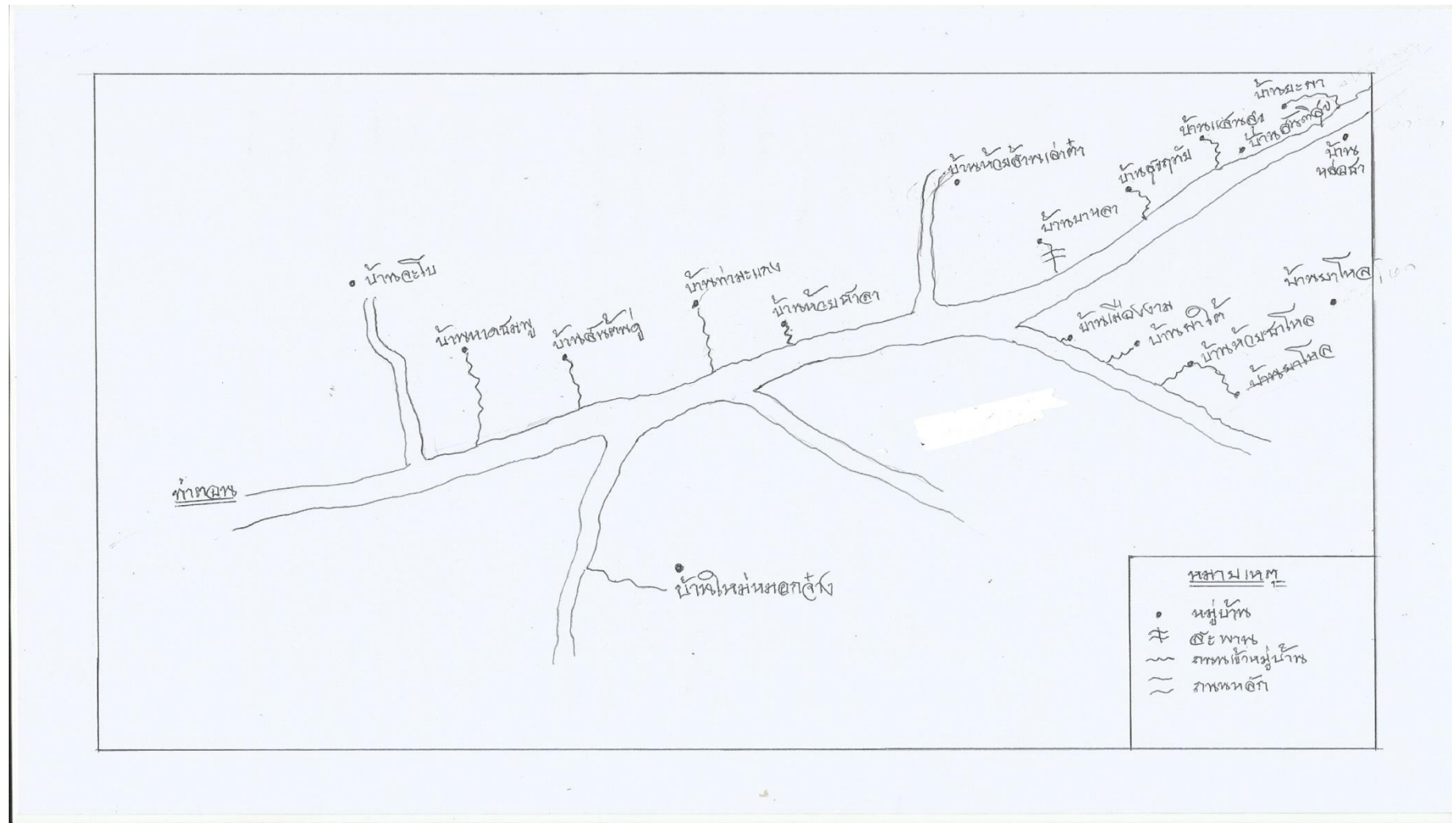
แผนที่ที่ 1 แผนที่ อ.แม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ที่ 2 แผนที่ ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

แผนที่ที่ 3 แผนที่หมู่บ้านในตำบลท่าตอนโดยสังเขป

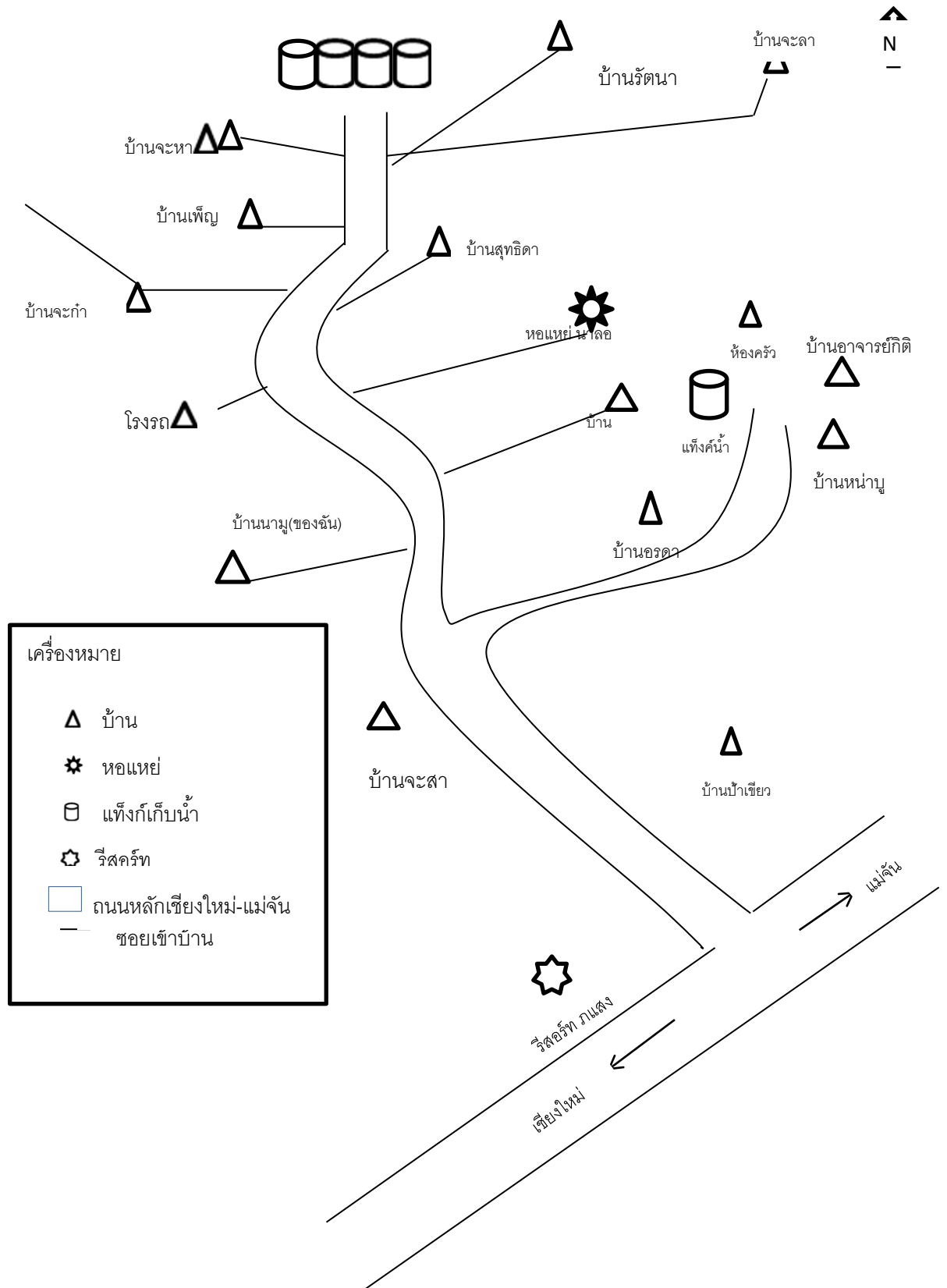

ลักษณะภูมิประเทศทั้งสองหมู่บ้านดูเหมือนจะติดตะเข็บชายแดนก็จริง แต่มีความต่างกันอยู่ เพราะว่า หมู่บ้านจะโบนั้นเป็นหมู่บ้านที่อยู่ร่วมกับชนเผ่าพื้นเมือง ซึ่งอยู่ไม่ห่างกัน คือ จะอยู่เหนือบ้านคนเมืองประมาณ 500 เมตร ส่วนหมู่บ้านปะสีจะต่างกับหมู่บ้านจะโบเพราะว่าเป็นหมู่บ้านที่อยู่บนภูเขาโดดๆ อยู่ด้วยกันไม่กี่หลังคา คือมีเพียง 12 หลังคาเท่านั้น หมู่บ้านปะสีนั้นนอกจากอยู่บนภูเขาสูงแล้วที่ตั้งหมู่บ้านดูเหมือนจะอยู่ระหว่างพื้นที่ตะเข็บชายแดนของทั้งพม่าและไทยจริงๆ เพราะชาวบ้านบอกว่าพื้นที่ที่ตั้งหมู่บ้านนั้นอาจจะอยู่ระหว่างพื้นที่ของทั้งไทยและของฝั่งพม่าอยู่หรือเปล่าก็ไม่แน่ใจ เพราะพื้นที่นั้นพวกเขาอ้างว่าคนพม่าเคยเล่าให้พวกเขาฟังอย่างนั้น ดังนั้นพื้นที่ของหมู่บ้านปะสีจึงสามารถบุกเบิกพื้นที่ทำอะไรทำสวนบนภูเขาทางฝั่งพม่าได้ โดยทหารที่อยู่ในฐานะปฏิบัติดูแลตะเข็บชายแดนจึงไม่ได้ทำอะไร และทางฝั่งพม่าก็ไม่เคยมาพูดไม่เคยมาดูแลจึงทำกินในพื้นที่แถวนั้นได้เรื่อยๆ นอกจากบ้านปะสีแล้วยังมีพื้นที่จากบ้านจะโบหนึ่งครอบครัว ก็ได้ขึ้นมาบุกเบิกทำอะไรทำสวนที่บ้านปะสีด้วยเช่นเดียวกัน เพราะคนที่ขึ้นมาทำก็เป็นเครือญาติที่รู้จักกับพื้นที่ทางบ้านปะสี โดยทหารที่อยู่ฐานปฏิบัติการก็รับรู้และไม่ได้ทำอะไร จึงทำอะไรเช่นเดียวกัน นอกจากพื้นที่ต่างหมู่บ้านได้ขึ้นมาบุกเบิกพื้นที่การเกษตรแล้วหมู่บ้านปะสียังเป็นหมู่บ้านทางผ่านของพื้นที่ทั้งไทยและพม่าในการแลกเปลี่ยนสินค้า ส่วนใหญ่พื้นที่ทางฝั่งพม่าจะเข้ามาซื้อเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องไม้เครื่องมือด้านการเกษตรไม่ว่าจะเป็นเครื่องตัดหญ้า ปุ๋ย ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง พร้อมกับยารักษาโรคประจำบ้าน ส่วนพื้นที่ทางฝั่งคนไทย ก็อาจจะรับซื้อแลกเปลี่ยนจากพม่าอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเนื้อสัตว์ป่า และอาหารพืชผักต่างๆที่อยู่ในป่าเอามาแลกเปลี่ยนสินค้าจากฝั่งไทย โดยส่วนใหญ่เงินทุนที่จะรับซื้อสินค้าจะเป็นเผ่าลาหู่ที่อยู่ในประเทศไทยที่พออันจะรู้จักกับพื้นที่ทางฝั่งพม่า และนอกจากนี้หมู่บ้านปะสียังถูกมองว่าอาจจะจะเป็นหมู่บ้านทางผ่านและเป็นที่พักพิงให้กับคนค้ายาเสพติดหรือเปล่า จึงถูกเพ่งเล็งจากเจ้าหน้าที่อยู่บ่อยครั้ง โดยมีฐานปฏิบัติการทหารได้ขึ้นมาตั้ง ฐานปฏิบัติในบริเวณแถวนั้นหลายคุ้ม

4.1.8.1 หมู่บ้านจะโบ

หมู่บ้านจะโบ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านชาวลาหู่ญี (มุเซอแดง) ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนของกรมป่าไม้ โดยทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ปลูกต้นไม้สักเอาไว้รอบๆหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียง คุ้มร่มรื่นและมีอากาศเย็นสบาย

แผนที่ที่ 4 แผนที่หมู่บ้านจะโป ต.ท่าตอน อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่

นางนามู เมอจู้ ได้เล่าประวัติความเป็นมา ว่า ในตอนแรกเวลาที่พี่น้องลาหู่ข้ามมาจากพม่า แล้วก็ได้ลงมายุ่งร่วมกับพี่น้องคนไทยที่หมู่บ้านห้วยน้ำเย็น ในระยะแรกประมาณ 1 เดือน หลังจากนั้นก็ได้ปรึกษาหารือกับทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้ใหญ่บ้านว่า พี่น้องลาหู่ที่ได้เดินทางมาจากฝั่งพม่า อยากจะขอย้ายขึ้นมายุ่งบนภูเขาที่อยู่เหนือบ้านห้วยน้ำเย็นได้หรือไม่ ทางผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านได้ปรึกษาหารือแล้วก็อนุญาตให้ขึ้นไปตั้งหมู่บ้านได้ และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า หมู่บ้านจะโบ ตามชื่อของผู้นำหมู่บ้าน และมีข้อแม้ว่าทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลต้นไม้สักและสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่แถวนี้ให้ดีด้วย บ้านจะโบอยู่ห่างจากบ้านห้วยน้ำเย็นของพี่น้องคนไทยพื้นราบ ประมาณ 500 เมตร ปัจจุบันบ้านจะโบมีประชากร 15 ครอบครัว มีถนน มีไฟฟ้า มีน้ำประปาภูเขา

อาชีพหลักของชาวบ้านก็คือ ทำไร่ทำสวนและรับจ้างทั่วไปกับพี่น้องคนไทยพื้นราบ ในอดีตส่วนใหญ่ไปรับจ้างในสวนสัมพันธธร ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านห้วยน้ำเย็นเท่าไรโดยจะมีรถมารับไปทำงานที่สวนแล้วก็กลับมาส่งในเวลาตอนเย็นเป็นประจำ แต่ปัจจุบันเมื่อพี่น้องต่างด้าวเข้ามาและค่าแรงถูกกว่านายจ้างก็เลยรับพี่น้องคนต่างด้าวมาทำในสวนสัมแทนพี่น้องลาหู่ ดังนั้นพี่น้องลาหู่จึงต้องหาหนทางเพื่อจะมีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว เช่น บางคนไปรับจ้างขุดดิน บางคนไปรับจ้างเก็บลำไย เก็บลิ้นจี่ ไปเกี่ยวข้าว เก็บข้าวโพด เก็บกาแฟตามฤดูกาล ส่วนคนที่ไม่มีไร่มีสวนก็จะทำไปตามฤดูกาล และเมื่อฤดูทำไร่ทำสวนเสร็จแล้วก็ออกไปรับจ้างเหมือนคนอื่นๆเช่นเดียวกัน โดยทั่วไปการทำไร่ทำสวนมักจะขึ้นไปทำในบริเวณตะเข็บชายแดนหรือบางคนก็กลับข้ามไปทำฝั่งพม่าก็มี คือ เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วก็เอากลับมาฝั่งไทย โดยส่วนใหญ่จะเป็นข้าวหรือข้าวโพด ส่วนคนที่ปลูกในบริเวณใกล้ๆ กับชุมชนมักจะปลูกพืชผักการเกษตรเพื่อกินในครอบครัวมากกว่า เช่น ถั่วฝัก พริก ขิง ฝรั่ง พริก เผือก เหล่านี้เป็นต้น ส่วนข้าวโพดมักจะปลูกไว้เพื่อเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ แต่มีบางคนก็ปลูกเอาไว้เพื่อขายเป็นรายได้ที่จะเอามาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ส่วนครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกินในหมู่บ้านของตนเอง ก็ต้องไปหาที่อื่น เช่น ครอบครัวของ นาย จะสอ เมอจู้ ก็ไปขออาศัยที่ดินทำกินในพื้นที่ของบ้านปะสีเพื่อเอาไว้ปลูกข้าวโพด ส่วนป่าช้าจะอยู่ห่างออกไปจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร โดยขึ้นไปยอดดอยบนภูเขาซึ่งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน ส่วนป่าใช้สอยของชุมชนนั้นจะอยู่ติดกับป่าสงวน ซึ่งอยู่ไม่ไกลไปจากหมู่บ้านเท่าไร

การเข้ามาของถนน

ถนนได้เริ่มก่อสร้างเมื่อปี 2548 โดยเกิดจากการที่ชาวบ้านจะโบได้รวมกันพูดคุยตกลง ให้จะสอ เมอจู้ เป็นตัวแทนชาวบ้านไปพูดคุยกับ อ.บ.ต ประจำหมู่บ้านชื่อ ขวณ ไชยรัตน์รัตนสกุล หลังจากที่ อ.บ.ต ได้รับเรื่องจาก จะสอ เมอจู้ แล้วก็พาจะสอ เมอจู้ ไปขออนุญาตจากทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ว่าชาวบ้านมีความต้องการที่อยากจะขอสร้างถนนขึ้นมาหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้าน หลังจากที่ได้พูดคุยและได้รับรู้เหตุผลของชาวบ้านทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็อนุญาตให้สร้างถนน

ขึ้นมาได้ ต่อมา อ.บ.ต ขวณ ไชยรัตน์รัตนสกุลและจะสอ เมอจุ ก็ได้นำเรื่องนี้ไปขอปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน แต่ผู้ใหญ่บ้านไม่อนุญาต แต่ อ.บ.ต ขวณ ไชยรัตน์รัตนสกุล และจะสอ เมอจุ ก็ไม่สนใจก็ได้นำเรื่องนี้เข้าไปปรึกษากับนายก อ.บ.ต ไพศาล ขวัญอ่อน เมื่อนายก อ.บ.ต ได้รับเรื่องและเข้าสู่คณะกรรมการแล้ว ทุกคนเห็นชอบอนุญาตให้ดำเนินการก่อสร้าง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านตามที่ชาวบ้านร้องขอ และต่อมาก็อนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างได้ และการดำเนินการก่อสร้างถนนนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ 2548 ในระหว่างที่ดำเนินการก่อสร้าง ก็เกิดมีปัญหขึ้น โดยทหารกลุ่มหนึ่งเข้ามาเพื่อจะหาเรื่องชาวบ้าน ว่าใครเป็นผู้อนุญาตก่อสร้าง ชาวบ้านก็รวมตัวกันบอกทหารกลุ่มนั้นว่า เราได้ขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็อนุญาตแล้ว แต่ผู้ใหญ่บ้านไม่เห็นชอบ ดังนั้นชาวบ้านจึงไปขอความช่วยเหลือจากนายก อ.บ.ต และนายก อ.บ.ต ก็อนุมัติงบประมาณดำเนินการก่อสร้าง เมื่อทหารได้ยินเช่นนี้ก็รู้สึกไม่พอใจแล้วก็เรียกหานายกว่านายกไพศาล ขวัญอ่อนอยู่ไหน ชาวบ้านก็ชี้ไปทางศูนย์ อ.บ.ต หลังจากนั้นทหารก็กลับไปแล้วก็ไม่กลับมาอีกเลย ชาวบ้านมองว่าเหตุการณ์ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่าผู้ใหญ่บ้านอาจจะไปฟ้องทหาร และทหารก็ได้เข้ามา แต่หลังจากที่ทหารไปหา นายก อ.บ.ต แล้วไม่กลับมาอีกเลยนั้น ก็แสดงว่าทหารคงได้รับเหตุผลที่กระจ่างจากนายก อ.บ.ต ถึงเหตุผลของการให้อนุญาตให้ดำเนินการก่อสร้างได้

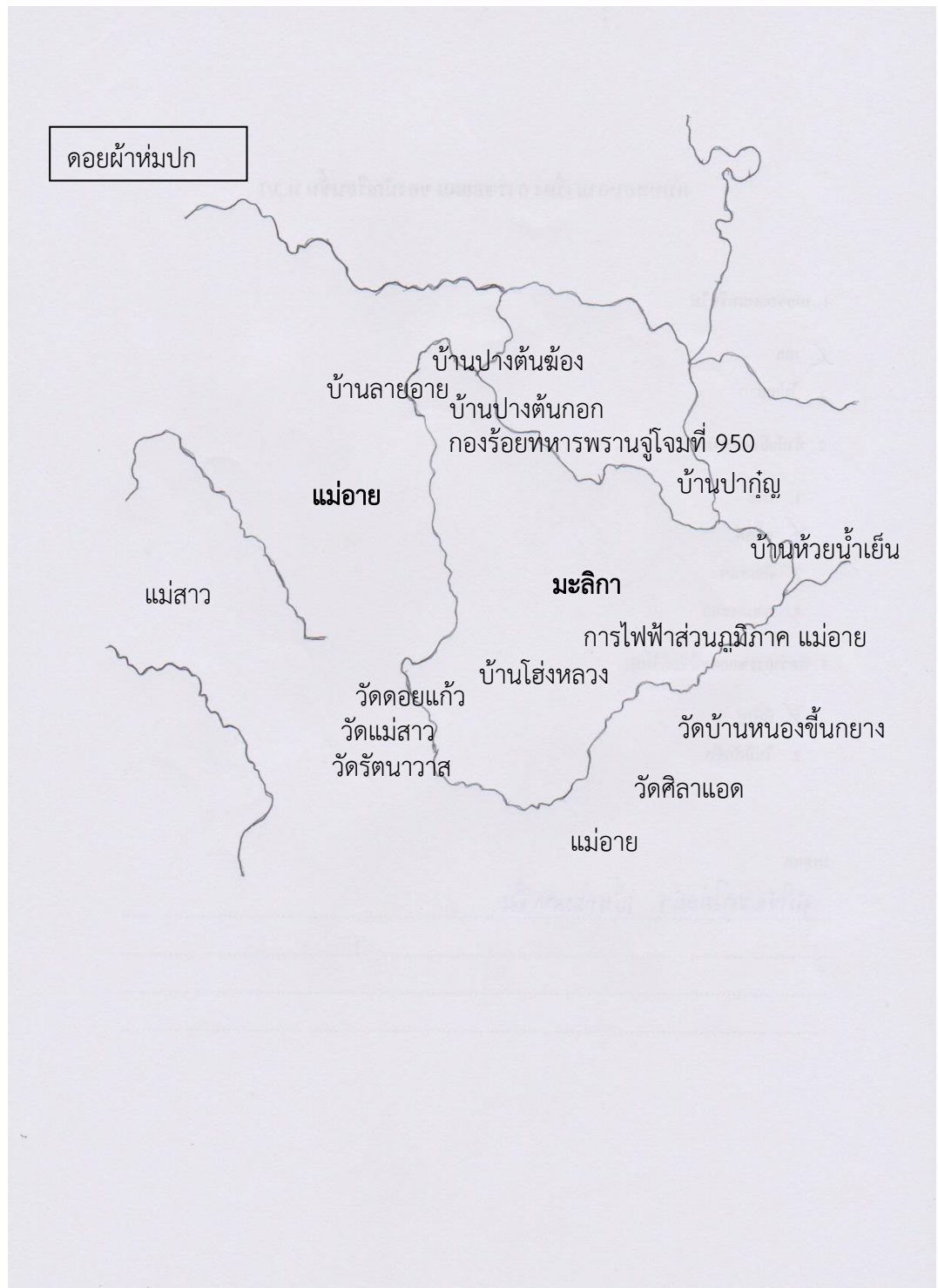
การเข้ามาของไฟฟ้า

ไฟฟ้าเข้ามาเมื่อปี 2549 คนในชุมชนอยากได้ไฟฟ้าจึงไปปรึกษาครูบ้านห้วยน้ำเย็นว่าอยากได้ไฟฟ้าครูก็ถามว่าทำไมถึงอยากได้ ชาวบ้านก็ตอบว่าเวลาเด็กๆทำการบ้านไม่มีไฟฟ้ามองไม่เห็นลำบากมาก ถ้าเป็นไปได้อย่างจะมีไฟฟ้าเพื่อความสะดวกสำหรับเด็กในการทำการบ้านและเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านด้วย เพราะว่าปกติเมื่อมีไฟฟ้าชาวบ้านก็ต้องซื้อเทียนไข ซึ่งก็ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองในการซื้อเทียนไขและอันตรายต่อการก่อเหตุเพลิงไหม้ นี่คือเหตุผลที่ชาวบ้านร้องขอ ขอความเห็นจากครูครูก็ได้แนะนำให้ไปปรึกษา อ.บ.ต ขวณ ไชยรัตน์รัตนสกุล และ อ.บ.ต ขวณ ไชยรัตน์รัตนสกุลก็เสนอให้ชาวบ้านให้แยกทะเบียนบ้านออกอีก 3 ครอบครัว เพราะจำนวนประชากรที่จะขอไฟฟ้าได้ยังไม่พอตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และ อ.บ.ต ขวณ ไชยรัตน์รัตนสกุลได้แนะนำให้ชาวบ้านได้ถ่ายเอกสารทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชน เอาไปฝากไว้ที่สำนักงาน อ.บ.ต ประจำหมู่บ้านไว้ก่อน ต่อมาชาวบ้านก็ได้ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน แต่ผู้ใหญ่บ้านก็เหมือนเดิมคือไม่ยอมช่วยเหลือชาวบ้าน โดยมีข้ออ้างอย่างโน้นอย่างนี้ตลอด ดังนั้นชาวบ้านก็ต้องพึ่งพา อ.บ.ต ขวณ ไชยรัตน์รัตนสกุล ให้ดูแลช่วยเหลืออีก เพราะเรื่องเหล่านี้มันเกี่ยวข้องกับทาง อ.บ.ต โดยตรงอยู่แล้ว หลังจากพูดคุยผ่านมามากหลายปี เมื่อมาถึงปี พ.ศ 2549 ทาง อ.บ.ต จึงได้อนุมัติงบประมาณอนุญาตให้ดำเนินการเดินสายไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีไฟฟ้าใช้

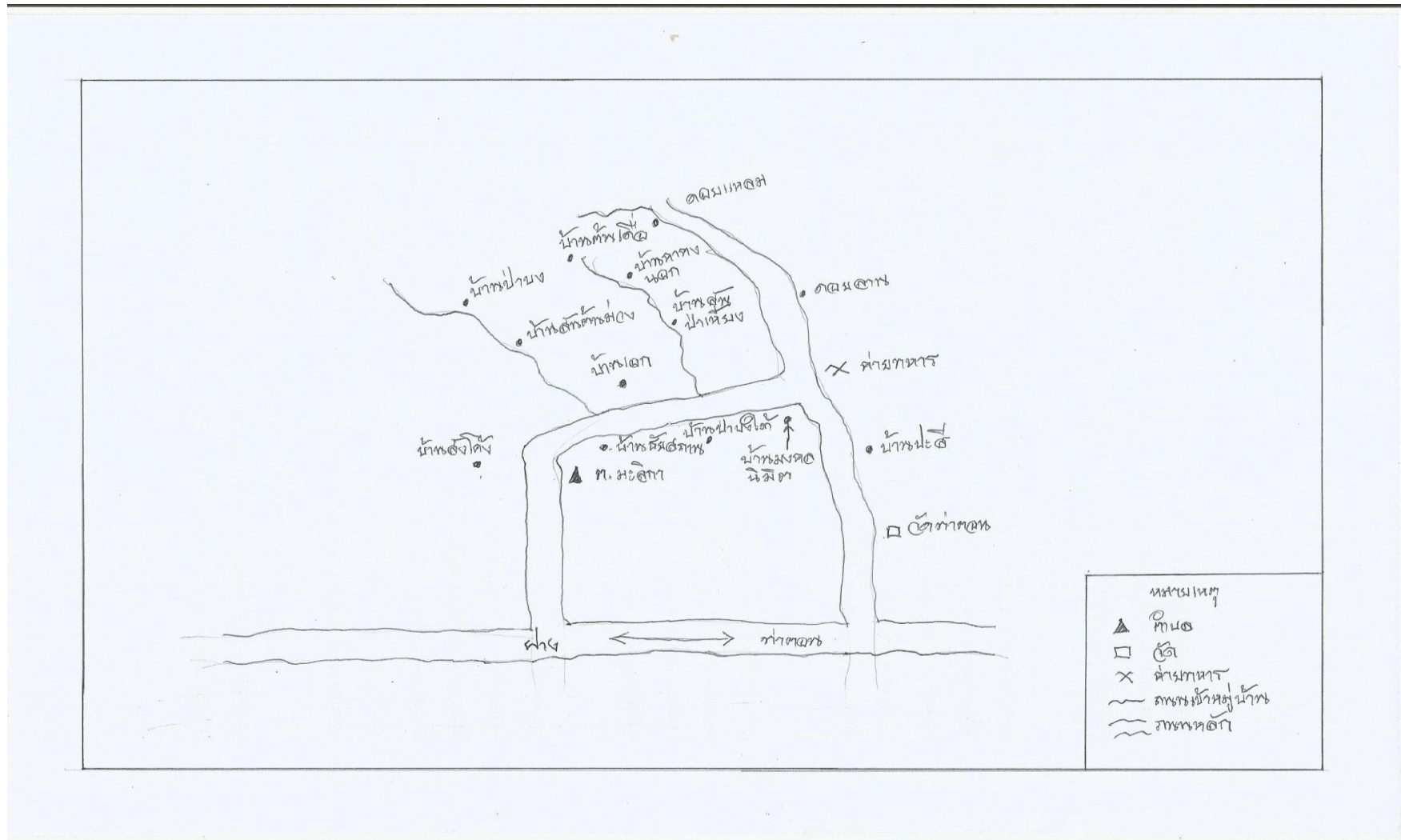
เรื่องน้ำประปา

ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านเรื่องน้ำกินน้ำใช้ของชาวบ้าน เป็นการช่วยเหลือของชาวบ้านกันเอง ที่ไปเอาน้ำจากหัวลำห้วยจากภูเขาที่อยู่เหนือหมู่บ้าน ในตอนแรกชาวบ้านไปตัดต้นไม้ไผ่เจาะรูและเอามาต่อเป็นท่อๆ จากหัวลำห้วยมาจนถึงหมู่บ้าน เป็นระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร และใช้น้ำต่อท่อไม้ไผ่มาในลักษณะเช่นนี้มาหลายสิบปี แต่การใช้ไม้ไผ่จะต้องดูแลและเปลี่ยนทุกปี ซึ่งมันยากต่อการเอาใจใส่ไม่ว่าเรื่องของการไปตัดไม้ไผ่ทุกๆปี มาเปลี่ยน ซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยาก เพราะก่อนจะไปตัดก็ต้องไปขออนุญาตจากทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกๆปี ซึ่งชาวบ้านมองว่ามันยุ่งยากและน้ำที่รองมาจากไม้ไผ่ก็ไม่ค่อยสะอาด เพราะมีตะกอน มีใบไม้ เศษหญ้าปะปนกันมา ซึ่งชาวบ้านมองว่ามันไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพเท่าไร เพราะที่ผ่านมามีน้ำในลักษณะเช่นนี้ชาวบ้านมีการล้มป่วยจากการใช้น้ำที่ไม่สะอาดเช่นนี้มาหลายคนแล้ว ต่อมาอาจารย์คริสต์เตียนที่มาเผยแพร่ศาสนาเห็นเข้าก็สัญญาจะหางบประมาณด้านท่อแก็กโซลอนประปามาเปลี่ยนให้ แล้ววันหนึ่งอาจารย์คริสต์เตียนซื้อท่อประปามาเปลี่ยนให้ ซึ่งชาวบ้านจำไม่ได้ว่าปี พ.ศ. อะไร และใช้ในลักษณะอย่างนี้มาหลายปี จนมาถึงปี 2553 ชาวบ้านก็ไปขอความช่วยเหลือจาก อ.บ.ต มาสร้างแท่งน้ำประปาภูเขาและทาง อ.บ.ต ได้ดำเนินการมาสร้างแท่งน้ำประปาภูเขาให้และชาวบ้านใช้มาจนถึงทุกวันนี้

แผนที่ที่ 5 แผนที่ ต.มะลิกา อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

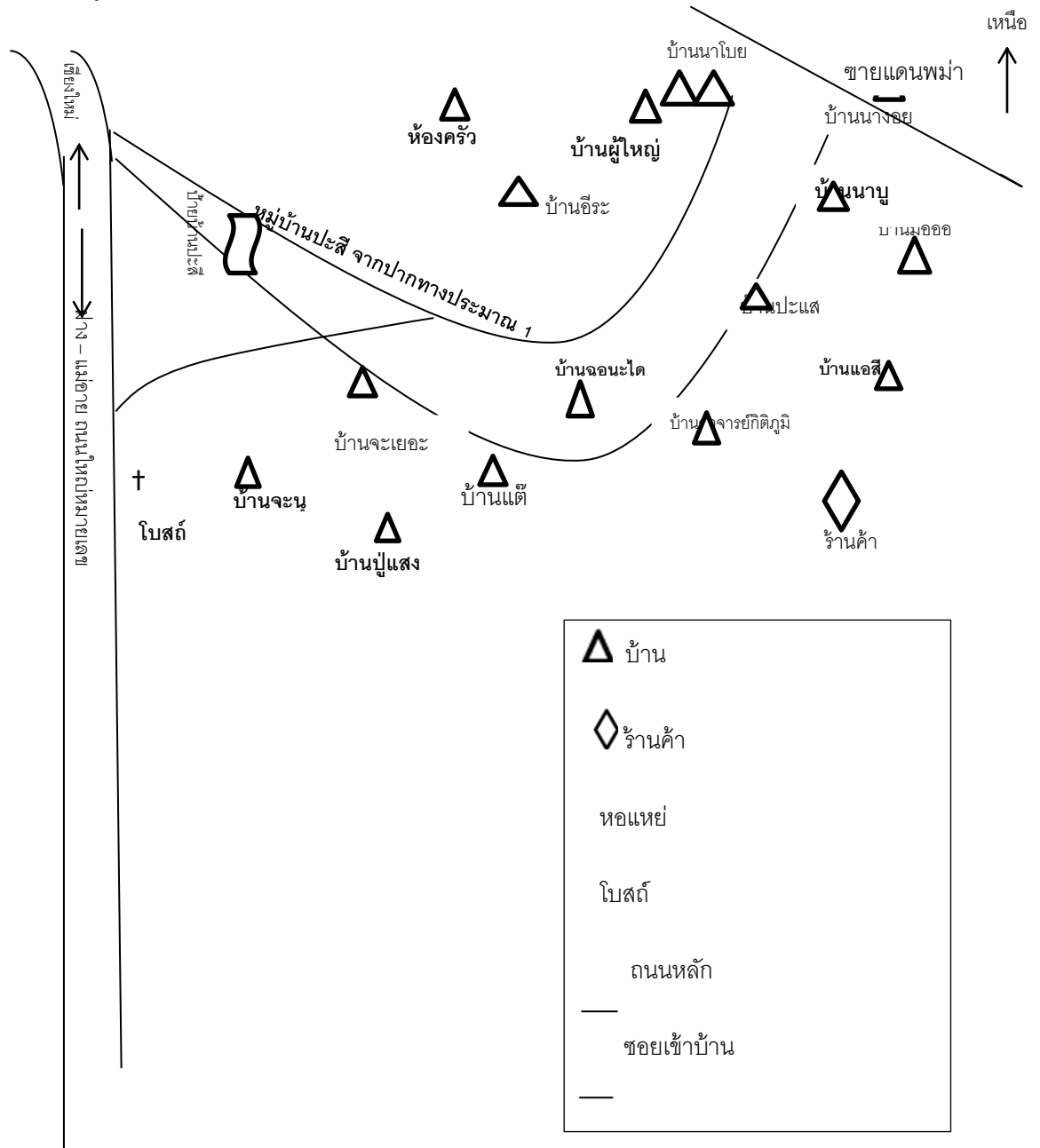

แผนที่ที่ 6 แผนที่หมู่บ้านในตำบลมะลิกา

หมู่บ้านนี้ก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่เป็นกรณีศึกษาของงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นหมู่บ้านของเผ่าลาหู่แดงที่ติดอยู่กับตะเข็บชายแดนฝั่งไทยและพม่า ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลมะลิกา อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากร 12 ครอบครัว โดยมีทั้งคนที่มีสัญชาติไทยและคนที่มีบัตรต่างด้าว แต่ทุกคนเป็นเผ่าลาหู่แดงทั้งหมด เป็นหมู่บ้านที่อยู่บนภูเขาสูง ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของ ตำบลมะลิกา หรืออยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตำบลท่าตอน

แผนที่ที่ 7 แผนที่หมู่บ้านปะสี ต.มะลิกา อ.แม่ฮาด จ.เชียงใหม่

หมู่บ้านปะสีถ้าด้วยสายตาทางภูมิประเทศแล้ว ดูเหมือนจะอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าตอนมากกว่า เพราะหมู่บ้านจะอยู่ห่างจากตำบลท่าตอนเพียง 7 กิโลเมตร และถนนลาดยางของกรมทางหลวงที่สร้างขึ้นเพื่อให้ทหารมาดูแลและเก็บชายแดน ก็สร้างขึ้นมาทางเส้นตำบลท่าตอนผ่านหมู่บ้านปะสีแล้วก็ผ่านไปทางดอยกลางและขึ้นไปทางดอยแหลม โดยมีฐานปฏิบัติการทหารที่ดูแลและเก็บชายแดน มีหลายฐานปฏิบัติในถนนเส้นดังกล่าวนี้

หมู่บ้านปะสีเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ทำอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพเสริมเป็นงานรับจ้างทั่วไป ปกติชาวบ้านบ้านปะสีจะทำเกษตรกรรม โดยปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด เลี้ยงหมูเลี้ยงไก่เป็นอาชีพหลัก แต่มีปัญหาที่ดินส่วนใหญ่เป็นภูเขาเมื่อทำเกษตรมาหลายปีทำให้ที่ดินมีความจืดจางปลูกอะไรไม่ค่อยดี ชาวบ้านก็เลยต้องใช้ปุ๋ย ต้องใช้สารเคมี ประเภทยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง จนก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายสูง จึงทำให้ชาวบ้านไม่สามารถทำได้ทุกครัวเรือน จนนำไปสู่ความเครียดของชุมชนในครอบครัว จนบางทีเยาวชนชายถูกชักจูงเข้าไปเป็นเครื่องมือได้ง่ายต่อกระบวนค้ายาเสพติดของพวกนายทุน เพราะว่าหมู่บ้านปะสีเป็นหมู่บ้านที่ติดอยู่กับชายแดนพม่า หรือบางทีชาวบ้านก็ต้องหาทางออกโดยการลงไปรับจ้างให้กับคนพื้นราบไม่ว่าจะเป็นแม่เฒ่า อำเภอฟาง ไซยปรการ เพื่อเอารายได้เหล่านี้มาจุนเจือในการดูแลหล่อเลี้ยงชีวิตครอบครัว ซึ่งเป็นงานที่หนักแต่ยังงี้ก็ตามคนในหมู่บ้านปะสีก็สู้กับปัญหาความยากจนและดิ้นรนต่อสู้มาโดยตลอด จากการสอบถามชาวบ้านบอกว่าเราจะหนีไปที่ไหนไม่ได้อีกแล้วก็ต้องสู้อย่างนี้แหละ ถ้าหากมีข้าวกินแล้วกับข้าวนั้นไม่ต้องเป็นห่วง เพราะว่าพี่น้องทางฝั่งพม่าก็ชอบเอาอาหารป่าเอามาแลกเปลี่ยนสิ่งของของทางฝั่งไทยอยู่เรื่อยๆ ถ้ามองอีกด้านหนึ่งแม้จะลำบากแต่ก็มีความสุข เพราะได้เห็นพี่น้องทั้งสองฝั่งเดินทางไปข้ามไปข้ามมาทำให้ได้เห็นผู้คนมากหน้าหลายตาเป็นประจำ อีกทั้งเมื่อมีประเพณีปีใหม่มาถึงก็จะคึกคักพอสมควร เพราะว่าพี่น้องทางฝั่งพม่าก็จะเดินทางมาทางตะเข็บชายแดนมาซื้อของกินของใช้ก็จะมาแวะหมู่บ้านปะสีเป็นประจำ แล้วจ้างคนหมู่บ้านปะสีให้ไปซื้อของที่พวกเขาต้องการเป็นประจำ และอันนี้ก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ทำให้เขาอยู่รอดได้ แล้วพวกเขามีความสุขที่อยู่บ้านปะสี เพียงแต่ถ้าเป็นไปได้พวกเขาบอกอยากจะทำให้ทางการสำรวจและให้ดำเนินการให้กับบุคคลที่ตกหล่นหรือคนที่ไม่มีอะไรเลยนั้นให้มีเอกสารอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการช่วยเหลือให้พวกเขาทำมาหากินสะดวกมากขึ้น เพราะทุกวันนี้คนที่ไม่มีเอกสารสิทธิอะไรเลยอยู่ในภาวะแห่งความกลัวอยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ ชาวบ้าน จึงอยากจะให้ทางเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาดำเนินการให้มันถูกต้อง

ถ้ามองภาพรวมบ้านปะสีดูเหมือนจะเป็นเผ่าลาหู่แดงที่มีวัฒนธรรมประเพณีอันเดียวกันก็จริง แต่จะมีความแตกต่างในด้านการนับถือศาสนา คือ มีศาสนาประเพณีดั้งเดิมและมีศาสนาคริสต์ โดยศาสนาคริสต์ได้เข้ามาสร้างโบสถ์เมื่อปี 2555 โดยได้รับงบประมาณก่อสร้างจากคริสตจักรภาค 18 และภาค 12 ในงบประมาณ 273,000 แม้ในความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่ชุมชนบ้านปะสีก็ไม่แตกแยก แต่ยังมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน แม้มองอีกด้านหนึ่งดูเหมือนพวกเขาจะ

ยากจนก็จริง แต่อีกด้านหนึ่งทำให้เรามองเห็นความน่ารักของพี่น้องลาทุกกลุ่มนี้ เช่น นารา เมื่อจู้ บอกว่า“มูเซออย่างเรามันเคยอยู่บนภูเขา แม้มีเงินทองก็จะลงไปอยู่กับคนไทยข้างล่างไม่ได้หรอก เพราะหายใจไม่ค่อยสะดวก แต่บ้านเราอยู่บนภูเขาแม้จะยากจนก็มีความสุข อากาศหายใจสะดวก สายตามองได้กว้างไกล ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ดินนอยากจะอยู่เช่นนี้ตลอดไป”

ปัจจุบันบ้านปะสี แม้จะอยู่ติดกับถนนกรรมทางหลวงที่สร้างขึ้นอย่างดีก็จริง แต่ก็ยังไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา แผ่นโซล่าเซลล์ที่ได้เมื่อปี พ.ศ.2552 ก็ผุพังไปหมดแล้ว ที่ใช้ได้ไม่กี่หลังคา ตอนกลางคืนเด็กๆไม่สามารถทำการบ้านได้ เพราะไม่มีไฟ พ่อแม่ที่ยากจนก็ไม่สามารถซื้อเทียนไขมาจุดเพื่อให้ลูกได้อ่านหนังสือทำการบ้านได้ทุกคืน และเด็กส่วนใหญ่พ่อแม่ก็ไปรับไปส่งที่โรงเรียนท่าตอนซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 7 กิโลเมตร ซึ่งเป็นภาระอีกภาระหนึ่งที่ชุมชนบ้านปะสีต้องใส่ใจดูแลลูกๆของตนเองเพื่อให้มีความรู้ให้ลูกของตนเองอ่านออกเขียนได้ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดี นอกจากนั้นอีกเรื่องหนึ่งที่ยังยุ่งยากและสร้างความลำบากใจให้คนในชุมชนบ้านปะสีนั่นก็คือ ยังไม่มีน้ำประปาที่สะอาดที่เพียงพอต่อการดำรงชีพของชาวบ้าน เพราะทุกวันนี้ชาวบ้านจะต้องไปตักน้ำใช้ในครอบครัว ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 2 กิโลเมตร พวกเขาบอกว่าในอนาคตข้างหน้าถ้าได้น้ำประปาภูเขาเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อไหร่ก็จะช่วยให้พวกเขาเพิ่มความสุขอีกไม่น้อย

ตารางที่ 2 บัณฑิตและวิเคราะห์ข้อมูล (1)เกี่ยวกับพิธีกรรมรอบปี

พิธีกรรม	โอกาส/ สถานที่	ผู้ทำพิธี/ อุปกรณ์ เครื่องเซ่น	ขั้นตอน/ กระบวนการ	บทสวด		กฎข้อห้าม/ สัญลักษณ์	ความหมาย	ความสัมพันธ์ นัยกับ สังคม	ความสัมพันธ์ นัยกับ ธรรมชาติ	ความสัมพันธ์ นัยกับสิ่งสูงสุด
				ภาษา ท้องถิ่น	ภาษาไทย					
1. เขาะ จาเว/กิน วอ	วันขึ้นปีใหม่	โตโบ/อาด หรือ กาส้อ มา ที่สามารถ สวดได้	จะตัดไม้ไผ่ มา 4 ต้น เพื่อทำต้น จะคี และ ต้นเกียะ 1 ต้น ต้นโกมุ 1 คู่ และ กระบอก ไม้ไผ่น้ำ 1 อันและ सान ตาเหล้ว รอบๆต้น จะคีมี		ปีที่แล้วถึงปีนี้ เมื่อมาถึงเดือนสี่ ก็ถึงเวลามาถึงปี ใหม่ของพี่น้อง ลาหู่ของเรา โดยเชิญเขาะ แส่ฟ้าลงมา ประทับอยู่บน หิ้งต้นวอที่ เตรียมไว้และ ขอให้ดูแลพวก ให้มีชีวิตอยู่ดีมี สุขมีความสุข เจริญก้าวหน้า ในการทำมาหา	-ข้าวปุ้น -กลอง -ฉาบ	ของทุกอย่าง ที่ทำและ เตรียมไว้นั้น เพื่อเป็นการ ต้อนรับเคาะ แส่ฟ้า เคาะ แส่มา			

			ที่วางข้าวปุ้น โดยแต่ละ ครอบครัว มาถวาย ข้าวปุ้นต่อ เคาะแผ่ผ้า ที่หิ้งต้นวอ โตโบหรือ อาดอจะ นำเทียนไข 1 คู่ที่แต่ละ ครอบครัว นำมา รวมกัน และสวด ขอ ต่อก๊อซา แล้วนำ ข้าวสาร		กินให้ได้ถึงบ้าน เต็มไปด้วยสัตว์ เลี้ยงในยุ้งฉาง เต็มไปด้วยข้าว และให้ทุกคน เดินทาง ปลอดภัยในชีวิต					
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

			โยนขึ้นฟ้า เป็นการขอ พรเข้าสู่ เทศกาลปี ใหม่							
2. จาหลี โซเด๊ะเว	เครื่องมือ การเกษตร ชำรุด	จาหลี	นำ เครื่องมือ ทำเกษตร ของ หมู่บ้านมา รวมกันที่ บ้านจาหลี โดย เครื่องมือ ทำ การเกษตร ที่จะ ปรับปรุง ใหม่นี้ จา		ไม่มีบทสวดแต่ จาหลีจะทำด้วย ความสำนึก	เครื่องมือที่ เกี่ยวข้องกับ การเกษตรทุก อย่าง	เพื่อเป็น เครื่องมือที่ จะเอาไปใช้ ใน การเกษตร ของแต่ละ ครอบครัวให้ ได้ผลผลิตที่ อุดมสมบูรณ์			

			หลิจะ ปรับปรุง ให้ได้อย่าง สุดฝีมือ							
3. แฮพ้อ เว/ถางไร่	เจ้าของบ้าน	โตโบ /อาดอ	จะเริ่มถาง ไร่ต้องทำ พิธีก่อนคือ ตัดไม้ไผ่มา ทำเป็น มัดๆ 2 มัด และนำไป วางหน้า ประตู ทางเข้า บ้านโตโบ/ อาดอและ รถน้ำบน มัดไม้ไผ่	หยะจี แฮ่อสี่อพ้อ เวคอแ่ผ้า หล่อแ่ผ้าโอ หน่องซอแล อำทะอำ ทอต้าเฮ้อะปี้ ล้าหม่ม หล่อค้อเว โหย		มัดไม้ไผ่ น้ำ ฝ้าย เทียน 1 คู่	เวลาเราไป ถางไร่เพื่อ ไม่ให้ของที่มี คมมาถูกตัว เราหรือเวลา โค่นต้นไม้ ไม่ให้โดนตัว เรา			

4. แหตุเว/ เผ่าไร่		เจ้าของไร่		หยะงีแหตุ เวอ่อย่าก่า ลาโอแห่ม คอแสผ้า หล่อแสผ้าโอ ตุโตสะ ทะกู๊ปี้แลสี เต๊ะเอล้ำเส แห่ม หล่อค้อเว		ตะโกนบอก เจ้าป่าเจ้าเขา และสัตว์ต่างๆ ที่อยู่ในไร่ให้ ออกไปก่อนที่ จะเผา การ เผาจะไม่เผา ในวันหมูและ วันเสื่อ	การขอสุม และบอก กล่าว			
5.แซ่ก้อ เว/ก่อกอง ทราย		โตโบ/กาส้อ มา/อาดอ	ชาวบ้าน จะช่วยกัน ขนทราย เอามาไว้ ตรงลาน พิธีกรรม ของ หมู่บ้าน			ดอกไม้/ เทียน ไม้ไผ่เป็นมัด และ ทราย หลังคา ละ 1กำมือ	เป็น ประเพณีที่ เราได้ปฏิบัติ กันมาอย่าง ช้านานก่อน จะทำอะไรทำ สวนเพราะ เวลาเผาไร่			

			และจะ ตัดไม้ไผ่มา เจาะรูนำ ดอกไม้ที่ หามาในป่า มาเสียบให้ สวยงาม ส่วนทราย จะเอา 1 กำมือและ ต้นดอกไม้ 1 คู่ ใส่ใน ที่บ้านโต โบ/อาดอ และหลัง บ้านของโต โบที่มีเสา ธง/เหนือ บ้านอาดอ				จะมีการฆ่า สัตว์โดย ไม่ได้ตั้งใจ ที่อยู่ในไร่ใน สวนโดยเชื่อ ว่าการทำ พิธีกรรมแซ่ ก่อเว เปรียบเสมือน เป็นการขอ สุมาต่อเจ้า ป่าและสัตว์ เล็กสัตว์น้อย เหล่านั้นที่ได้ ตายไปจาก การกระทำ ของมนุษย์ เรา พิธีกรรม แซ่ก่อเว จะ			
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

			1 อัน และ รถน้ำที่ ลาน กิจกรรมที่ จัดเตรียม ไว้โดยทุก หลังคา เรือนจะมา รวมกันที่นี้ คนที่จะ สวดหรือ ทำพิธีได้ นั้นไม่ใช่ แต่ โตโบ/ อาดอแต่ เป็นผู้ อาวุโสก็ได้ ที่สามารถ ทำ				ทำให้เกิด การยกโทษ และไม่มี บาป ในการ ทำมาหากิน เลี้ยงชีพของ พวกเรา และมีชีวิต อยู่เย็นเป็น สุข			
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

			พิธีกรรมได้ ก็จะจุด เทียนและ ชาวบ้านก็ จะนั่งข้าง หลังหรือ รอบๆเพื่อ ประกอบ พิธีขอมา ต่อสัตว์ที่ ได้ตายไป ในการทำ ไร่ ทำสวน							
6.จากคำ โชเว/ไว้ แม่พระ ธรณี	ทำเวลาใกล้จะ ปลูกข้าว	เจ้าของไร่	ทราย 2 กระบอก น้ำ 2 กระบอก และसान			ทราย 2 กระบอก น้ำ 2 กระบอกและ सानตาเหลว	ปีนี้ทำมาหา กินอะไรที่ไม่ ดีก็อย่าเข้า มารบกวน พืชพันธุ์ที่เรา			

			ตาแหลว เป็นแผ่นที่ วางของ ถวายเป็น ผ้าขาว / โกมุ 1 ต้น			/ธง ผ้าขาว /โกมุ 1 ต้น	ได้ปลูก			
7.เข้าเว/ ถวายเป็น ข้าวโพด	วันถวาย ผลผลิตแรก	เจ้าของบ้าน แต่ละ ครอบครัว	นำพืชผล ผลิตแรกที่ พี่น้องลาหู่ ได้กินก่อน คือข้าว สาเลื่อ่น สมัยก่อนมี ข้าวไม่พอ กินจึงกิน ข้าวสาเลื่อ ก่อน ข้าว สาเลื่อ ออกมาสุก			การฉลอง พืชผลแรกข้าว สาเลื่อจากไร่ ของตัวเอง กลับมาทำการ หุงให้สุกแล้ว ถวายพ่อแม่ผู้ เฒ่าผู้แก่ได้กิน ก่อนเพื่อเป็น การขอบคุณที่ ได้เลี้ยงดูดูแล ชีวิตเรามา				

			ก่อนพืชผล ใดๆ							
8.เอ๊ะเว/ กินข้าว ใหม่		โตโบ	เป็นวันที่พี่ น้องลาหู่ นำพืช ผลผลิต ข้าวและ พืชผักมา ทำบุญให้ พ่อแม่คน เฒ่าคนแก่ และพี่น้อง ในหมู่บ้าน			สวดขอพร จากก๊อซา เพื่อให้ก๊อซา อวยพรให้กับผู้ ที่นำรวงข้าว มาถวายให้กิน ด้อยู่ดีมีข้าว เต็มย้งให้มี สัตว์เต็มคอก				

ตารางที่ 3 ตารางบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับพิธีกรรมการเกิด

พิธีกรรม	โอกาส/ สถานที่	ผู้ทำพิธี/ อุปกรณ์ เครื่องเซ่น	ขั้นตอน/ กระบวนการ	บทสวด		กฎข้อห้าม/ สัญลักษณ์	ความหมาย	ความสัมพันธ์กับ สังคม	ความสัมพันธ์กับ ธรรมชาติ	ความสัมพันธ์ กับสิ่งสูงสุด
				ภาษาท้องถิ่น	ภาษาไทย					
การเกิด	ครอบครัว	ผู้อาวุโส	เวลาจะ คลอดลูก ต้องสะอาด เคราะห้เพื่อ จะคลอดลูก ง่ายและจุด เทียนและ บอกกล่าว แหยโภาโภา ให้ดูแลเวลา คลอดลูก และจะต้อง เตรียมน้ำต้ม สำหรับดื่ม	แหยโภาโภา โบลโบลแคเหลย แลมาดะมานาเว ยิปาละ		ด้ายดำ ผิวไม้ซาง ถ่าน	การสะอาด เคราะห้เป็น การปิดเป่า สิ่งที่ไม่ดี ทั้งหลาย และถ้าบ้าน ไหนมีการ सानตา เหล่านำไป ปักตรงที่ฝัง รกแสดงว่า บ้านนี้คลอด ลูกแล้วและ คนหมู่บ้าน	เวลาคนใน ชุมชนมีคน คลอดลูกก็ จะ ช่วยเหลือ อาหารการ กินและทุก อย่าง		

			และอาบน้ำ ให้เด็กพอ คลอตุ๊กได้ แล้วจะใช้ ด้ายดำมัด สะดือและ จะใช้ผิวของ ไม้ไผ่และเอา ถ่านลองตัด สะดือเด็ก และเวลา อาบน้ำให้ เด็กจะเอา มือลวงดูว่ามี ก้อนเลือด อยู่ในปากถ้า ไม่เอาออก จะทำให้เด็ก ตายได้				อื่นที่มาก็จะ ไม่เข้าบ้าน นั้น			
--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

การตั้งชื่อ	เรียกขวัญ	ผู้อาวุโส	พอเด็ก คลอดได้ 12 วัน พอ ตอนเช้าก็จะ ซุดรกขึ้นมา และทำพิธี ตั้งชื่อให้เด็ก	แหยโบทาโบายัง นานูยอ พาหوما หอยเจลาแล ยงิงจะฟูแซคอ ก้อวูแล ปูผาซี กาปูผาละกาทะ กอผาแลเพลาแล ยะงียอ ออแม ก้อแมเวโย่ แซ ขอแลงะกอยูแล ออแมก้อแมเวโย่	ผีบ้านผีเรือน วันนี้เด็กคลอด ออกมาพ่อเกิด แม่เกิดส่งมา เกิดวันนี้จะตั้ง ชื่อให้ชื่อนานา สอ	เอาไก่อมา 1 ตัวและด้ายมัด มือแล้วตั้งชื่อ ให้ตามเวลาที่ เด็กเกิดหรือ ตามปีเกิดของ เด็ก	ก่อนที่เด็ก จะเกิดนั้น พ่อเกิดแม่ เกิดได้ส่งมา และได้เขียน ชื่อไว้ว่าถ้า ถึงเวลาก็จะ กลับไปหา พ่อเกิดแม่ เกิด			
การฝังรก	ข้างบันได		เอารกไปทำ ความสะอาด ซุดหลุมข้าง บันไดเวลา เอารกไปฝัง ถ้าซุดลึกเกิน 1 ศอกมี			ตาเหลิ้ว ซี้เถ้าสำหรับ กันมด การซุดหลุมฝัง รก	กันไม่ให้สิ่ง ไม่ดีเข้ามา ยุ่งกับรกที่ฝัง ไว้และต้อง ดูแลรกที่ฝัง ไม่ให้มดเข้า มาเพราะถ้า			

			ความเชื่อว่า เด็กจะพูดได้ ช้าและถ้าฟัง 1 ศอกเด็ก ก็จะพูดได้ เร็วและทับ ด้วยก้อนหิน และรอย ขี้เถ้ารอบๆที่ ฝังรกหรือ ทุกเช้าต้อง เอาน้ำที่ต้ม ราดรอบๆ และจะปัก ตาหลัวไว้				มดมากินรก เด็กๆก็จะมี ผื่นขึ้นตัวจึง ต้องดูแล อย่างดี			
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

ตารางที่ 4 ตารางบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับพิธีกรรมการตาย

พิธีกรรม	โอกาส/ สถานที่	ผู้ทำพิธี/ อุปกรณ์ เครื่องเซ่น	ขั้นตอน/ กระบวนการ	บทสวด		กฎข้อห้าม/ สัญลักษณ์	ความหมาย	ความสัมพันธ์กับ สังคม	ความสัมพันธ์ กับ ธรรมชาติ	ความสัมพันธ์ กับสิ่งสูงสุด
				ภาษาท้องถิ่น	ภาษาไทย					
ผู้ใหญ่ตาย	ป่วยตาย	ครอบครัว	พอสิ้นใจ แล้วจะตัด สายศีลออก หมดและจะ อาบน้ำให้ ผู้ตายและ เปลี่ยนชุด ใหม่แล้วห่อ ด้วยผ้าสีขาว แต่จะเผานิด หนึ่งเพื่อ หมายถึงเป็น ของผู้ตาย			ฆ่าไก่ 1 ตัว นำไปต้ม กับข้าวและไป วางให้กับ ผู้ตายส่วนปีก และขาไก่จะ นำไปเสียบไม้ ไผ่เอาไปปักใน ถ้วยข้าวสาร 1 ลิตร ไข่ 1 ฟอง เทียน 1 ถูง เงิน 100 บาทที่	ถ้าไม่บอกชื่อ ปู่ ย่า ของ ผู้ตายและ ชื่อของผู้ตาย ระหว่างทาง จะมีคน หลอกให้อยู่ ด้วยจะไปไม่ ถึงและจะไม่ มีที่อยู่			

			ไม่อย่างนั้น ผู้ตายจะจำ ของตัวเอง ไม่ได้และจุด เทียนกล่าว ชื่อผู้ตายชื่อ ปู่ ย่า ของ ผู้ตายขอให้ ไปถึงที่ไม่ ต้องเป็นห่วง ลูกหลานถึง เวลาที่ต้อง กลับไปแล้ว			แต่ละ ครอบครัว นำมาถวาย				
เสียงทนาย หาที่ฝังศพ	ป่าช้า	ครอบครัว	เวลาหาที่ฝัง ศพก็จะแบก ศพขึ้นไป ระหว่างทาง จะวางศพ ไม่ได้ถ้าไม่ถึง			การโยนไข่ให้ ผู้ตายเลือกที่ อยู่เอง				

			ที่และพอถึง แล้วก็จะ เสี่ยงทายหา ที่ฝังโดยโยน ไข่และให้ ผู้ตายเลือก ถ้าผู้ตาย เลือกที่ไหน ไข่ก็จะแตก ที่นั่นก็จะเอา ศพวางและ ขุดหลุมฝัง พอฝังเสร็จก็ จะเอาไม้ไผ่ ที่ทำเป็นห่วง และปักลง ดินเป็นการ ตั้งขวัญคนที่ ไปฝังศพ							
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

			กลับถ้าไม่ทำ จะทำให้ ขวัญอยู่กับ ผู้ตายและ จะไม่สบาย							
เด็กตาย							เป็นเด็กถ้า ตายแล้วจะ นำไปฝังถ้า ครอบครัว ไหนจะไวไว ได้แคว้น เดียวแล้วฝัง เพราะยังเด็ก อยู่จะไม่มี พิธีกรรมใดๆ			

ตารางที่ 5 ตารางบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับพิธีกรรมการป่วยไข้

พิธีกรรม	โอกาส/ สถานที่	ผู้ทำพิธี/ อุปกรณ์ เครื่องเซ่น	ขั้นตอน/ กระบวนการ	บทสวด		กฎข้อห้าม/ สัญลักษณ์	ความหมาย	ความสัมพันธ์ กับสังคม	ความสัมพันธ์ กับธรรมชาติ	ความสัมพันธ์ กับสิ่งสูงสุด
				ภาษาท้องถิ่น	ภาษาไทย					
จุดเทียนดู หม้อ	ป่วย	โตโบ	เวลา อยากจะรู้ สาเหตุว่า เจ็บป่วย เพราะอะไร ก็ต้องจุด เทียนและ ขอก้อชาโดย ดูแสงของ เทียนก็จะรู้ ว่าจะต้องทำ พิธีกรรม อะไร เช่น ทำบุญเลี้ยง ข้าวพอกคน			เทียน/ไก่ สายศีล				

			ในหมู่บ้าน กินเสร็จก็จะ มัดสายสิน ให้พร้อมกับ ให้พร							
สะเดาะ เคราะห์	เจ็บป่วยไม่ สบายกาย และใจ	โตโบ	เมื่อมีการ เจ็บป่วยไม่ สบายกาย และใจ ก็ จะทำเครื่องมือ คือตาเตเว เพื่อนำไปให้ โตโบสวดขอ พรให้หาย จากเคราะห์ ร้ายต่างๆ หรือเคราะห์ ที่จะมาถึง			เทียน สำลี ผ้าขาว น้ำ ด้าย เพื่อนำไป ประกอบการ ทำพิธีกรรม	ปิดเป่าสิ่งไม่ ดีออกไป			

ตารางที่ 6 ตารางบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับพิธีกรรมการแต่งงาน

พิธีกรรม	โอกาส/ สถานที่	ผู้ทำพิธี/ อุปกรณ์ เครื่องเซ่น	ขั้นตอน/ กระบวนการ	บทสวด		กฎข้อ ห้าม/ สัญญา ลักษณะ	ความหมาย	ความสัมพันธ์ กับสังคม	ความสัมพันธ์ กับธรรมชาติ	ความสัมพันธ์ กับสิ่งสูงสุด
				ภาษา ท้องถิ่น	ภาษาไทย					
สู่ขอ	หมั้น	พ่อสื่อ/แม่ สื่อ	พ่อสื่อฝ่าย ชายจะมาสู่ ขอลูกสาว จากฝ่าย ผู้หญิงและ พูดคุยตกลง กันเรื่อง จารีตและ เลือกฤกษ์ งานแต่งงาน พ่อและแม่ ฝ่ายหญิง			ชา1ลุง ยาสูบ1ลุง ใบข้าวโพด แห้งที่บ้าน อาดอและ บ้านฝ่าย ผู้หญิงบ้าน ละ 1 ชุด				
แต่งงาน		ผู้อาวุโส	พอดอนเข้า จะฆ่าหมู			สายศีล และน้ำ				

			และเตรียม อาหาร สำหรับที่จะ กินกันใน งานแต่งและ ทำพิธี แต่งงานโดย ผู้อาวุโสจะ ทำพิธีกรรม เป่าน้ำศักดิ์ สิทธิ์ให้คู่บ่าว สาวดื่มและ ผูกสายสิน ให้			ศักดิ์สิทธิ์				
--	--	--	---	--	--	--------------	--	--	--	--

ประวัติผู้นำ

ตารางที่ 7 ตารางแสดงผู้นำทางพิธีกรรม

ผู้นำพิธีกรรม		ผู้นำทางการที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน	
ชื่อ/นามสกุล	ปี พ.ศ.	ชื่อ/นามสกุล	ปี พ.ศ.
1. นายจะโบ เมอจู้	2524-2558	1.นายแก้ว สมศักดิ์	2524-2528
2. นางนาลอ เมอจู้	2524-2558	2. นายบุญยัง วงศ์ศรี	2528-2532
3.นายจะสอ เมอจู้	2558	3. นายมณี มณีจักร	2532-2536
4.นางนามู เมอจู้	2558	4-5 นายพรหมมินทร์ มะลิสาร	2536-2546

ตารางที่ 8 ตารางแสดงผู้นำที่เป็นทางการ

ผู้นำพิธีกรรม		ผู้นำทางการ	
ชื่อ	ปี พ.ศ.	ชื่อ/นามสกุล	ปี พ.ศ.
		1.นายเก่ง สีใส	2546-2552
		2.นางนาสีศา อาร่า	2546-2552

เศรษฐกิจของชุมชน

ตารางที่ 9 ตารางข้อมูลด้านที่ดินทำกิน การเลี้ยงสัตว์ รายได้ รายจ่าย และหนี้สิน (บ้านจะโบ)

ครอบครัว	บ้าน เลขที่	ที่ดิน ทำ กิน	ไก่	หมู (ตัว)	วัว	ควาย	รายได้ เฉลี่ย/ปี	รายจ่าย เฉลี่ย/ปี	หนี้สิน
1.นายจะสอ	251	25	40	8	0	0	93,200	67,354	
2.นางประ ภารณ์	262	0	0	0	0	0	108,000	13,550	

ครอบครัว	บ้าน เลขที่	ที่ดิน ทำ กิน	ไก่	หมู (ตัว)	วัว	ควาย	รายได้ เฉลี่ย/ปี	รายจ่าย เฉลี่ย/ปี	หนี้สิน
3.นางจะที	252	0	0	0	0	0	11,000	1,650	
4.นายจะวะ	203	0	0	0	0	0	3,200	1,350	
5.นายจะลา	0	0	0	0	0	0	72,000	16,450	
6.นายจะกำ	15 /ช	0	0	0	0	0	0	0	
7.นางเพ็ญ	180	0	0	0	0	0	9,600	1,200	
8.นายเหมาะอง	220	15	3	0	0	0	162,000	55,757	
9.นายจะวะ	172	1	13	1	0	0	37,600	40,370	
10.น.ส.สุทธิตา	253	0	12	0	0	0	3,400	13,201	
11.นางนาลอ	173	0	0	0	0	0	19,604	19,318	
12.นายจำหอ	172	0	0	0	0	0	108,000	25,900	
13.นายสาม	172	1	22	1	0	0	10,400	25,929	
14.นาย จะลา	172	1	4	1	0	0	4,200	37,300	
15.น.ส.นาสอ	0	0	0	0	0	0	5,000	13,860	

วิเคราะห์ตารางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านจะโบ

1 การถือครองที่ดินทำกินบ้านจะโบ

10 ครอบครัวไม่มีที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 66

3 ครอบครัวมีที่ดิน 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 20

2 ครอบครัวมีที่ดิน 15,25 ไร่ คิดเป็น 6.6

2. สัตว์เลี้ยง

ชาวบ้านหมู่บ้านปะสี 15 ครอบครัว มีครอบครัวที่เลี้ยงไก่ตามลำดับดังนี้

1. ผู้ที่เลี้ยงไก่ตั้งแต่ 3 - 13 ตัว มีจำนวน 4 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 26

22 - 40 ตัว มีจำนวน 2 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 13
ไม่ได้เลี้ยงไก่ 9 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 60

จากข้อมูลการเลี้ยงไก่ สรุปร ชาวบ้านจะโอบจะเลี้ยงไก่ประมาณ 3-40 ตัว การเลี้ยงไก่ของชาวบ้านจะเป็นการเลี้ยงไว้เพื่อใช้ทำพิธีกรรมหรือการบริโภคในครอบครัวเป็นหลัก สำหรับผู้ที่ไม่เลี้ยงไก่ สาเหตุมาจากไม่มีทุนในการซื้อข้าวให้ไก่

3. เลี้ยงหมู

หมู่บ้านปะสี 15 ครอบครัว มีจำนวน 11 ครอบครัว ที่ไม่เลี้ยงหมู สาเหตุไม่มีต้นทุนในการซื้อแกลบและอาหารหมู

เลี้ยงหมู 1-8 ตัว มีจำนวน 4 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 26 ไม่ได้เลี้ยง 11 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 73 พบว่า ชาวบ้านจะโอบเลี้ยงหมู 4 ครอบครัว ส่วนครอบครัวที่ไม่เลี้ยงหมู 11 ครอบครัว จะทำอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่และการเกษตร สำหรับวัวและควายไม่ได้เลี้ยง

ตารางที่ 10 ข้อมูลด้านที่ดินทำกิน การเลี้ยงสัตว์ รายได้ รายจ่าย และหนี้สิน (บ้านปะสี)

ครอบครัว	บ้าน เลขที่	ที่ดิน ทำกิน	ไก่	หมู (ตัว)	วัว	ควาย	รายได้ เฉลี่ย/ปี	รายจ่าย เฉลี่ย/ปี	หนี้สิน
1.นาย กิ ติภูมิ	254	20	0	0	0	0	210,000	107,000	
2.นาย จะอื้อ	376	0	0	0	0	0	8,200	16,000	
3.นาย จะจี	251	2	30	0	0	0	24,000	26,170	
4.นาย จะนุ	0	10	5	0	0	0	5,000	70,000	
5.นาย จะ แส	150	0	12	0	0	0	8,400	1,780	

6.นาย จะอื้อ	0	27	15	4	0	0	47,000	74,550	
7.นาย ปะแส	0	0	0	0	0	0	50,000	3,650	
8.นาง นากอ	0	8	20	0	0	0	82,500	49,370	
9.นาย จะจู	255	20	0	0	0	0	90,000	37,980	
10.นาย แอสี่	229	0	8	0	0	0	9,600	1,200	
11.นาย จะเพอะ	0	1	0	0	0	0	3,000	6,335	
12.นาย จะกอ	0	1	0	0	0	0	30,900	67,670	

วิเคราะห์ตารางการถือครองที่ดินทำกินบ้านปะสี่

ชาวบ้านมีที่ดินทำกิน 1-10 ไร่ มีจำนวน 5 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 41

ชาวบ้านมีที่ดินทำกิน 20 -27 ไร่ มีจำนวน 3 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 25

และไม่มีที่ดินทำกิน 4 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 33

ผลจากตารางที่ 2 พบว่าที่ดินทำกินของบ้านปะสี่ ส่วนใหญ่อยู่ในจำนวน 1-10 ไร่

สำหรับสัตว์เลี้ยง

ครอบครัวที่มีไก่เลี้ยงตามลำดับดังนี้

มี 5 ครอบครัว ที่ไม่เลี้ยงไก่สาเหตุไม่มีทุนในการซื้อข้าวให้ไก่

1. ผู้ที่เลี้ยงไก่ตั้งแต่ 5-15 ตัว 5 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 41, 20-30 ตัว 2 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 16 ไม่ได้เลี้ยง 5 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 41

จากข้อมูลการเลี้ยงไก่ของชาวบ้านปะสีจะเลี้ยงกันในราว 5-15 ตัว ส่วนใหญ่และอีกส่วนหนึ่งไม่ได้เลี้ยงการเลี้ยงไก่ของชาวบ้านปะสีจะเป็นการเลี้ยงไว้เพื่อใช้ทำพิธีกรรมหรือการบริโภคในครอบครัวเป็นหลัก

เลี้ยงหมู

มี 11 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 91 ที่ไม่เลี้ยงหมู สาเหตุไม่มีต้นทุนในการซื้อแกลบและอาหารหมู มี 1 ครอบครัว ที่เลี้ยงหมู 4 ตัว คิดเป็นร้อยละ 9 พบว่า ชาวบ้านปะสีเลี้ยงหมู 1 ครอบครัว ส่วนครอบครัวที่ไม่เลี้ยงหมู 11 ครอบครัวจะทำอาชีพรับจ้างและการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 11 รายได้/รายจ่ายครอบครัว (บ้านจะโบ)

รายได้				รายจ่าย			
ครอบครัว	การเกษตร	สัตว์เลี้ยง	รับจ้าง/อื่นๆ	การศึกษา	การเกษตร	พยาบาล	ค่าใช้จ่ายในครอบครัว
1.นายจะสอ	40,000	0	36,000	10,000	36,870	10,000	59,208
2.นางประภารณ์	0	0	108,000	0	0	0	18,600
3.นายจะที	0	0	11,000	0	0	0	18,000
4.นายจะวะ	0	0	3,200	0	0	0	14,400
5.นายจะลา	0	0	72,000	0	0	10,000	54,000
6.นายจะกำ	0	0	0	0	0	0	0
7.นางเพ็ญ	0	0	9,600	0	0	0	14,400
8.นายเหมาะอง	0	0	162,000	20,000	16,430	0	1,924
9.นายจะวะ	0	0	37,600	10,000	3,145	10,000	38,700
10.สุทธิตา	0	0	3,400	0	0	10,000	22,224
11.นาลอ	0	0	19,604	0	0	10,000	42,000
12.นายจำทอ	0	0	108,000	10,800	0	10,000	37,200
13.นายสาม	0	0	10,400	0	6,430	10,000	58,788
14.นาย จะลา	0	0	4,200	10,000	5,100	10,000	74,400
15.น.ส.นาสอ	0	0	5,000	0	0	10,000	22,320

การวิเคราะห์และอธิบายข้อมูลจากตารางที่ 9 บ้านจะโบ 15 ครอบครัว

พบว่า รายได้เฉลี่ย/ปี

1.รายได้จากภาคเกษตร	40,000	บาท	1	ครอบครัว
2.รายได้จากการรับจ้าง/อื่นๆ	3,000-5,000	บาท	4	ครอบครัว
	5,001-12,000	บาท	3	ครอบครัว
	12,001-40,000	บาท	3	ครอบครัว
	40,001-160,000	บาท	4	ครอบครัว

สรุปรายได้ต่อปีของหมู่บ้านจะโบจำนวน 15 ครอบครัว รายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างจากภาคเกษตรและรองลงมาเป็นรายได้จากภาคเกษตร

รายจ่ายเฉลี่ย/ปี

1.การศึกษา	10,000	บาท	4	ครอบครัว
	20,000	บาท	1	ครอบครัว
2.การเกษตร	3,000-6,000	บาท	3	ครอบครัว
	6,001-30,000	บาท	2	ครอบครัว
3. พยาบาล	10,000	บาท	1	ครอบครัว
4. ในครอบครัว	1,000	บาท	1	ครอบครัว
	10,000-50,000	บาท	9	ครอบครัว
	50,001-70,000	บาท	4	ครอบครัว

สรุปรายจ่ายต่อปีของหมู่บ้านจะโบจำนวน 15 ครอบครัว ส่วนใหญ่มาจากการใช้จ่ายในครอบครัวรองลงมาก็เป็นการศึกษาและการเกษตร

ตารางที่ 12 รายได้/รายจ่ายครอบครัว (บ้านปะสี)

รายได้				รายจ่าย			
ครอบครัว	การเกษตร	สัตว์เลี้ยง	รับจ้าง/อื่นๆ	การศึกษา	การเกษตร	พยาบาล	ค่าใช้จ่ายในครอบครัว
1.นาย กิตติภูมิ	120,000	0	0	30,000	44,000	10,000	42,000
2.นายจะอื้อ	0	0	8,200	10,000	0	0	30,000
3.นายจะงี	0	0	24,000	7,000	7,020	2,000	60,000
4.นายจะนุ	0	0	5,000	25,000	35,000	5,000	36,000

5.นายจะแส	0	0	8,400	0	0	0	18,000
6.นายจะอื้อ	0	0	0	6,800	47,450	4,000	111,600
7.นายปะแส	0	0	50,000	0	0	0	24,000
8.นางนากอ	40,000	0	12,500	10,000	13,370	20,000	36,000
9.นายจะจู	50,000	0	0	7,000	21,880	3,000	37,200
10.นายแอสี	0	0	9,600	0	0	0	14,400
11.นายจะ เพอะ	0	0	3,000	0	5,140	0	13,140
12.นายจะ กอ	12,300	0	18,600	30,000	13,020	15,000	55,800

การวิเคราะห์และอธิบายข้อมูลจากตารางที่ 10 บ้านปะสี 12 ครอบครัว

พบว่า รายได้เฉลี่ย/ปี

1.รายได้จากการเกษตร	10,000-50,000	บาท	3	ครอบครัว
	50,001-120,000	บาท	1	ครอบครัว
2.รายได้จากการรับจ้าง/อื่นๆ	3,000-10,000	บาท	5	ครอบครัว
	10,001-50,000	บาท	4	ครอบครัว

สรุปรายได้ต่อปีของหมู่บ้านปะสีจำนวน 12 ครอบครัว รายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้าง

จาก

การเกษตรและรองลงมาเป็นรายได้จากภาคเกษตร

รายจ่ายเฉลี่ย/ปี

1. การศึกษา	6,000-10,000	บาท	5	ครอบครัว
	10,001-30,000	บาท	3	ครอบครัว
2. การเกษตร	5,000-15,000	บาท	4	ครอบครัว
	15,001-50,000	บาท	4	ครอบครัว
3. พยาบาล	2,000 -10,000	บาท	5	ครอบครัว
	10,001-20,000	บาท	2	ครอบครัว
4. ในครอบครัว	10,000-50,000	บาท	9	ครอบครัว
	50,001-100,000	บาท	3	ครอบครัว

สรุปรายจ่ายต่อปีของหมู่บ้านปะสีจำนวน 12 ครอบครัว ส่วนใหญ่มาจากการใช้จ่ายในครอบครัวรองลงมาเป็นรายจ่ายด้านการเกษตรและการรักษาพยาบาล

4.2 ตอนที่ 2 โลกทัศน์ และภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาหู่ญ ที่ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ของคนชุมชน

วิถีชีวิตความเป็นอยู่

อดีตคนสมัยก่อนเขาใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายมีต้นไม้ป่าที่อุดมสมบูรณ์ ที่เขาอยู่ได้เขาก็จะอยู่ที่นั่นนานและจะย้ายไปเรื่อยๆ ไม่มีแบบถาวรตั้งหมู่บ้านใหญ่ไม่มี ส่วนมากก็จะเป็นแบบกลางๆ คนลาหู่ญเขาว่าถ้าป่าไหนอุดมสมบูรณ์จะปลูกพืชผักได้อุดมสมบูรณ์ เขาเน้นการปลูกข้าว ลำสัตว์เล็กๆรวมไปถึงกวาง หมูป่า อะไรที่ล่าได้เขาจะควาอุดมสมบูรณ์ไหม ถ้าอุดมสมบูรณ์เขาก็จะย้ายตั้งหมู่บ้านไปอยู่ที่แห่งใหม่แต่ละครอบครัวจะสร้างบ้านหาไร่ของตนเอง ตรงไหนดีคนเฒ่าคนแก่เขาก็จะดู มีวิธีว่าตรงนี้ปลูกข้าวแล้วดีแล้วจะให้ลูกหลานปลูกแล้วข้าวมันสวย แต่ก็ไม่รู้วิธีที่เขาควาปลูกอะไรถึงจะดี อาหารก็จะเป็นไก่ หมู แต่หลักๆสมัยก่อนจะมาจากการล่าสัตว์ป่าตอนกลางคืนหรือตอนเช้าจะเป็นเวลาของเขาแล้วแต่การล่าตอนนี้ไม่มีสัตว์ให้ล่าคือเลี้ยงเองหรือซื้อกิน เวลาทำพิธีต้องเลี้ยงไก่กับหมูและเดี๋ยวนี้หมาที่ล่าสัตว์ก็ไม่ค่อยจะมีแล้วเมื่อก่อนมีหมาไล่สัตว์ก็จะพาไปด้วยต้องฝึกเข้าป่าเขาก็จะรู้และดมกลิ่นว่าสัตว์อยู่ตรงไหน ตอนนี้มีหมาล่าสัตว์ไม่เยอะมีบ้างเขาเลี้ยงไว้เฝ้าบ้านและเมื่อก่อนจะถางไร่เดือนมกราคมเดือนกุมภาพันธ์เผาไร่ พอเดือนมีนาคมก็จะเผาซากไม้ที่เผาไม่หมดเผาต่อ พอหลังเผาไร่เสร็จเขาก็จะมีประเพณีกองทรายคือเวลาเราเผาไร่เรามองไม่เห็นสัตว์เล็กสัตว์น้อยเราเผาโดยที่เจตนาหรือไม่ก็ตามจะมีพิธีขอโทษขอมาชำระบาปกับสิ่งที่เขาได้ตายเดือนเมษายนเริ่มปลูกข้าวหวานงาเดี๋ยวนี้ปลูกไม่ได้ต้องปลูกเดือนพฤษภาคม อากาศเปลี่ยนไปตามฤดูกาลพอถึงเดือนกรกฎาคมก็จะหักข้าวโพดมาถวายเป็นกือชาคือเอาผลผลิตที่เราปลูกทั้งหมดนำมาถวายและปัจจุบันเดือนมิถุนายนก็จะเป็นช่วงที่ปลูกข้าว พอเดือนกันยายนก็จะกินข้าวใหม่เมื่อก่อนเขาจะปลูกข้าวและเอาข้าวมาถวายเป็นกือชาเป็นข้าวที่เราปลูกเอามาถวาย คือเวลากินข้าวใหม่เป็นช่วงเวลาที่สำคัญกือชาจะมาดูว่ามนุษย์นี้ขี้โกหกหรือเปล่าว่าเอาข้าวที่กำลังตั้งท้องมาถวายให้กือชาแต่ตอนนี้ปลูกข้าวเหมือนสมัยก่อนไม่ได้ เนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาลจึงทำให้ผลผลิตที่ออกมาไม่ทัน จึงจำเป็นต้องซื้อข้าวจากชุมชนอื่นมากินข้าวใหม่แทน แล้วร่างทรงของกือชา(คนที่กือชาเลือกแล้ว)ก็จะบอกว่ากือชาบอกว่าข้าวยังไม่ได้เกี่ยวเลย ทำไมกินข้าวใหม่แล้วเอาข้าวที่ตั้งท้องมาถวายกือชา กือชาบอกว่ามนุษย์โกหก ทำอะไรก็ไม่ขึ้นดังนั้น กือชาบอกว่าให้ผลผลิตออกก่อนแล้วค่อยกินก็ได้ แต่คนที่เขาถือกันมานานเป็นเดือนนี้มันต้องกินคือกือชาบอกว่าให้กินตอนที่ข้าวสุกแล้วค่อยเอาข้าวมาถวาย แต่ที่นั่นมันต้องมีการประชุมกันว่าจะเอาวันไหนดีถึงจะทำได้เมื่อก่อนเวลาปลูกข้าวจะรวมปลูกกับแตง ฝักเขียว ข้าวฟ่างในหลุมเดียวกันพอข้าวสุกก็เริ่มที่จะกินได้แล้ว ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงจะทำให้การปลูกข้าลงเปลี่ยนเป็นหนึ่งเดือนแล้วแต่ แต่ละ

ครอบครัวว่าเขาจะปลูกเมื่อไหร่ สมมุติว่าปีนี้ฝนอาจจะตกซ้ำปีหน้าก็อาจจะปลูกช้าลง มันไม่แน่นอน และเวลากินข้าวใหม่แต่ละหมู่บ้านก็จะกินไม่พร้อมกัน และกฎเกณฑ์ของแต่ละหมู่บ้านก็จะไม่เหมือนกัน และการกินข้าวใหม่ต้องใช้หมูหนึ่งตัวและขนมอื่นๆ เพื่อที่จะเลี้ยงแขก เชิญพ่อหลวง อ.บ.ต มาร่วมในการกินข้าวใหม่ เพื่อว่าเราจะได้บุญร่วมกัน สมมุติว่าครอบครัวเล็กๆที่ยากจนก็อาจจะทำกับข้าวแค่อย่างเดียวและเอาไปร่วมกินด้วยกันที่บ้านอาดอหรือบ้านโตโบ คือกินด้วยกันทั้งหมด ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่หรือแขกที่ได้เชิญ

ภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงหมูและไก่ของชาวบ้านโดยมากไม่เลี้ยงไว้ขาย แต่จะเลี้ยงไว้เพื่อประกอบพิธีกรรม การเลี้ยงหมูในสมัยนี้จะเลี้ยงในคอกไม้ปล่อยเหมือนในอดีต เพื่อป้องกันการไปกินพืชที่ชาวบ้านปลูกและอาหารที่ใช้เลี้ยงเป็นต้นกล้วยหันบางๆแล้วตำเสร็จก็จะเอามาผสมกับรำอ่อนที่ซื้อมาจากโรงสีข้าวและสำหรับการเลี้ยงไก่อันนั้นโดยมากเป็นไก่พื้นบ้านเลี้ยงแบบปล่อยให้คุ้ยเขี่ยกินเองตามธรรมชาติ และเจ้าของจะให้อาหารเพียงสองเวลาคือตอนเช้าและตอนเย็นเท่านั้นโดยโปรยให้บริเวณหลังบ้านที่มีพื้นที่เรียบและกินง่ายอาหารที่ให้คือข้าวเปลือก ข้าวโพดและบางครั้งก็ให้ผัก

ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการรักษา

เมื่อก่อนไม่มีโรงพยาบาลเวลาเจ็บป่วยหรือไม่สบายจะใช้ยาสมุนไพรในการรักษาและใช้ควบคู่กับการเป่าคาถายังใช้และได้สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันก็ยังมีหลงเหลือให้เห็นอยู่ถ้าตระกูลพ่อเป็นหมอยาและอายุมากแล้วลูกๆคนที่จะสืบทอดต่อจากพ่อนั้นจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ถ้าจะให้ดีต้องเป็นลูกคนสุดท้องเพราะเวลาหายหรือรักษาคนจะศักดิ์สิทธิ์กว่า(หน้าปิ๋จ่อเว)และยาจะดีกว่าถ้าไม่มีลูกก็จะให้ลูกหลานคนใดคนหนึ่งที่เหมาะสมได้เรียนรู้กระบวนการรักษาพร้อมกับเรียนรู้วิชายาสมุนไพรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพราะฉะนั้นคนที่ได้รับเลือกให้การสืบทอดก็หมายความว่า เป็นลูกหรือหลานที่มีความเหมาะสมทั้งเรื่องคุณธรรมและบุคลิกภาพที่เหมาะสมแก่การเป็นหมอ เพราะฉะนั้นหลานในสมัยก่อนคนที่จะเป็นหมอได้ต้องเป็นคนที่มีคุณธรรมมีความรู้ด้านยาสมุนไพรคาถาอาคมพร้อมกับมีความรอบรู้ด้านการดูลายมือและทายปัญหาชีวิตที่ผ่านมาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะฉะนั้นคำว่าหมอในความหมายของลาหู่คือนอกจากรักษาคนก็ต้องเป็นคนที่ดีกับชีวิตให้กับผู้ที่มารักษาทั้งกายและใจซึ่งแสดงออกถึงความเป็นกัลยาณมิตรที่เป็นห่วงเป็นใยต่อกันและช่วยเหลือกันมากกว่าแทนที่จะคิดเป็นเงิน ดังนั้น หมอลาหู่ในสมัยก่อนจึงไม่คิดเงินเป็นเรื่องใหญ่แต่เห็นคุณค่าชีวิตคนมากกว่า เพราะฉะนั้นทุกครั้งที่มาปรึกษาคนไม่ใช่มองที่เงินเป็นหลักแต่บางครั้งคนที่ไม่มีเงินเอาข้าวสารหรือเครื่องจักสานหรืออะไรก็ได้ที่เอามาให้หมอได้เพื่อเป็นการตอบแทนที่หมอช่วยรักษาการสืบทอดภูมิปัญญาและวิธีการสอนปกติการสอนวิชายาสมุนไพรก็ต้องพาลูกศิษย์หรือผู้ที่สนใจเข้าไปใน

ป่าและสอนให้โดยให้ดูต้นยาสมุนไพรสมุนไพรรากสมุนไพรเปลือกสมุนไพรและลูกศิษย์ลูกหาจะต้องดูและจำในสิ่งที่หมอสอน เพราะลาหู่ไม่มีตัวหนังสือการสอนลักษณะเช่นนี้หมอลาหู่จะพาผู้เรียนออกไปเรียนรู้ในป่าหลายครั้งจนกว่าลูกศิษย์เรียนรู้ที่จะดูจะจำในสิ่งที่หมอสอนให้ได้และสามารถนำเอาไปใช้ในการรักษาคนป่วยพร้อมกับหมอจนกว่าจะชำนาญและรักษาผู้ป่วยได้ด้วยตนเองหมอลาหู่จึงอนุญาตให้ลูกศิษย์คนนั้นออกไปรักษาคนได้ ส่วนการเรียนวิชาอาคมคาถามันมีสองสายคือสายขาวและสายดำสายขาวหมายถึงวิชาอาคมคาถาที่เรียนรู้เพื่อจะช่วยเหลือผู้ที่มารักษาเพราะฉะนั้นเวทย์มนต์คาถามีหลายชนิด เช่น คาถาที่ใช้เป่าและช่วยเหลือคนที่ถูกแมลงสัตว์กัดต่อย เช่น ตะขาบ ผี งู หรือคนที่เป่าและคาถาอีกชนิดหนึ่งเป่าเพื่อช่วยเหลือบุคคลที่โดนของจากคนที่ใช้ไสยาศาสตร์จากสายดำ ส่วนสายที่สองคือสายดำสายนี้ปกติหมอมจะไม่สอนให้ลูกศิษย์ง่ายๆ เพราะกลัวลูกศิษย์จะไปทำร้ายคนอื่น เพราะฉะนั้นลูกศิษย์ที่หมอจะสอนวิชานี้ให้ได้ก็ต้องเป็นลูกศิษย์ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมขั้นสูงเท่านั้น สำหรับการเรียนวิชาเวทย์มนต์คาถาปกติจะไม่สอนให้ลูกตัวเองแต่จะสืบทอดให้หลานเป็นส่วนใหญ่เพราะลาหู่เชื่อว่าการสอนให้ลูกตัวเองจะไม่มี ความศักดิ์สิทธิ์เท่าไรแต่ถ้าไม่มีหลานก็อาจจะสอนลูกหรือเป็นคนอื่นที่เหมาะสมส่วนขั้นตอนของการเรียนก่อนอื่นทุกคนต้องมีคำครูพร้อมกับมีคำปฏิญาณต่อหมอมว่าหลังจากที่เรียนรู้วิชาเหล่านี้เสร็จแล้วจะซื่อสัตย์ต่อคำปฏิญาณต่อหน้าก๊อซาว่าจะดูแลและรักษาผู้ป่วยด้วยความรักเอาใจใส่และช่วยรักษาเท่าที่ที่มีความสามารถซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการรักษาลูกของก๊อซาเพราะฉะนั้นต้องดูแลเอาใจใส่อย่างดีส่วนจะหายหรือไม่หายก็แล้วแต่พระพร

ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า

ภูมิปัญญาของการทอผ้าลาหู่ที่นับควบคู่มาพร้อมกับชีวิตของชาวลาหู่ผู้หญิงมาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบันในสมัยก่อนผู้หญิงทุกคนจะต้องเรียนรู้กระบวนการทอผ้าเย็บผ้าตั้งแต่เรียนรู้ในการปลูกฝ้ายเก็บฝ้ายเรียนรู้ในการต้มฝ้ายทำสีย้อมสีการปั่นการทอจนถึงเย็บลายผ้าให้ออกมาเป็นผืนของทั้งหญิงและชายนี่คือเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ดังนั้นสมัยก่อนเมื่อเด็กผู้หญิงโตราวๆ อายุ 12-15 ปี ต้องเรียนรู้กระบวนการทอผ้าเหล่านี้ทั้งหมด เพราะว่าถ้าหญิงสาวลาหู่คนไหนทอผ้าเย็บผ้าลาหู่ไม่เป็นหนุ่มๆ ก็จะไม่มาสนใจไม่ว่าหญิงสาวคนนั้นจะสวยแค่ไหนเพราะลาหู่เชื่อว่าหญิงสาวที่ไม่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาการเย็บปักทอร้อยก็ถือว่าเป็นภรรยาดูแลลูกและครอบครัวไม่ได้เพราะว่าถ้าผู้ใดเอาหญิงเช่นนี้มาเป็นภรรยาก็จะเป็นที่ติฉินนินทาของคนรอบข้างได้ แต่ถ้าหากหญิงผู้ใดมีความรู้ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าเย็บผ้าก็จะเป็นที่เรื่องลือออกไปสู่หมู่บ้านอื่นๆ จนกระทั่งว่าหนุ่มๆ ตามมาดูไม่ว่าใกล้หรือไกลหญิงเช่นนี้จึงเป็นที่หมายปองของหนุ่มและคุณพ่อคุณแม่ของหนุ่มอยากเอาเข้ามาเป็นสะใภ้เข้ามาในบ้านส่วนการปั่นและการทอปกติชาวลาหู่จะทำได้ทั้งบ้านหรือข้างๆ บ้านที่โล่งเวลาหนุ่มๆ ทั้งหลายมาเยี่ยมก็จะได้เห็นหญิงสาวที่กำลังถักทอเหมาะแก่การยีนดูนั่งดูพูดคุยหยอกล้อและถือเป็นการจีบสาว เมื่อหญิงสาวรู้ว่าชายคนนั้นสนใจก็ชอบพอก็จะวางผ้าทอม้วนเก็บไว้แล้วชวนหนุ่มคนนั้น

ช่วยยกข้าวเปลือกไปตำข้าวหลังจากตำข้าวก็จะพาหนุ่มเอากะบอกไม้ไผ่ใส่ตระกร้ากล้วยสะพายหลัง แล้วเอาไปตักน้ำนี้แสดงว่าชายคนนี้สามารถเอาชนะจิตใจผู้หญิงคนนี้ได้แล้วพร้อมที่จะให้ผู้ชายมาสู่ขอได้แล้วผู้หญิงลาหู่เรียกหนุ่มชายลาหู่ลักษณะเช่นนี้ก็หมายถึงเขาพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่กับชายผู้นี้หนุ่มคน นี้ต้องแสดงให้หญิงคนนี้รับรู้ว่าฉันจะมาสู่ขอเธอจริงๆโดยบอกให้ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายรับรู้โดยทันที เพราะฉะนั้นก็หมายความว่าตั้งแต่บัดนี้ต่อไปชายคนอื่นไม่มีสิทธิ์เข้ามาจีบหญิงสาวผู้นี้เพราะผู้ใหญ่ทั้งสอง ฝ่ายจะประกาศให้หมู่บ้านต่างๆรับรู้ทั่วหน้ากัน ปัจจุบันหญิงสาวลาหู่ที่ให้ความสนใจในเรื่องวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าเย็บผ้ามีน้อยมากเพราะส่วนใหญ่บอกว่ามันทำลำบากใช้ เวลานานเราหาซื้อเสื้อผ้าในตลาดดีกว่าง่ายกว่าถูกกว่าพี่น้องลาหู่บอกว่าทำไมต้องไปสนใจเรื่องการ แต่งตัวว่าชุดของลาหู่เนี่ยมันทำลำบากมันใช้เวลานานเอาเวลาเหล่านี้ไปทำมาหากินดีกว่าเพราะลาหู่ มีที่น้อยทุกอย่างต้องซื้อต้องใช้เงินซึ่งไม่เหมือนเมื่อก่อนเพราะฉะนั้นเหตุผลเหล่านี้ไม่ว่าทางภูมิประเทศ ที่เปลี่ยนไปพร้อมกับความเจริญโลกาภิวัตน์ความทันสมัยค่อยๆกลืนพี่น้องลาหู่ให้หายไปจากโลกนี้ และเชื่อว่าถ้าหากไม่ได้รับการฟื้นฟูและไม่ได้รับการสืบทอดก็คงอาจจะหายจริงๆในอนาคตข้างหน้า

ภูมิปัญญาด้านการจักสาน

พี่น้องลาหู่กับภูมิปัญญาด้านเครื่องใช้เครื่องสอยในครอบครัวเป็นของคู่กันที่จะต้องมีการสืบทอดในชนเผ่าลาหู่และในวงศ์ตระกูลต่างๆที่จะต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่ให้ลูกหลานต้องเรียนรู้ และสืบทอด ปกติการสอนด้านการจักสานในพี่น้องลาหู่ส่วนใหญ่จะสอนให้กับผู้ชายเป็นหลักแต่ ขณะเดียวกันก็อนุญาตให้หญิงสาวเรียนได้ด้วย เช่น การจักสานทำกระด้ง ชันโตกที่ทำด้วยหวาย ฝัก มีด หน้าไม้ ไหปลา สุ่มไก่ เสื้อไม้ไผ่ กว๊าย ถาดกินข้าว สานไม้ไผ่เพื่อทำเป็นผนังบ้าน สานกรงไก่ตั้ง เพราะฉะนั้นส่วนใหญ่งานเหล่านี้เป็นของผู้ชายหนุ่มๆทั้งหลายจะต้องมีการเรียนรู้และสืบทอดเพราะใน สมัยก่อนหญิงสาวก็จะดูว่าหนุ่มคนที่เขาจะแต่งงานด้วยเขามีความสามารถจักสานสิ่งเหล่านี้ได้หรือไม่ ถ้าผู้ชายที่ไม่มีความสามารถก็อาจจะไม่ถูกเลือก โดยมีเรื่องเล่าว่ากาลครั้งหนึ่งหนุ่มๆผู้ชายไปล่าสัตว์ และบังเอิญได้ยินเสียงหญิงสาวทั้งหลายเจี๊วจ่าวอยู่ในแม่น้ำกำลังหาปลาพ่อหนุ่มก็ร้องเพลงทำนอง เสนาะของลาหู่ให้หญิงสาวเหล่านั้นได้ยินโดยบอกว่า”เอ้อंगाโกขาเบ้าะเวเห่อจ้อโอ เตะฉีม้าหม่อสะ หน่อหือย้ามีเต้โหม่ เช่าแซ่แลง้าจาลาเวเลง้าก้าม้าจ้อโอ ล้า”(แปลว่าเราล่าสัตว์มาทั้งวันยังไม่เห็นสัตว์ สักตัวเลยเหนื่อยเหลือเกิน แต่เรามีความสุขที่ได้ยินเสียงหญิงสาวที่กำลังหาปลาในน้ำได้ปลาหรือยัง)

หญิงสาวก็ได้ตอบว่า”ไอ้ขอหาป่าหน่ออาสุเลแม่ะพุหม่อก้า จ้าอาจ้อกาโอหะยะล้าจ้ากาจาลาเน” (หญิงสาวตอบว่าหนุ่มเป็นใครมาจากไหนลงมาขึ้นมาช่วยหาปลาเราหาได้บ้างแล้วแต่ยังไม่มากไห ปลาเหลืออีกสองใบยังไม่เต็ม) เรื่องเล่าอันนี้แสดงให้เห็นว่าในวิถีชีวิตของลาหู่ในสมัยก่อนหนุ่มสาว จะพบรักกันโดยอาศัยเรื่องเล่าอย่างกรณีเช่นนี้บ่อยมากเพราะวิถีชีวิตยังอยู่ในธรรมชาติในสิ่งแวดล้อม ที่ดี

ภูมิปัญญาในการล่าสัตว์

อดีตในการล่าสัตว์นั้นคนเฒ่าคนแก่จะสอนวิธีการเข้าป่าเป็นหมู่มีการวางแผนพูดคุยตกลงกันก่อนว่าใครจะอยู่จุดไหนจะมารวมตัวกันที่ไหนพอถึงที่หมายของแต่ละคนจะส่งสัญญาณโดยการเป่ามือหรือยิงปืนแล้วแต่ที่พูดกันไว้แล้วพอแต่ละคนถึงที่ของตนเองแล้วคนไล่เหล่านี้ก็จะเข้าไปตรงกลางและจะพาหมาและเคาะไม้ไผ่ทำเสียงให้หมาไล่สัตว์ออกมาถ้าหมาไปทางไหนก็จะมีคนข่มยิงอยู่รอบๆการยิงนั้นต้องระมัดระวังในการยิงถ้าสัตว์ไปด้านที่มีคนอยู่ก็จะยิงไม่ได้ต้องให้สัตว์ผ่านไปอีกทางก่อนแล้วค่อยยิงคนที่ยิงสัตว์พลานั้นจะถูกคนที่ไล่เหล่านั้นเตือนชายขาทางเกวออกถือว่าเป็นค่าเหนื่อยถ้ายิงสัตว์ได้แล้วจะแบ่งกันในป่าและจะแบ่งให้ครอบครัวละ 1 กอง ส่วนเจ้าของหมาก็จะได้ 1 กอง และหมาก็จะได้ 1 กองจากหลีได้คอและเนื้อ 1 กอง เพราะเป็นคนที่ทำเรื่องไม่ให้กับคนในชุมชน โตโบได้ส่วนซี่โครงหน้าอกและเนื้อ 1 กอง เพราะรักษาคนและดูแลคนในชุมชน อาตอได้เนื้อด้านหลังและเนื้อ 1 กอง เพราะเป็นคนดูแลคนในชุมชนและกฎของหมู่บ้านคนที่ยิงได้นั้นจะได้ หัว หัวใจ ไต ม้าม เนื้อ 1 กอง ไตและม้ามนั้นให้คนอื่นกินไม่ได้ถือว่าเราเอาความเก่งในการล่าให้กับคนอื่น หัวก็ให้คนอื่นไม่ได้จะทำให้ยิงสัตว์ไม่ได้อีกและถ้าคนไม่รู้จักก็จะไม่เอากะตุกให้ถ้าได้ไปแล้วเขาเอาไปปักต้นไม้จะทำให้ยิงสัตว์ไม่ได้อีกและถ้ายังมีพ่อแม่ฝ่ายภรรยาอยู่ก็จะให้ส่วนกัน 2 ข้าง เพราะปฏิบัติและถือกันมาและถ้าเสื้อผ้าที่ลูกเขยใส่ขาดจากการเข้าป่าล่าสัตว์ต้องซื้อชุดใหม่ให้กับลูกเขยเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและการล่าวัวกระทิงไม่ใช่ล่าได้ทุกคนล่าได้เฉพาะเชื้อสายที่เคยล่าเท่านั้นเชื้อสายที่ไม่เคยล่าถ้าเกิดล่าก็จะทำให้ไม่สบายจึงไม่มีใครยิงถ้ายิงวัวกระทิงได้จะพูดว่าตายไม่ได้ต้องตัดไม้พอประมาณมาวางทับบนตัววัวกระทิงทำเหมือนว่าโดนไม้ทับตายและต้องพูดว่า “โอ้ววันนี้วัวกระทิงตัวใหญ่ 1 ตัว ลมมาแรงทำให้กิ่งไม้หักลงมาทับตายเจ้าของไม่ดูแลทำให้วัวกระทิงตาย ” หลังจากนั้นเอาดินไฟมาวางบนตัวกระทิง 7 กอง และเอาไฟมาจุดและการจุดถ้าคนที่มีบุญบารมีและเส้นวาสนาไฟก็ติดแต่ถ้าไม่มีบุญบารมีและวาสนาทำอย่างไรก็ไม่ติดเป็นการทำพิธีไล่พรายคือไล่สิ่งที่ไม่ดีออกจากตัววัวกระทิงถ้าไม่ทำพิธีเรากินจะไม่สบาย หน้าเหลืองไม่มีเรี่ยวแรงต้องไปหาคนที่รู้วิธีการแก้และเวลาเอาเนื้อวัวกระทิงกินจะไม่กินด้านที่ติดดินถือว่าเป็นเนื้อคน จะกินด้านที่ไม่ติดดินกินได้หลายหมู่บ้านแต่กินไม่มีการขาย

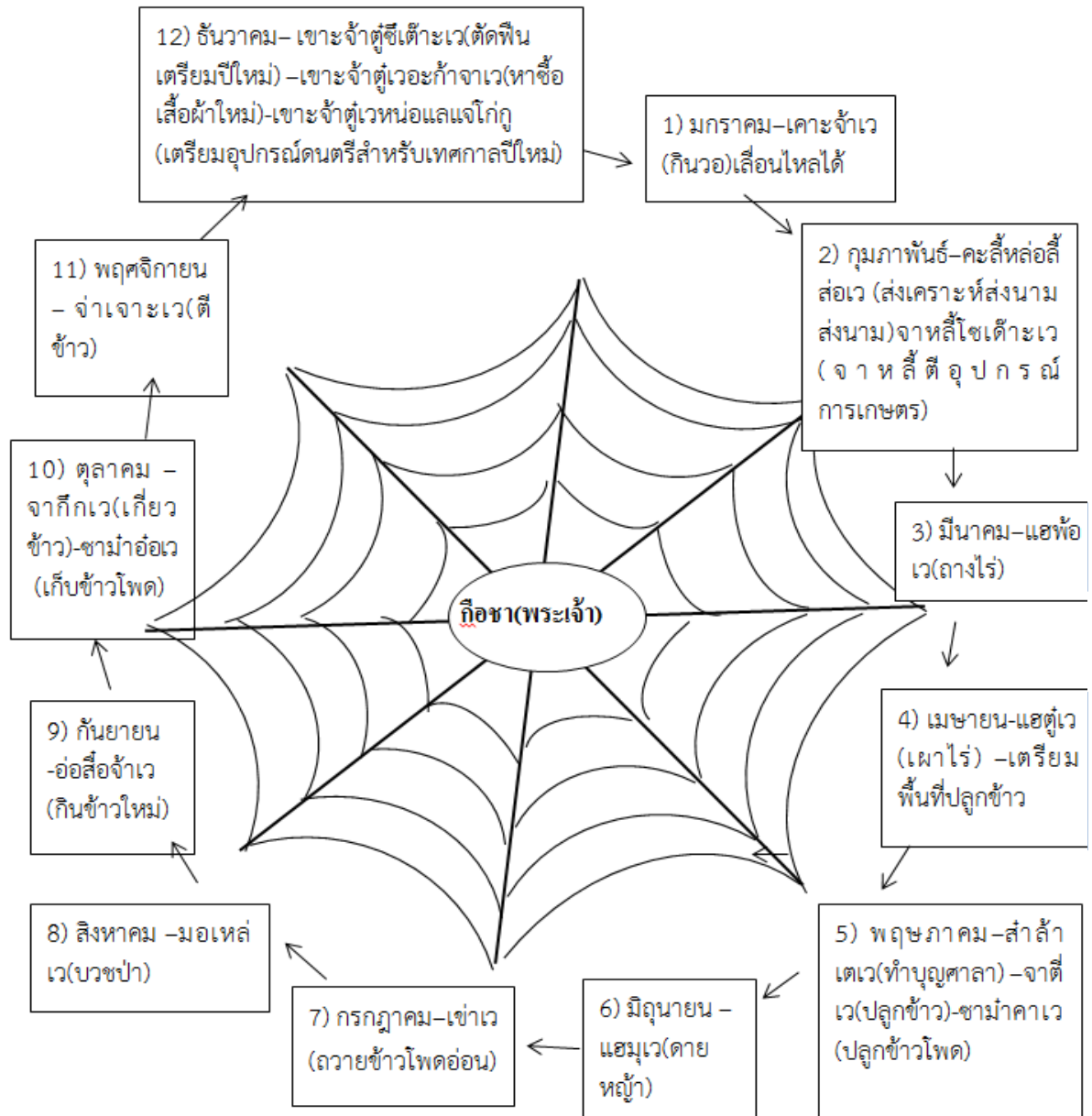
ภูมิปัญญาที่สำคัญและคงสืบทอดมาถึงปัจจุบันของชนเผ่าลาหู่ ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตที่มีมิติจิตวิญญาณ ความเชื่อในก๊อซา ทศนะ ปรัชญาโยแมงมูม มุมมองของพี่น้องลาหู่ในวิถีการดำเนินชีวิต

ลาหู่มองว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกใบนี้ล้วนเป็นพี่น้องกันโดยลาหู่เชื่อว่าก๊อซาเป็นผู้สร้างฟ้าและแผ่นดิน โดยฟ้าเปรียบเสมือนเป็นพ่อลาหู่เรียกว่า “มูมา” และเรียกแผ่นดินว่าเป็นแม่ลาหู่เรียกว่า “หมีมา” โดยหมีมาเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง สรรพสัตว์ที่มีชีวิต ทั้งที่อยู่บนบกและในน้ำ โดยฟ้าเปรียบเสมือนเป็นพ่อผู้ให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ดอกออกผลที่มีอยู่ในพื้นแผ่นดินนี้ ไม่ว่าแสงสว่าง

หรือน้ำฝนให้ตกลงมาตามฤดูกาลเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตที่มีอยู่ในโลกนี้ ให้มีชีวิตกำเนิดขึ้นมาและเจริญเติบโตงอกงามตั้งนั้น ลาหู่เชื่อว่าสรรพสิ่งเหล่านี้ก็อาเป็นผู้ให้มา ลาหู่จะต้องมีจิตสำนึกในการใช้สรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้อย่างรู้คุณค่าเพราะ ลาหู่เชื่อว่าก็อาเป็นเจ้าของและอนุญาตให้ภูตผีปีศาจและเหล่าเทวดา เจ้าที่ เจ้าทาง เป็นผู้ร่วมดูแลและลงโทษถ้าหากไม่เคารพหรือล่วงเกินโดยไม่ขออนุญาต แต่ขณะเดียวกันถ้าผู้ใดรู้สำนึกผิดในการกระทำที่ผิดพลาดและล่วงเกินก็อาอนุญาตให้ทำพิธีกรรมขอขมาคืนดีกับเจ้าที่เจ้าป่าเจ้าเขา เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก เพราะฉะนั้นทัศนคติความเชื่อของลาหู่เป็นในแง่บวก โดยมองว่าสรรพสิ่งทั้งหลายเกี่ยวข้องกันในทุกขั้นตอนของวิถีการดำเนินชีวิต โดยลาหู่มองเห็นก็อาอยู่ท่ามกลางพวกเราและสรรพสิ่งทั้งหลายโดยให้ความดีความชอบกับบุคคลที่ร่วมมือกับก็อาและลงโทษถ้าหากผู้ใดล่วงเกิน ดังนั้นชีวิตของลาหู่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะยึดถือและเคารพก็อา เป็นชีวิตจิตใจที่จะขาดเสียมิได้ และจะร่วมมือกับก็อาในการใช้สรรพสิ่งที่อยู่ในโลกนี้โดยช่วยกันดูแลเอาใจใส่ไม่ว่ากับเพื่อนพี่น้องมนุษย์ที่อยู่ร่วมโลกด้วยกันหรือแม้กระทั่งกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่อยู่ในโลกนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่มองดูโลกที่มีความสัมพันธ์โยงใยกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดที่เรียกว่าก็อา ที่เชื่อว่าเป็นพระผู้สร้างทุกสรรพสิ่งสรรพสัตว์บนโลกใบนี้ เวลาจะนำมาใช้หรือนำมาบริโภคต้องขออนุญาตและขอขมาลาโทษหากทำผิดพลาดล่วงล้ำไป ในด้านความสัมพันธ์กับคน คนทุกวัยมีคุณค่ามีสิทธิ์เหมือนกัน กินด้วยกัน อยู่ด้วยกัน อยู่ด้วยกันให้เกียรติเคารพซึ่งกัน สังคมจะรับรู้ถึงชีวิตการดำรงอยู่ไม่ว่าจะเป็นการหาคู่แต่งงาน ความยากลำบากในการทำมาหากิน การล่าสัตว์หาอาหารที่มีการแบ่งปันปันส่วนตามกฎเกณฑ์ที่ชุมชนวางไว้ด้วยความเคารพความเชื่อก็อาเป็นสูงสุดของชีวิตและเป็นศูนย์กลางการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน การทำพิธีกรรมเป็นการบ่งบอกถึงความสำนึกในความเชื่อของการร่วมมือกันดูแลรักษาราชธรรมชาติสรรพสิ่งสรรพสัตว์ทั้งหลาย และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ชาวลาหู่อาศัยความเชื่อที่เป็นแก่นการดำเนินชีวิตทั้งด้านการเลี้ยงสัตว์ การทำยาสมุนไพร การจักสาน ทอผ้า เครื่องใช้และการล่าสัตว์หาอาหาร ชาวบ้านเรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เลี้ยงสัตว์หมู่ไถ่ด้วยพืชผักธรรมชาติที่หาได้ ปัจจุบันใช้ร่าอ่อน กล้วยพัน ผสมกับปลายข้าวบ้าง การทำยาพื้นบ้านหรือยาสมุนไพรมาใช้ควบคู่กับการเป่าเวทมนต์คาถาที่มีการสืบทอดผ่านลูกหลานที่เป็นคนดีมีคุณธรรม เพราะเป็นการรักษาและดูแลชีวิตโดยไม่คิดค่าตอบแทน การรักษาแบบสมุนไพรเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้กันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยังใช้ได้จนถึงปัจจุบันที่มีคุณภาพในการเยียวยารักษาได้อย่างดีการทอผ้าและจักสานเป็นภูมิปัญญาที่ควบคู่มากับวิถีชีวิตของชาวลาหู่ที่ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนเผ่า ศิลปะ และคุณค่าแห่งการบ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของชายและหญิงที่สามารถจักสานและทอผ้าได้ ตลอดจนการเป็นผู้ใหญ่มีครอบครัวและการทำมาหาเลี้ยงชีพที่ต่อมาสิ่งเหล่านี้ลดลงและค่อยๆหายไปเพราะการหาซื้อตามตลาดง่ายกว่าสะดวกสบายกว่าชุมชนลาหู่ในอดีตมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการผลิตเสื้อผ้าเครื่องใช้เอง มีการนำต้นไม้ใบหญ้าจากธรรมชาติมาทำยาสมุนไพร มองโลกที่ศักดิ์สิทธิ์ มีก็อาเป็นเจ้าของเป็นพระผู้สร้าง มีพิธีกรรมปฏิบัติที่บ่งบอกถึงความ

เชื้อ ความสัมพันธ์ การเคารพยำเกรง นี่คือโลกทัศน์และภูมิปัญญาที่ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ของคนในชุมชน จนกลายเป็นวิถีแห่งวัฒนธรรมที่สืบสานมาจนในปัจจุบัน

พิธีกรรมในวิถีการผลิตเกษตรวัฒนธรรม การผลิตเชิงมิติจิตวิญญาณ

รูปภาพที่ 2 พิธีกรรมในวิถีการผลิตเกษตรวัฒนธรรม

4.3 ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่กับคนเมืองในพื้นที่บ้านจะโบและบ้านปะสีนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งความสัมพันธ์อื่นๆ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมผัสและสอบถามกับชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านจะโบและปะสียทำให้เราทราบว่าพี่น้องลาหู่ในสองหมู่บ้านนี้เป็นกลุ่มที่อยู่รอยต่อของชายแดนพม่าโดยบ้านจะโบอยู่ในพื้นที่ของตำบลท่าตอนส่วนบ้านปะสีน้อยอยู่ในตำบลมะลิกาแต่อยู่ในอำเภอเดียวกันคืออยู่ในพื้นที่อำเภอ แม่เมาะ โดย บ้านปะสียอยู่ระหว่างดอยกลางและท่าตอนโดยอยู่ภายใต้การดูแลฐานปฏิบัติการทหาร พท. 3202 ได้เข้ามาเมื่อปี ค.ศ. 1980-1976 ส่วนสำหรับบ้านจะโบในอดีตอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองที่บ้านห้วยน้ำเย็นโดยมีวิถีชีวิตเป็นไปแบบเป็นพี่เป็นน้องโดยพี่น้องลาหู่จะโบอยู่ในลักษณะมาขอร่วมอยู่อาศัยอยู่กับพี่น้องคนพื้นเมืองแบบมาขอพึ่งพาอาศัยอยู่เพราะเวลาที่อยู่ในพม่าอยู่ไม่ได้ทหารพม่าขับไล่โดยเฉพาะกลัวโจรและผู้อพยพย้ายแม้พี่น้องลาหู่ไม่มีที่อยู่ทำกิน เวลาที่อยู่กับพี่น้องคนพื้นเมืองก็มาขอเป็นลูกจ้างให้กับพี่น้องคนเมืองเท่าที่สัมผัสมาเข้าใจว่าบางครั้งการรับจ้างไม่ใช่เป็นไปแบบคิดแต่เอาเงินแต่พี่น้องลาหู่แทนที่จะเอาเงินกับขอเป็นข้าวสาร เกลือ พริก เหล่านี้เป็นต้นโดยค่าจ้างนั้นไม่ได้คิดแบบเท่านั้นแต่นั่นแต่ช่วยทำในลักษณะแบบเอื้ออาทรและเป็นการผูกมิตรมากกว่าเพราะพี่น้องลาหู่มาขออาศัยอยู่กับพวกเขาบางทีพี่น้องลาหู่กับไปเอาอาหารพืชผักหรือเนื้อสัตว์ที่ล่ากลับมาจากพม่าเอามาขายหรือเอามาแลกข้าวและใช้ชีวิตอยู่มาได้ประมาณ 50 ปี แต่ปัจจุบันในลักษณะการรับจ้างแบบการเอาข้าวสารเอาพริกเอาเกลือมาเป็นการรับจ้างเอาเงินเป็นส่วนใหญ่เพราะพี่น้องลาหู่บอกว่าเดี๋ยวนี้ต้องอาศัยเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวหรือซื้อกับข้าวหรือแม้กระทั่งค่าใช้จ่ายสำหรับลูกๆไม่ว่าค่าขนมค่าเครื่องนุ่งห่มค่ารักษาพยาบาลและอื่นๆ

ส่วนบ้านปะสียเท่าที่ถามพี่น้องคนเผ่าคนแก่ทำให้เรารู้ว่าเป็นหมู่บ้านที่เหมือนเป็นที่พักของผู้เดินทางระหว่างไทยกับพม่าโดยเฉพาะพี่น้องลาหู่ฝั่งไทยก่อนที่จะเดินทางไปพม้ามักจะแวะมาพักที่บ้านปะสียดังนั้นหมู่บ้านปะสียจึงกลายเป็นหมู่บ้านของผู้เดินทางของชนกลุ่มน้อยไทยและพม่าทำให้เจ้าหน้าที่ทางการต้องหมั่นคอยดูแลตรวจสอบอย่างเข้มงวดบ่อยๆทำให้ชาวบ้านปะสียจึงสับสนกันอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่ว่าผู้ค้าและผู้เสพมักจะถูกเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหรือตรวจถี่บ่อยๆจึงทำให้อยู่ไม่ได้และได้หนีไปอยู่ที่อื่นส่วนครอบครัวที่เหลืออยู่ปัจจุบัน 12 หลังคาเป็นครอบครัวที่ปลอดภัยจากยาเสพติดเป็นผู้บริสุทธิ์และทำมาหากินอย่างสุจริตโดยมีพื้นที่ปลูกข้าวไว้กินและปลูกข้าวโพดเพื่อเอาไว้เลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ที่เหลือเอาไปขายบ้างเพื่อมาจุนเจือในครอบครัว ในอดีตและปัจจุบันก็ยังใช้ชีวิตแบบคล้ายๆกันหลังจากมีเวลาว่างจากฤดูทำงานก็ลงไปรับจ้างตามฤดูกาลอย่างเช่นไปรับจ้างเก็บลำไยที่จังหวัดลำพูนหรือแม้กระทั่งไปทำงานก่อสร้างที่เชียงใหม่ก็มี

ส่วนความสัมพันธ์ของพี่น้องลาหู่บ้านจะโบและบ้านปะสียที่มีต่อศาสนาพุทธหรือศาสนาคริสต์เท่าที่ทราบเวลาพี่น้องลาหู่หลังจากร่วมประเพณีปีใหม่กินวอของลาหู่เสร็จแล้วโดยเฉพาะลาหู่ที่อยู่ในตำบลท่าตอนก็จะคุยนัดหมายกันไปหาพระสงฆ์ของทางศาสนาพุทธที่วัดท่าตอนเพื่อไปดำหัวขอพร

จากพระสงฆ์โดยพระสงฆ์ให้พรพร้อมกับให้การอบรมสั่งสอนให้พี่น้องลาหู่มีชีวิตที่ดีและอยู่บนผืนแผ่นดินไทยอย่างสงบและทำมาหากินอย่างสุจริตและพี่น้องลาหู่ตอบแทนโดยขนมข้าวปุ้นและเนื้อหมูหรือแม้กระทั่งขนมต่างๆเอามาถวายพระสงฆ์ หลังจากนั้นพี่น้องลาหู่จะนั่งหรือคุกเข่าให้พระสงฆ์เอาน้ำมนต์มาโปรยบนหัวของทุกคนถือว่าอันเสร็จพิธี ต่อจากนั้นพี่น้องลาหู่ด้วยกันก็จะเอาด้ายสีลามาผูกขวัญให้แกกันและกันเพื่อเป็นการอวยพรให้ก๊อซาปักรักษาชีวิตของพี่น้องลาหู่ให้รอดปลอดภัยมีอายุหมั่นขวัญยืนนานและมีบุญวาสนาได้พบกันใหม่ในปีหน้าอีกครั้งหนึ่ง

ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่กับคนเมืองในพื้นที่บ้านปะสีและจะโบนับเป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้องที่เกื้อกูลช่วยเหลือกันที่มีฐานรากศาสนาเป็นแกนหลักในการเกาะเกี่ยวทำให้ชุมชนสามารถมีที่อยู่ มีที่ทำกินกันแม้จะยากลำบากแต่ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเกื้อหนุนวิถีชีวิตของชาวบ้านให้มีชีวิตที่ดีขึ้นได้บ้าง

4.4 ตอนที่ 4 การพัฒนาอาชีพบนฐานภูมิปัญญาของตนเองและนำพาตนเองไปสู่ความมั่นคงในอาชีพ

ความจริงพี่น้องลาหู่เป็นชนเผ่าที่มีความสามารถในการผลิตวัสดุเครื่องใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับครอบครัวไม่ว่าอาจจะป็นหน้าไม้ที่ผู้ชายลาหู่จะเอาไปล่าสัตว์เพื่อเอามาเป็นอาหารสำหรับครอบครัวยังมีเครื่องใช้ที่พี่น้องลาหู่ทำได้ไม่ว่า กระดัง ก้วย ชันโต๊กกินข้าว ไหปลา หรือแม้กระทั่งสานเสื่อ นอกจากนั้นกลุ่มแม่บ้านยังรู้จักปลูกต้นหมอนเลี้ยงหมอนเพื่อจะเอามาปั่นเป็นด้ายและนำไปสู่การทักทอเป็นผ้าเพื่อจะนำเอามาเย็บเป็นเสื้อผ้าที่จะเอามาใส่ในครอบครัวหรือแม้กระทั่งทำเพื่อขายให้กับพี่น้องลาหู่ที่ทำไม่ป็นเหล่านี้เป็นต้นนอกจากนั้น ผู้ชายลาหู่ยังมีความสามารถในการเป็นช่างตีเหล็กโดยเฉพาะตีเหล็กเอามาเป็นดาบเอามาเป็นมีดเป็นจอบเป็นมูยเอามาเป็นเคียวหรือเตาหุงข้าว

เมื่อเรามองดูลักษณะเช่นนี้ผู้วิจัยมองเห็นว่าภูมิปัญญาของพี่น้องลาหู่ถ้าได้รับการฟื้นฟูและเรียนรู้จากภูมิปัญญาของตนอีกครั้งหนึ่งไม่ว่าเรื่องเกี่ยวกับการจักรสาน การทักทอ หรือแม้กระทั่งการตีเหล็กผู้วิจัยเชื่อว่าคงจะสามารถเอามาสร้างเป็นพัฒนาอาชีพได้ อย่างเช่นกรณีตัวอย่าง ครอบครัวลาหู่ นายไอนุ ปอใจ อาศัยอยู่กับลูกเขยบ้านเมืองงาม (บ้านกระเหรียง) ครอบครัวนี้ได้ใช้ภูมิปัญญาในด้านการจักรสานทำกระดังและก้วยใส่ของเอามาขายทุกสัปดาห์ของการมีตลาดนัดที่สามแยกปั้มน้ำมันบ้านเมืองงามนายไอนุบอกว่าเขาทำขายไม่พอเพราะมีคนสั่งเยอะทำไมทันคนที่มาซื้อไม่เจาะจงว่าเป็นแค่ลาหู่แต่คนที่มาซื้อก็เป็น ลาหู่ อาข่า ลีซู หรือคนเมืองก็มีหมายความว่าภูมิปัญญาของพี่น้องลาหู่บางอย่างก็ยังมีค่าจำเป็นต่อการใช้ในปัจจุบันด้วยก็หมายความว่าก็สามารถสร้างเป็นอาชีพได้ถ้าได้รับการฟื้นฟูและทำได้ อย่างเช่นกระดัง เอาเมล็ดกาแฟที่เก็บจากต้นเอามาใส่ถาดกระดังและเอามาคั่ว หรือ ก้วยที่ใส่หอบข้างหลังเขาใช้เวลาเย็นเก็บกาแฟ หรือเก็บลิ้นจี่หรือเก็บมะม่วงหรืออื่นๆเพราะทางภาคเหนือก็มีความต้องการใช้อยู่มากในกลุ่มของเกษตรกรที่เป็นชนเผ่า

ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าถ้าหากความรู้ด้านภูมิปัญญาของพี่น้องชนเผ่าลาหู่ไม่ว่าเรื่องเกี่ยวกับการทักทอผ้าที่เป็นศิลปะของชนเผ่าลาหู่ถ้าได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาอย่างมีคุณภาพก็จะสามารถขายให้กับคนในกลุ่มของพี่น้องลาหู่ด้วยกันแล้วน่าจะออกไปขายสู่ตลาดได้ด้วย อย่างจาหลี (ช่างตีเหล็ก) ก็เช่นเดียวกันน่าจะฟื้นฟูและทำการเรียนรู้และนำไปสู่การผลิตที่จะเอาไปใช้เป็นเครื่องมือในการเกษตรได้เพราะทุกวันนี้พี่น้องชนเผ่าลาหู่ก็มีวิถีชีวิตที่ทำเกษตรเป็นส่วนใหญ่และยังใช้เครื่องมือเหล่านี้อยู่ไม่ว่า มีด จอบ เสียม ขวาน เคียว แต่เรื่องของเรื่องเครื่องมือเหล่านี้ปัจจุบันชนเผ่ากับไม่ผลิตแต่กับมาซื้อในตลาดไปใช้ถ้าหากพี่น้องลาหู่คนใดถ้ากลับมาฟื้นฟูและตีเหล็กเหล่านี้มาขายก็น่าจะเป็นอาชีพที่ผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะเป็นไปได้จากการอยู่ร่วมกับพี่น้องคนเมืองแม้จะได้รับการเกื้อกูลไม่ว่าจะเป็นารรับจ้าง การมีที่ทำกินแต่ในความไม่เพียงพอทำให้ชาวบ้านต้องแสวงหาปัจจัยอื่นๆ ที่เห็นว่าจะมีการพัฒนาภูมิปัญญาของตนเองที่มีอยู่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ซึ่งในปัจจุบันสามารถผลิตใช้ทุนค่าใช้จ่ายได้และผลผลิตขายเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากการไปรับจ้าง อุปกรณ์จักสานเหล่านี้ยังเป็นที่ต้องการของตลาดและคนในภาคเกษตรที่ยังใช้อยู่ ส่วนผ้าทอปัจจุบันผ้าทอสิริธรรมชาติเป็นที่นิยมมากขึ้น การหันกลับมาสู่วิถีชีวิตภูมิปัญญาเดิมของชุมชน สู่การปรับรูปแบบใหม่จำเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาอาชีพบนฐานภูมิปัญญาของชุมชน

4.5 ตอนที่ 5 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในชุมชน

การวิเคราะห์ชุมชนหมู่บ้านจะโบ จังหวัดเชียงใหม่

หมู่บ้านจะโบมีจำนวนครัวเรือน 15 หลังคา มีประชากร 63 คน โดยแบ่งเป็นเด็ก 20 คน (ชาย 7 คน หญิง 13 คน) ผู้ใหญ่อีก 43 คน เป็นชาย 20 คน หญิง 23 คน

ตารางที่ 13 ตารางแสดงการวิเคราะห์ชุมชนบ้านจะโบ

ผู้ใหญ่ อายุ 20-60	เยาวชน 15-20	เด็ก 10-15	เด็กเล็ก 1-5
ชาย 20 หญิง 23	ชาย 5 หญิง 4	ชาย 1 หญิง 2	ชาย 7 หญิง 5
ชาย /หญิง 43 คน อาชีพ หาทางเพื่อ ความมั่นคง	เยาวชน 9 คน การศึกษาเรียนอาชีวะ	เด็ก 3 คน เรียนภาคปกติ (ทุนการศึกษา)	เด็กเล็ก 14 คน

หมายเหตุ : ชาวบ้าน 1 ครอบครัว (3คน) ไม่มีที่อยู่อาศัย

เด็ก 15 คนเรียนจบแล้ว อีก 5 คนยังคงศึกษาต่อ*แรงจูงใจให้เรียนไม่มี/พ่อแม่
หนักใจชาวบ้าน 14 ครอบครัว มีอาชีพรับจ้างรายวันวันละ 200 บาท เป็นอาชีพทางการเกษตร เช่น
ปลูกหอม ดายหญ้า ตามฤดูกาล ปลูกข้าว รับจ้างตามผลงาน เช่น ปลูกหอมดวงละ180 บาท วันละ 1-
2 ดวง รายได้วันต่อวัน เยวชนรับจ้าง ร้านอาหารตามสั่ง รับจ้างกับพ่อแม่ เสี่ยงต่อ สารพิษ ยาฆ่า
หญ้าปัญหาที่พบในหมู่บ้าน ได้แก่ ปัญหาแรงงานต่างด้าว คนไทยใหญ่และปัญหาเด็กเยวชนไม่สนใจ
การศึกษา

ความพึงพอใจของชาวบ้าน

มีที่อยู่อาศัยเหมาะในการทำมาหากินการคมนาคมสะดวกในการหางานทำและไปโรงพยาบาล
รุ่นพ่อแม่มีความสามัคคีกัน

สิ่งที่ไม่พอใจของชาวบ้าน

ขาดแคลนที่ดินทำกิน_รายได้ไม่แน่นอนทั้งจากการทำเกษตรและงานอาชีพรับจ้างเด็ก
บางส่วนไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่สนใจการเรียน สาเหตุอาจเป็นเพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาอยากช่วยพ่อแม่หา
เลี้ยงชีพส่งสารพ่อแม่และเด็กไม่มีแรงจูงใจในการเรียน

พลังที่ทำให้ชุมชนรวมกัน

วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ มีผู้นำที่มีความเชื่อมั่นคงในก๊อชา และชาวบ้านให้ความ
ร่วมมือกันในการทำพิธีกรรมทุกคนเชื่อว่าก๊อชาจะดูแลคุ้มครองอวยพรให้ทุกคนมีความสุขความเจริญ
หมู่บ้านร่มเย็น

สิ่งที่ชาวบ้านความหวัง /ต้องการด้านต่างๆ

- ด้านอาชีพ เช่น เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ปลูกผัก เย็บผ้าและจักสาน
- การเรียน เช่น ส่งเสริมการเรียนรู้เด็ก ในโรงเรียน เรียนอาชีพและไฟฟ้า
- การจัดประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับอนาคตของหมู่บ้าน คนที่มีประสบการณ์มาเล่าสู่รุ่นน้อง
และจะทำพิธีพืชรักกัน

การวิเคราะห์ชุมชนหมู่บ้านปะสี จังหวัดเชียงใหม่

หมู่บ้านปะสีมีจำนวนประชากร 12 ครัวเรือน มีประชากร 96 คน แบ่งเป็นเด็ก 26 คน (ชาย
17คน หญิง 9 คน) เยวชน 10 คน (ชาย 6 คน หญิง 4 คน) นอกนั้นเป็นวัยผู้ใหญ่ 60 คน (ชาย 25
คน เป็นหญิง 35 คน)

ตารางที่ 14 ตารางแสดงการวิเคราะห์ชุมชนบ้านปะสี

ผู้ใหญ่ อายุ 20-60	เยาวชน 15-20	เด็ก 10-15	เด็กเล็ก 1-5
ชาย 25 หญิง 35	ชาย 6 หญิง 4	ชาย 17 หญิง 9	ชาย 7 หญิง 5
ชาย /หญิง 60 คน อาชีพ หาทางเพื่อ ความมั่นคง	เยาวชน 9 คน การศึกษาเรียนอาชีวะ	เด็ก 26 คน เรียนภาคปกติ (ทุนการศึกษา)	เด็กเล็ก คน

ชาวบ้าน 8 ครัวเรือนมีอาชีพการเกษตร ปลูกข้าวไร่ และอีก 4 ครัวเรือน รับจ้างรายได้นะละ 200 บาท และข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยว 1 ปี ได้มากที่สุด คือ 108 ถัง และน้อยสุด 42 ถัง

คนไม่มีบัตรประชาชน / บัตรทอง 6 ครอบครัว และไม่มีใบสำรวจ 23 คน มีใบสำรวจ 4 คน เวลาป่วยไปโรงพยาบาลจ่ายค่ายาตลอด / บางครั้งจ่ายแค่ครั้งเดียวก่อน

จากการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนบ้านปะสี

ความพึงพอใจของชาวบ้าน

ที่มีอากาศดี ครอบครัวที่มีที่ทำดินที่ทำกินใกล้หมู่บ้าน ที่ดินทำกินเป็นพื้นที่เขตอุทยานผ้าหม่น ปก ในชุมชนมีความช่วยเหลือกันสมัครใจ เวลาขาดแคลนข้าวยืมข้าวไม่มีดอกเบี้ย มีการช่วยคนป่วย โรงพยาบาล 500 บาท ชุมชนช่วยกันทำน้ำประปาภูเขาใช้เอง คนที่เป็นคริสต์มีเงินออมทรัพย์/เงิน ถวายในโบสถ์/เงิน 10 ชัก 1 เพื่อช่วยเหลือกัน ประเพณีเดิมและชาวลาหู่ทุกคนที่นับถือคริสต์มีความสมัครใจกันดีและมีความเชื่อในหือซา ลูกๆเชื่อฟังพ่อแม่

ความไม่พอใจของชาวบ้าน

ชุมชนบ้านปะสีไม่มีไฟฟ้า น้ำไม่เพียงพอทำกินไม่มี / น้ำใช้ตักน้ำห้วย ต้องไปตักน้ำไกล ถนน ดินลูกรัง ลำบากฝนตกใช้ไม่ได้ ชาวบางหลายคนไม่มีบัตรประชาชน บัตรทอง ลูกๆไม่มีสัญชาติไทย/ไม่สามารถเข้าเรียน ไม่มีเงินลงทุนทำเกษตรมีหนี้สินเกษตร 50,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 5 / เดือน ปัญหาติดยา ปัญหาหนักสุด ไม่มีเงินให้ลูกไปโรงเรียนจ่ายอาทิตย์ละ 1,000 ต่อคน / เดือน 8,000 ต่อปี ไม่สนใจขาดการสืบสานวัฒนธรรมความเชื่อ

การทำอาชีพที่ชาวบ้านเคยทำจนถึงปัจจุบัน

มีการทำไร่ ข้าว ไร่ข้าวโพด และไร่ ถั่ว-เลี้ยงหมู /ไก่ การเก็บผักป่าขายและการทำงานอาชีพรับจ้างในหมู่บ้าน

สิ่งที่ชาวบ้านอยากจะทำในอนาคต

- ส่งเสริมการศึกษาเด็ก
- การทำอาชีพเย็บผ้า กลุ่มอาชีพ ทอผ้า ถักย้อมของกลุ่มสตรี
- ส่งเสริมด้านการเกษตร
- การส่งเสริมวัฒนธรรมศาสนา

โดยสรุป สภาพความเป็นอยู่ของชาวลาหู่ในพื้นที่ศึกษา กำลังเผชิญปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านการทำมาหากินที่เกิดขึ้น สาเหตุคือ ปัญหาที่ทำกิน ที่ถูกจำกัด การผลิตที่ต้นทุนสูงขึ้น ผลผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนไม่เพียงพอ ขาดแคลนน้ำกิน น้ำใช้ และการไม่มีเอกสารสิทธิ์และการไม่มีสัญชาติ ก็เป็นสาเหตุที่เกิดการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว ในการทำอาชีพเพื่อความอยู่รอด ภูมิปัญญาลาหู่ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้วิถีการผลิตการประกอบอาชีพต้องเปลี่ยนไป โดยคนส่วนใหญ่ทั้งหญิง ชาย ตั้งแต่วัยเด็ก เยาวชน คนวัยกลางคน ต้องออกมาทำอาชีพรับจ้างขายแรงงานในทุกรูปแบบ ทั้งในหมู่บ้านตัวเอง หมู่บ้านใกล้เคียง และออกมาทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน ซึ่งผลต่อการศึกษาของเด็กๆ ที่ไม่มีโอกาสได้เรียน แต่ชาวลาหู่ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้าน ยังคงรักษาความเชื่อและนับถือต่อพระเจ้า ที่เรียกว่ากือซา ที่เป็นหลักยึดในชีวิต ถึงแม้ชีวิตจะยากไร้ อย่างไรก็ตามเขายังคงเชื่อและเคารพในกือซาที่เป็นทุกอย่างของเขา ตามโลกทัศน์/ปรัชญาของลาหู่เรื่องโยแมงมูม ที่ทุกอย่างสัมพันธ์กันหมด

โครงการศึกษาดูงาน

เพื่อเปิดโลกทัศน์ในการแก้ปัญหาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาในพื้นที่ประสบความสำเร็จ ทีมวิจัยได้ร่วมการพิจารณาในการศึกษาดูงานสองโครงการ

- 1.โครงการด้านการเกษตรที่แม่ใจ
- 2.ศึกษาอาชีพสตรีที่จังหวัดเชียงราย

สรุปการศึกษาดูงานที่มหาวิทยาลัยการเกษตรแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่

ทีมวิจัยลาหู่ได้เข้าไปร่วมงานเสวนาหัวข้อเสียงจากชนเผ่า ระบบเกษตรที่เหมาะสมบนที่สูง การทำเกษตรบนพื้นที่สูง สภาพมุมมองของเราที่มีต่อระบบเกษตรพื้นที่สูงเคยเห็นมาผ่านมาจากการปฏิบัติจริงของเราเองจากมุมมองของเราจากฐานะที่เป็นผู้น้อยอยู่ในพื้นที่สูงมายาวนานจากประสบการณ์ตรงนั้นเราเองได้มีการนำเสนอประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติมาสู่การผลักดันที่จะให้เกิดการแก้ปัญหาในเชิงนโยบายและได้นำเสนอปัญหาที่ได้พบเจอมาในแต่ละพื้นที่มาเล่าสู่กันฟัง มั่ง

ประสบปัญหาด้านการเกษตรที่ถูกลองว่าเป็นผู้ทำลายป่าส่วนลาคู่พบปัญหาด้านการเกษตรและที่อยู่อาศัย ส่วนอาชา ทำงานด้านการพัฒนาปัญหาระยะสั้นและระยะยาวงานอาชีพเกษตรที่เลี้ยงชีวิตเรามาตั้งแต่ สมัยบรรพบุรุษทำให้เรามีชีวิตได้ก็เพราะอาชีพเกษตรและประสบการณ์ที่ทำเรื่องพืชพันธุ์สมุนไพรที่กิน ได้อาชีพส่วนตัวและอาสาทำงานพัฒนาในความหลากหลายทำในประเทศไทยและพื้นที่ 4 ประเทศ ลาว พม่า จีน ไทยและภาพลักษณ์ของอาชาคือถูกลองว่าทำอะไรเลื่อนลอยการทำอะไรในอดีตนั้นที่จริงคือ การพึ่งพาตนเองในมิติของความหลากหลายและภัยคุกคามหรือการเปลี่ยนแปลงจากมิติเดิมมาเป็นมิติ แบบใหม่ที่ต้องมาพึ่งพาเกษตรธุรกิจ เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ดินเสื่อม ความรู้หาย ทักษะในการทำไร่ดั้งเดิมไม่เหลือ พืชพันธุ์ข้าวไร่เหลือไม่กี่พันธุ์ คน หัวใจเกษตรของอาชาอดีตทำเพื่อบริโภคทำเพื่อ อยู่เปลี่ยนไปการนิยามคำว่าอาชีพมันใช้ความรวยกับความจนเข้ามาก็เลยทำให้คนรุ่นใหม่ไม่ทำเกษตร แต่จะเปลี่ยนไปอยู่ต่างประเทศเป็นการเปลี่ยนอาชีพเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เผ่าปากาเกอญอโดย ภาพรวมเกษตรปากาเกอญอคือความอ้อยคือข้าวความสวยงามที่สุดคือน้ำใจที่ผ่านมามากกว่าเป็นอย่าง โนนเป็นอย่างนี้สิ่งที่พบเจอมีหลายเหตุการณ์คือทำลายป่า และบางที่เราล้มชีวิตดั้งเดิมเพราะอยากจะ รวยเอาเงินเป็นตัวตั้งสิ่งมีชีวิตที่สวยงามที่อยู่ในใจก็ลืมไปเป็นปากาเกอญอหรือเผ่าไหนก็ต้องรู้คุณค่า ข้าวพึ่งการบรรยายเกษตรบนพื้นที่สูงของแต่ละพื้นที่ 4 ชนเผ่า คือ เผ่าม้ง เผ่าลาหู่ เผ่าอาชา เผ่าปากา เกอญอ ได้รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของการทำเกษตรจากอดีตทำแบบพออยู่พอกินแต่ปัจจุบันเปลี่ยนมา เป็นเกษตรแบบธุรกิจทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแม้กระทั่งในเอเชียเราหรือคนภาคเหนือเรา ทั้งชนเผ่าชาวถือว่าสิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการผลิต ข้าวเป็นสิ่งมีชีวิตตายเพื่อเรา 3 ครั้ง ทุก กลุ่มมองว่าข้าวเป็นผู้ให้ชีวิตมนุษย์ควรมีจิตสำนึกในการแบ่งปันให้แก่กันทุกคนควรรู้คุณค่าของข้าว ทุกครั้งที่เรากินข้าวควรนึกถึงคนจนคนที่ไม่มีข้าวกิน แม่โจ้เป็นมหาวิทยาลัยที่ช่วยให้นักศึกษาที่ได้เข้ามา เรียนได้มีคุณภาพมีจิตวิญญาณที่จะนำความรู้ไปใช้และปฏิบัติ

การศึกษาดูงานศูนย์คทาหลักพระวิสุทธิวงศ์

ทีมวิจัยลาหู่ได้มีโอกาสศึกษาดูงานที่บ้านโป่งเชียงราย “ศูนย์คทาหลักพระวิสุทธิวงศ์” และได้ เห็นครู(ครูสุวราภรณ์ ยินดีงาม) น้อยซึ่งได้ทำงานกับกลุ่มคริสชนในหมู่บ้าน “ชนเผ่าอาชา” มา 20 กว่า ปี ถือว่าเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีความสำคัญมาก สำหรับกลุ่มลาหู่เราได้เห็นภาพของครูน้อย(ครูสุวราภรณ์ ยินดีงาม) ซึ่งเป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่ได้มารับใช้คนจนเด็กด้อยโอกาสกับชนเผ่าอาชา ครูน้อย(ครูสุวรา ภรณ์ ยินดีงาม) มองเห็นวิธีการที่จะช่วยเหลือเด็กอาชาให้พ้นจากปัญหาต่างๆ คือสามารถจับประเด็น ของความสามารถของอาชาเรื่องการทักทอให้เด็กอาชาได้ฝึกฝนเรียนรู้ ในการเย็บปักทักทอแม้กระทั่ง ใช้จักรและนำไปสู่การออกแบบทั้งหลายและสามารถสร้างให้เด็กอาชาสามารถผลิต เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ของอาชาที่เกี่ยวกับการเย็บผ้าซึ่งฝึกฝนจนได้คุณภาพอย่างดีทุกขั้นตอนมีกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ต้น จนจบ สิ่งที่ทีมวิจัยเราได้เห็นคือ ภาพต่างๆทุกกระบวนการศึกษาครูน้อย(ครูสุวราภรณ์ ยินดีงาม) พูด

ว่าทำแล้วมีความสุขและทีมวิจัยเห็นผลิตภัณฑ์ที่ปักเย็บด้วยมือของเด็กๆและส่งออกทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้เห็นผลิตภัณฑ์ที่เด็กๆอาข่าทำพวงกุญแจรูปสัตว์ต่างๆ กระเป๋าตุงรูปทรงแต่ละแบบ กระเป๋ากีตาร์ เสื้อผ้าแฟชั่น กล้องใส่เช้ดรูปสัตว์ กว๊าย ห้องอุปกรณ์และห้องเย็บผ้าและห้องเรียนหนังสือ ครูน้อย(ครูสุวรรารมณ ยินดีงาม) บอกว่าเวลาวางเด็กๆจะเย็บปักทักร้อยมีรายได้เป็นของตัวเอง และครูน้อย(ครูสุวรรารมณ ยินดีงาม) ก็ยังบอกว่าการเย็บด้วยมือจะมีความแตกต่างจากการเย็บเครื่องจักร เพราะคุณค่าจะต่างกันและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือใจกับแนวคิดของเรา โดยเราจะไม่ขายศักดิ์ศรีและความภูมิใจของเรา แต่เราจะเน้นการสร้างจิตวิญญาณให้กับเด็กและชาวบ้าน ก่อนที่ชาวบ้านจะคิดเรื่องเงินเป็นหลัก เพราะฉะนั้นเราจะเหนื่อย การไปดูงานที่บ้านโป่งกับครูน้อย(ครูสุวรรารมณ ยินดีงาม) ทำให้กลุ่มแม่บ้านลาหู่ได้แรงบันดาลใจ ที่จะก่อให้เกิดแรงกระตุ้นและแรงบันดาลใจในการคิดถึงภูมิปัญญาและการฟื้นฟูที่สามารถสร้างเป็นรายได้เสริม หรือสร้างอาชีพเหมือนกับศูนย์ของครูน้อย(ครูสุวรรารมณ ยินดีงาม) ที่บ้านโป่งในอนาคต

การศึกษาวิเคราะห์ SWOT พื้นที่ศึกษาวิจัย

การวิเคราะห์ SWOT บ้านจะโบ (15 ครวเรือน)

จุดแข็ง

สาธารณูปโภค

- มีถนนลาดยางและไฟฟ้า

ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา

- ยังยึดในหลักศาสนาอย่างเข้มแข็งแม้ไม่มีหอแห่
- ยังมีผู้นำทางศาสนาที่ยังมีความเข้มแข็ง
- ชาวบ้านอยู่ติดกับคนพื้นเมือง คนลาหู่ยังพูดภาษาคนเมืองได้และยังช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่

จุดอ่อน

การเกษตรและเศรษฐกิจ

- พื้นที่ทำกินไม่เพียงพอกับคนในชุมชน ออกไปรับจ้างข้างนอก แต่แม้ไม่มีที่ดินทำกินแต่หาทางออกโดยรับจ้างทั่วไปกับคนพื้นเมือง
- ปัจจุบันการรับจ้างเปลี่ยนจากคนเผ่าคนแก่เป็นหนุ่มสาว แทนที่จะรับจ้างใกล้หมู่บ้านเข้ามาในเมืองเชียงใหม่และส่งเงินกลับบ้านให้พ่อแม่ใช้และพูดภาษาไทยได้เด็กมีโอกาสไปทำงานที่มีรายได้ดีกว่า

น้ำดื่ม น้ำใช้

- น้ำดื่มและน้ำใช้ไม่พอใช้ภายในชุมชน

สังคม

- การช่วยเหลือเกื้อกูลกันค่อยๆหายไป
- ไม่มีบัตร 2 หลังคา ทำให้ไม่มีสิทธิ เช่น ในการศึกษา และสุขภาพ
- เด็กไม่เรียนหนังสือ ไม่สนใจการศึกษา
- คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจศาสนา
- คนในชุมชนติดต่อกันเยอะ ขโมยพืชผักของคนในชุมชน มีการลักเล็กขโมยน้อย
- ชาวบ้านถูกชักชวนเข้าสู่ขบวนการค้ายาเสพติดง่าย โดยเฉพาะกับคนติดยา
- มีการหย่าร้างกันเกิดขึ้นเยอะ
- มีการนอกใจกันค่อนข้างเยอะ ณ ปัจจุบัน เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ (บางทีสามีติดยา)

การสืบทอดวัฒนธรรม

การสืบทอดศาสนาและวัฒนธรรมเริ่มลำบาก เพราะคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจ-มีการแต่งงานข้ามเผ่า ข้ามวัฒนธรรม

โอกาส

- มีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องกับคนพื้นเมือง
- มีความสัมพันธ์กับคริสต์เตียนและพุทธอยู่ร่วมกันได้
- ข้ามไปมาหาสู่ฝูงพม่าได้ ทำมาค้าขาย ส่งสินค้าอุปโภค บริโภค
- มีเครือข่ายความเชื่อในก๊อซาที่ช่วยเหลือเกื้อกูล
- องค์กรภาครัฐได้มาส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน
- ศูนย์อบรมอาชีพผู้หญิงที่บ้านโป่ง

อุปสรรค

- คนจากชุมชนภายนอกเข้ามามีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนในลักษณะชั่วสาว จนถึงหลอกลวง ทำให้คนในชุมชนเริ่มหย่าร้างกัน (ประมาณ 8 ครอบครัว)

S จุดแข็ง+O โอกาส(พอใจ) - ประชาชนมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวในชีวิต(S) + ทำให้มีความสัมพันธ์อยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี (S),มีเครือข่ายความเชื่อในก๊อชาที่ช่วยเหลือ เกื้อกูล(O) (โครงการทางศาสนา)(S+S+O)	W จุดอ่อน+Oโอกาส - ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง(W) + องค์กรภาครัฐได้มาส่งเสริมอาชีพให้กับคน ในชุมชน(O) (โครงการส่งเสริมเกษตรแปลงเล็ก)(W+O)
- ภูมิปัญญา(S) + ความต้องการสินค้าของชน เผ่า/คนในฝั่งพม่า(O) (โครงการพัฒนาอาชีพ เช่น ทอผ้า จักสาน) (S+O)	
S จุดแข็ง+Tภาวะคุกคาม - ความเชื่อในศาสนา(S)+ยาเสพติด(T)	W จุดอ่อน+Tภาวะคุกคาม - คนในชุมชนไม่เท่าทันกับปัญหา(W) - ปัญหาจากพื้นที่ชายแดนที่มีการล่อลวง/ค้า ยาเสพติด(T) - พื้นที่ทำกินไม่เพียงพอกับคนในชุมชน - ชาวบ้านไม่มีทางเลือกนอกจากขายแรงงาน รับจ้าง - ส่งเสริมอาชีพทางเลือกให้คนในชุมชนได้ พัฒนาชีวิตและแก้ไขปัญหาในชุมชน

สรุป

หมู่บ้านจะโบและหมู่บ้านปะสี เป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดตะเข็บชายแดนซึ่งบ้านจะโบเป็นหมู่บ้านที่อยู่ร่วมกับคนพื้นเมือง ส่วนหมู่บ้านปะสีเป็นหมู่บ้านที่ติดชายแดนที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอแม่ฮาด เป็นหมู่บ้านที่อยู่รอยต่อของประเทศพม่ากับประเทศไทย เป็นหมู่บ้านที่ถูกพ่วงเงื้อมมือจากการอยู่เสมอ และถูกมองว่าเป็นที่พักหรือเป็นทางผ่านของกระบวนการค้ายาเสพติด

สภาพความเป็นอยู่ของชาวล่าหู่ญ์ กำลังเผชิญปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านการทำมาหากินที่เกิดขึ้น ปัญหาที่ทำกิน ที่ถูกจำกัด การผลิตที่ดินทุนสูงขึ้น ผลผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนไม่เพียงพอ ขาดแคลนน้ำกิน น้ำใช้ และการไม่มีเอกสารสิทธิ์และการไม่มีสัญชาติเป็นสาเหตุที่เกิดการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว ในการทำอาชีพเพื่อความอยู่รอด ซึ่งภูมิปัญญา

ลาหู่ญ ไม่สามารถนำมาใช้ได้ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้วิถีการผลิตการประกอบอาชีพต้องเปลี่ยนไป โดยคนส่วนใหญ่ทั้งหญิง ชาย ตั้งแต่วัยเด็ก เยาวชน คนวัยกลางคน ต้องออกมาทำอาชีพรับจ้างขายแรงงาน ในทุกรูปแบบ ทั้งในหมู่บ้านตัวเอง หมู่บ้านใกล้เคียง และออกมาทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลต่อการศึกษาของเด็กๆ ที่ไม่มีโอกาสได้เรียน

แต่ชาวลาหู่ทั้ง 2 หมู่บ้าน ยังคงรักษาความเชื่อและนับถือต่อพระเจ้า ที่เรียกว่ากือซาที่เป็นหลักยึดในชีวิต ถึงแม้ชีวิตจะยากไร้อย่างไร เขายังคงเชื่อและเคารพในกือซาที่เป็นทุกอย่างของเขา ตามโลกทัศน์/ปรัชญาของลาหู่ญเรื่องโยแมงมูม ที่ทุกอย่างสัมพันธ์กันหมด ที่น้องลาหู่ญทั้งสองหมู่บ้าน มีประวัติศาสตร์ มีภูมิปัญญามีศาสนาวัฒนธรรมประเพณีอันดีมาอย่างยาวนาน คุณค่าทางประวัติศาสตร์ความเชื่อในกือซาและการปฏิบัติตามประเพณีอันดีงามในวัฒนธรรม มีความเข้มแข็งและดำรงอยู่ท่ามกลางการต่อสู้ของความยากลำบากและการฟันฝ่าอุปสรรคมาได้ตลอด

ซึ่งเป็นความท้าทายของชุมชนลาหู่ญทั้งสองหมู่บ้าน ในการดำรงชีวิตอยู่ไปพร้อมกับการรักษามรดกอันดีงามและคุณค่าทางจิตวิญญาณที่มีอยู่ ไม่ว่าด้านความเชื่อในกือซา หรือในการรักษามรดกภูมิปัญญาและประเพณีอันดีงามที่มีอยู่มาอย่างยาวนานให้สามารถดำรงสืบทอด และก่อให้เกิดการพัฒนาในชนรุ่นหลัง โดยโอกาสกลับมาศึกษาวิจัยถึงคุณค่าและความหมายในการดำรงชีวิต บนฐานคุณค่าความหมายเชิงจิตวิญญาณ ประกอบกับการแสวงหาแนวทางการพัฒนาอาชีพจากฐานภูมิปัญญาในสังคมปัจจุบัน ได้ร่วมกันพิจารณา วางโครงการเพื่อการทดลองปฏิบัติดังนี้

1. โครงการร้านค้าชุมชน
2. โครงการศาสนาด้านยาเสพติด
3. โครงการพัฒนาด้านงานฝีมือเกี่ยวกับการทอผ้าและลายผ้าลาหู่

บทที่ 5

ผลจากการปฏิบัติ

ระยะที่ 2 ของการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาภูมิปัญญาในมิติเชิงจิตวิญญาณของพี่น้องชนเผ่าลาหู่ เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของการยกระดับไปสู่การพัฒนาอาชีพทางเลือกเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณจากภูมิปัญญาของตนและขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณนี้เพื่อสร้างการเรียนรู้จากภูมิปัญญาของตนที่มีอยู่นำออกมาพัฒนาให้มีคุณภาพและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีรายได้ที่เกิดขึ้นด้วยพลังของชุมชนของพี่น้องลาหู่และเพื่อจะนำไปสู่การขับเคลื่อนดังกล่าว โดยที่มิวิจัยได้ตกลงกันทำโครงการทดลองปฏิบัติคือ

1. โครงการพัฒนาด้านงานฝีมือเกี่ยวกับการทอผ้าและลายผ้าลาหู่เพื่อทดลองปฏิบัติโครงการให้บรรลุตามแผนที่วางไว้ ทีมวิจัยจึงได้ดำเนินการดังนี้

1.1 ได้จัดเวทีปรึกษาพูดคุยกับชาวบ้าน 3 ครั้ง

1.1.1 จัดเวทีปรึกษาพูดคุยครั้งที่ 1 เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการงานวิจัยกับพี่น้องทั้งสองชุมชนโดยทีมวิจัยโครงการชุด จัดเวทีที่บ้านปะสี โดยบ้านจะโบก็เข้าร่วมเดินทางมาร่วมที่นี้ด้วยกันจำนวน 29 คน ในครั้งนี้ก็เป็นการสอบถามสภาพทั่วไปของหมู่บ้านว่ามีกี่หลังคา มีประชากรเท่าไร ตั้งมาได้กี่ปีแล้ว เด็กที่เรียนหนังสือกี่คนและเด็กที่ไม่ได้เรียนกี่คนรวมทั้งสอบถามเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือเพราะอะไร นอกจากนั้นก็ได้อธิบายถึงวิถีชีวิตในการทำมาหากินว่า ปกติหมู่บ้านปะสีและหมู่บ้านจะโบว่าทำอาชีพอะไรกันมีที่ดินเป็นของตนเองหรือไม่ แต่ละปีมีอาหารการกินเพียงพอต่อการดำรงชีวิตหรือไม่และก็ได้สอบถามปัญหาหลักๆที่ได้พบมีอะไรบ้าง เมื่อมีปัญหาเหล่านี้แล้วแก้ไขกันอย่างไร รวมทั้งได้สอบถามถึงความจำเป็นและความต้องการของชาวบ้านถ้าหากเป็นไปได้ไม่ว่าเรื่องอาชีพการทำมาหากิน การเรียนหนังสือของเด็กๆ รวมทั้งเสวนาเพื่อจะร่วมกันคิดจะร่วมกันวางแผนเพื่อทั้งสองหมู่บ้านในอนาคตสามารถพัฒนาและอยู่ต่อไปได้ในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าด้วยเรื่องการศึกษาของเด็กชาวบ้านสามารถมีอาชีพ โดยเฉพาะจะคุยกันว่ามรดกภูมิปัญญาอะไรบ้างในชุมชนลาหู่ ทั้งบ้านปะสีและจะโบก็ปรากฏว่ากลุ่มแม่บ้านจากบ้านปะสี นางนารา เมอจู้ เสนอว่าถ้าเป็นไปได้ “ฉันอยากจะรื้อฟื้นด้านการทอผ้าและลายผ้าของลาหู่อีกครั้งหนึ่งและดิฉันอยากจะให้กลุ่มสตรีลาหู่ได้ศึกษาด้านลายผ้าของลาหู่และพัฒนาจนออกสู่ตลาดเพื่อจะเป็นรายได้ที่จะเอามาจุนเจือครอบครัวและอยู่รอด”

การพูดคุยสอบถามหมู่บ้านปะสีถึงปัญหาของหมู่บ้านเรื่องเกี่ยวกับน้ำกินน้ำใช้ว่าทำไมไม่มีน้ำประปา ชาวบ้านก็ตอบว่าเพราะไม่มีใครมาทำให้ ทางราชการบอกว่าหมู่บ้านปะสีเป็นหมู่บ้านที่ติดชายแดน เป็นหมู่บ้านที่ทางราชการมองว่าเป็นหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหายาเสพติด ไม่ว่าอาจจะเป็นที่פקฟิงหรือชาวบ้านไปเกี่ยวข้องในฐานะของลูกจ้างนายทุนที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือ การถูกมองใน

ลักษณะดังกล่าว จึงทำให้พี่น้องบ้านปะสีไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากทางราชการเท่าที่ควร อีกทั้งชาวบ้านยังถูกทางการเพ่งเล็งตลอดเวลา โดยมีฐานปฏิบัติการมาตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้าน ส่วนด้านการศึกษาของเด็กๆลูกหลาน ชาวบ้านก็บอกว่าเด็กๆไปเรียนหนังสือที่ท่าดอน หลังจากสอบถามแล้ว การเรียนหนังสือของเด็กๆคล้ายๆกับว่าไปบ้างไม่ไปบ้าง เพราะว่าพ่อแม่ไม่ค่อยมีเงินอยู่ในภาวะแห่งความยากลำบาก นอกจากนั้นก็ยังพบว่ายังมี 5 หลังคาที่ยังไม่ได้ระบุในการลงสัญชาติไทย คือ เปรียบเสมือนเป็นคนต่างด้าวทั้งๆที่เขาอยู่ในประเทศไทยมานานแล้ว เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจารย์กิตติพงษ์ จะวอ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนศาสนาคริสต์บ้านปะสีที่อยู่ภายใต้คริสตจักรภาค 18 ลาหู่แบบดิส ได้เล่าว่า “ที่ทางการไม่สนใจและไม่ขึ้นมาดูแลก็เพราะว่าทางราชการมองว่าหมู่บ้านปะสีเป็นหมู่บ้านที่ติดชายแดนและควบคุมไม่ได้เพราะมีคนเข้าๆออกๆทั้งฝั่งไทยและฝั่งเมียนมาพร้อมทั้งชาวบ้านที่เป็นผู้ชายไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเยาวชนไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการเสพติด จึงทำให้ทางราชการไม่สนใจและชาวบ้านเองก็ไม่กล้าลงไปข้างล่างก็เลยเป็นที่มาของการไม่ได้รับสัญชาติไทย”

1.1.2 ทีมวิจัยได้มีการจัดเวทีร่วมกับชาวบ้านที่บ้านปะสี เป็นครั้งที่ 2 โดยมี จำนวน 22 คน โดยบ้านจะโบก็เดินทางมาร่วมประชุมที่นี้แล้วค่อยเดินทางไปหมู่บ้านจะโบอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ 2559 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้พาอาจารย์ไพโรจน์ สุวรรณ ขึ้นไปร่วมประชุมกับพี่น้องทั้งสองหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออยากจะทำความเข้าใจกับพี่น้องชุมชนทั้งสองหมู่บ้านนี้เกี่ยวกับงานวิจัยอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งขอร้องให้พี่น้องทั้งสองชุมชนนี้ที่มีตัวแทนเข้ามาร่วมในกระบวนการศึกษาทำการวิจัยกับผู้วิจัยอยู่แล้วนั้นได้เข้ามาเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมวิจัย เพื่อเป็นการแสวงหาแนวทางร่วมกันที่จะแสวงหาทางออกของชุมชนว่า ชุมชนลาหู่เราที่อยู่ในกรณีคล้ายคลึงกันเช่นนี้ จะร่วมกันแสวงหาทางออกของชีวิตได้อย่างไร โดยก่อนอื่นหมด ก็ได้คุยกันเพื่อศึกษาเรียนรู้ถึงรากเหง้าของชนเผ่าว่ามีอะไรบ้างที่เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชนเผ่าที่เป็นมรดกตกทอดมาสู่เราและทำให้ชุมชนลาหู่เรายังเป็นชุมชนมาได้ถึงทุกวันนี้ หลังจากปรึกษาหารือทำความเข้าใจและทำให้รู้ว่าพี่น้องลาหู่เรามีมรดกตกทอดที่สำคัญที่นำลาหู่มาหลายพันปีและยังเป็นลาหู่อยู่ได้ก็คือความเชื่อในสิ่งสูงสุดที่ลาหู่เรียกว่ากือซา ลาหู่ทุกคนบอกว่ากือซาดูแลชีวิตของลาหู่มาหลายพันปีและเวลานี้ก็ดูแลอยู่ โดยมีการทำพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งยังมีตัวแทนที่จะนำชนเผ่าทำพิธีกรรมที่เขาเรียกว่า โตโบ ตาลา กาส้อมา สำหรับา เหล่านี้เป็นต้น

พี่น้องทั้งสองชุมชนได้เล่าว่าพี่น้องลาหู่เราเป็นคนชายขอบมาตั้งแต่ต้นแล้วคือตั้งแต่เมืองจีนผ่านพม่า และมาถึงไทยก็ยังคงเป็นคนชายขอบอย่างเดิม จริงๆแล้วพวกเขาบอกว่า การเป็นคนชายขอบของพวกเขามันไม่ใช่เป็นประเด็นปัญหาเพราะเขามองว่าพวกเขาเป็นคนชายขอบมาตลอดชีวิตแล้วเพียงแต่มาถึงประเทศไทยการเป็นคนชายขอบมันเปลี่ยนไป คือถูกจำกัดด้วยพื้นที่ ย้ายไปย้ายมาแบบเมื่อก่อนไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต่างไปจากการเป็นคนชายขอบสมัยก่อนนี้ไปไหนมาไหนได้อย่างมีอิสระ แต่

เวลานี้ไม่ใช่มีพื้นที่จำกัดเท่านั้นแต่ยังถูกทางเจ้าหน้าที่ควบคุมไม่ให้มีอิสระเหมือนเมื่อก่อน อาหารการกินทุกอย่างต้องใช้เงิน สมัยก่อนไม่ต้องใช้เงินแต่มีอาหารการกินจากธรรมชาติมากมาย ดังนั้นเมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ ที่ทำให้พวกเขาสามารถมีชีวิตดำรงอยู่ได้ก็เพราะความเชื่อในองค์พระเป็นเจ้าหรือที่เรียกว่า ก่อชา ที่จะเป็แรงบันดาลใจที่ทำให้พวกเขาอยู่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อเวลาวันศีลพี่น้องชนเผ่าจึงหยุดทำงานเข้าหอแห่จุดเทียนอธิษฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียกว่าช่วยให้ลาหู่มีพลังที่จะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่างๆและอยู่ได้ เพราะเขาเชื่อว่าก๊อชายังประทับอยู่กับพวกเขาอยู่ตลอดเวลา

จากความเข้าใจตรงนี้ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นชนเผ่าลาหู่ก็เลยมองเห็นว่าจะทำอะไรเพื่อแสวงหาบางอย่างที่เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ยังตกทอดมาถึงพวกเราและสอดคล้องกับความเป็นชนเผ่าลาหู่อยู่ว่ามีอะไรบ้าง ที่จะเอาออกมาทำการฟื้นฟูและเข้าสู่ตลาดที่จะเป็นรายได้ให้กับชนเผ่าตนเอง สุดท้ายสมาชิกสตรีลาหู่หลายๆคนก็เสนอว่าอยากจะให้มีการรื้อฟื้นลายผ้าลาหู่ดั้งเดิมและการทอผ้าแบบลาหู่อีกครั้งหนึ่ง

เพราะว่าการทอผ้าแบบลาหู่ก่อนอื่นกลุ่มสตรีลาหู่บอกว่าจริงๆแล้วพี่น้องลาหู่ประเพณีดั้งเดิมก็ใช้ในพิธีกรรมลาหู่อยู่แล้ว คือผู้นำศาสนาทุกคนจะต้องใส่ชุดของตนเองในเวลาที่ทำพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งปัจจุบันที่ได้ถักทอและได้เย็บไว้ที่เป็นลายผ้าของลาหู่จริงๆยังเหลือน้อยมาก กลุ่มสตรีลาหู่ได้เสนอว่าถ้าหากกลุ่มสตรีลาหู่ได้รับการสนับสนุนมีเวลาในการศึกษาลายผ้าของลาหู่และเอาออกมาผลิตได้ก็คงจะเป็นรายได้ให้กับกลุ่มสตรีลาหู่ เพราะผู้นำทางศาสนาทุกคนก็อยากจะได้การถักทอด้วยมือของลาหู่อยู่แล้ว ไม่ว่าทั้งในประเทศไทยพม่าไปถึงเมืองจีน และนอกจากนั้นลาหู่ทุกคนก็ควรจะได้ใส่ชุดประจำเผ่าของตนเองที่ทอมาจากลาหู่เองด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงตกลงกันว่ากลุ่มสตรีชนเผ่าลาหู่จึงอยากศึกษาภูมิปัญญาของความรู้ด้านลายผ้า การเย็บผ้าลาหู่ดั้งเดิมกลับมาใหม่ เพื่อให้ลาหู่ทุกคนจะได้สวมใส่ในพิธีกรรม วันศีลและเนื่องในโอกาสต่างๆของประเพณีชนเผ่า และการฟื้นฟูเช่นนี้กลุ่มสตรีลาหู่เข้าใจว่าพี่น้องลาหู่ที่สวมใส่เสื้อผ้าของชนเผ่านั้นก็เป็นการแสดงถึงความเป็นตัวตนที่มีศักดิ์ศรีมีเอกลักษณ์ที่จะดำรงอยู่ต่อไปในสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

ต่อจากนั้นอาจารย์กิตติพงษ์ จะวอ ซึ่งเป็นผู้นำศาสนาคริสต์ที่เป็นชนเผ่าลาหู่สังกัดคริสตจักรภาค 18 ที่เข้ามาอยู่ในบ้านปะสีและสอนศาสนาคริสต์ให้กับลาหู่ประเพณีดั้งเดิม ได้พูดถึงปัญหาของหมู่บ้านที่ไม่มีน้ำกินน้ำใช้เพราะไม่มีน้ำประปาอาจารย์กิตติพงษ์ จะวอ บอกว่าเพื่อจะได้มีน้ำใช้ชาวบ้านจะต้องออกไปตักน้ำที่ห่างออกไปจากหมู่บ้านหลายกิโลเมตรมีความยากลำบากมากในการอุปโภค ดังนั้นอาจารย์กิตติพงษ์ จะวอ เสนอว่า“ถ้าเป็นไปได้อยากจะได้น้ำประปาภูเขาเพราะว่ามีแหล่งน้ำที่จะเอามาจากภูเขา โดยสามารถเอาท่อไปต่อเอามาใช้ได้เลย เพราะน้ำนี้เป็นน้ำที่ออกมาจากภูเขาสูง ซึ่งห่างจากหมู่บ้านหลายกิโลเมตร พวกเราชาวบ้านลองขึ้นไปทดสอบดูมาแล้วว่า ถ้าใช้ท่อในการดึงน้ำประปาภูเขานี้ หลังจากวัดดูแล้วอาจจะต้องใช้ถึงประมาณ 1,000 ท่อ คือจากแหล่งต้นน้ำมาถึงหมู่บ้าน

ในการจัดเวทีประชุมร่วมหารือในครั้งสุดท้ายนี้ตกลงกันเรื่องปัญหาน้ำ โดยนารา เมอจุ ในฐานะผู้นำหมู่บ้านบอกว่า ทางเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลมะลิทา เคยสัญญาจะให้ท่อน้ำประปา 150 ท่อ นอกนั้นให้ชาวบ้านไปติดต่อขอที่อื่นกันเอง จึงได้ตกลงกันในวันนั้นว่า ถ้าเป็นอย่างนี้อาจารย์ ไพโรจน์ สุวรรณ ที่มาจากมูลนิธิศูนย์วิจัยและฝึกอบรมศาสนาวัฒนธรรมชุมชนจากเชียงใหม่ เสนอว่า เอาละเมื่อทางผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นและจะช่วยอย่างนี้แล้ว เราก็น่าจะหาทางช่วยเหลือหมู่บ้านเพื่อให้มีน้ำกินน้ำใช้ได้หรือไม่ อาจารย์กิติพงษ์ จะขอ จึงได้เสนอความเห็นต่อว่าเขาเห็นด้วยกับอาจารย์ ไพโรจน์ สุวรรณ และบอกในที่ประชุมว่าถ้าหากทางมูลนิธิศูนย์วิจัยและฝึกอบรมศาสนาวัฒนธรรมเชียงใหม่ช่วยในเรื่องท่อน้ำ 350 ท่อ ได้ ทางเราคริสตจักรภาค 18 ก็มีสนับสนุนในส่วนที่เหลืออีก 500 ท่อ พร้อมกับค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างจนกว่าจะมีน้ำใช้ในหมู่บ้านทั้งหมด ทางองค์กรของเราจะรับผิดชอบ จึงเป็นการตกลงร่วมกันสำหรับชาวบ้านปะสี และองค์กรคริสตจักรภาค 18 ร่วมกับองค์กรมูลนิธิวัฒนธรรมเชียงใหม่เพื่อหมู่บ้านปะสีจะได้มีน้ำใช้ในอนาคตอันใกล้

ดังนั้นชาวบ้านบ้านปะสีรู้สึกดีใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้รับทราบว่าในอนาคตอันใกล้นี้ที่พวกเขาจะได้น้ำ นี่เป็นข่าวดีของการจะได้ใช้น้ำ ก็เลยทำให้ชาวบ้านที่ไม่เคยเข้าใจในเรื่องการวิจัยพร้อมกับที่เคยบ่นและบอกว่าเข้าร่วมงานวิจัยได้อะไรจึงกลายเป็นค่อยๆให้พวกเขาได้เริ่มมองเห็นความสำคัญของงานวิจัยมากขึ้น พร้อมกับมีใจที่จะก่อให้เกิดการรวมกลุ่มพูดคุยและการเข้าร่วมประชุมเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น และเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมงานลักษณะเช่นนี้มากขึ้น แม้ไม่ใช่ที่เป็นคำตอบแทนเหมือนกับการทำงานรับจ้างทั่วไป แต่เป็นการได้รับที่ทำให้พวกเขามีใจเพราะเป็นการได้รับน้ำประปาที่เขาที่กำลังต้องการในสังคมหมู่บ้านของเขา ซึ่งพวกเขาได้มองเห็นถึงการได้รับที่คุ้มค่ามากๆ สำหรับหมู่บ้านของเขา เพราะมันจะก่อให้เกิดมีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคได้อย่างเพียงพอ แล้วยังได้แลเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหลังจากที่ได้น้ำประปาเขาแล้ว ก็คือเขาจะสามารถทำการเกษตรแปลงเล็ก โดยทุกครัวเรือนสามารถเพาะปลูกพืชพันธุ์ต่างๆที่จะเอามากินมาใช้ในบ้านได้ และนี่คือความหวังที่อยากจะให้เกิดขึ้น เพราะเขามองเห็นว่ามันจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้มากขึ้น เพราะพวกเขามองว่าถ้ามีการเกษตรแปลงเล็กๆในบริเวณบ้านแล้ว อาหารการกินก็就不用จำเป็นต้องลงไปซื้อในตลาดอีกแล้ว

หลังจากที่เราคุยกันมาถึงตรงนี้ก็หยุดเพื่อเตรียมตัวเดินทางไปบ้านจะโบต่อเมื่อไปถึงบ้านจะโบ ผู้วิจัยก็พาอาจารย์ไพโรจน์ไปนั่งที่บ้านของนางนารา เมอจุ ซึ่งเป็นแม่ของข้าพเจ้าผู้วิจัยเอง หลังจากพักผ่อนน้ำกินน้ำชา ข้าพเจ้าก็ได้เชิญชวนกลุ่มสตรีมาร่วมประชุมทำความเข้าใจและรับฟัง ถึงเหตุผลของการพาอาจารย์ไพโรจน์มาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อทุกคนมาถึงแล้ว ผู้วิจัยก็ได้แนะนำให้ชาวบ้านได้รู้จักอาจารย์ไพโรจน์ มาเพื่อเพราะอะไร ซึ่งจริงๆแล้วส่วนใหญ่พี่น้องในหมู่บ้านจะรู้จักอาจารย์ไพโรจน์อยู่แล้ว จึงได้พูดคุยกับชาวบ้าน โดยเฉพาะความยากลำบากของการทำงานแบบงานวิจัย เพราะว่าพี่น้องชนเผ่าอย่างพวกเราที่ไม่เคยทำมาก่อน พร้อมกับสอบถามสารทุกข์สุกดิบของชาวบ้าน

โดยเฉพาะเรื่องปัญหาปากท้อง การกินการอยู่ กลุ่มสตรีบ้านลาหู่ก็ได้ตอบว่า แม้ไม่มีที่ทำกินอย่างเพียงพอแต่หมู่บ้านจะโบ อยู่ใกล้กับชุมชนเมือง จึงหาวิธีแก้ไขโดยรับจ้างจากคนพื้นราบเป็นรายได้พอจะเอามาเจือจุนครอบครัว ส่วนนางนามู เมอจู่ ซึ่งเป็นสมาชิกในทีมวิจัย ได้แบ่งปันให้กับอาจารย์ไพโรจน์ให้รู้ว่า ถึงสถานการณ์ในเวลานี้ รู้สึกเป็นห่วงเยาวชนชายและหญิงของบ้านจะโบมาก เพราะเยาวชนส่วนใหญ่ พูดภาษาไทยได้และรู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่นการเล่นไลน์ การเล่นเฟสบุ๊ค เพราะนางนามู เมอจู่ ในฐานะที่เป็นผู้นำหมู่บ้านลำบากใจมากไม่รู้จะทำอย่างไรเพราะความเจริญมันเข้ามาและทำให้เยาวชนทั้งหลายมีความต้องการวัตถุสิ่งของสมัยใหม่เหล่านี้มีความต้องการมากขึ้น แล้วก็ใช้เงินค่อนข้างสูง รายได้ไม่พอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละวันเยาวชนชายทั้งหลายอาจจะถูกใช้เป็นเครื่องมือ ในการเข้าสู่กระบวนการค้ายาเสพติดรวมทั้งเสพติดด้วย ส่วนเยาวชนหญิงก็ง่ายต่อการชักชวนเข้าไปสู่กระบวนการค้าประเวณีมากขึ้น เพราะว่าเป็นการหาเงินที่ได้ง่ายจนนางนามู เมอจู่ ซึ่งเป็นแม่ของผู้วิจัย ได้พูดออกมาคำหนึ่งที่ได้ยินมาจากเยาวชนหญิงคุยกันว่า “ตราบโดที่ผู้หญิงอย่างเรายังมีอวัยวะเพศหญิงก็คงไม่อดตาย” การพูดเช่นนี้แม่ของข้าพเจ้าได้เล่าให้กับอาจารย์ไพโรจน์ฟังที่อาจจะหมายถึงเยาวชนหญิงของลาหู่บ้านจะโบกำลังอยู่ในกระบวนการถูกชักจูงหรือถูกล่อซื้อและเข้าไปสู่การขายประเวณีแบบเต็มใจ ซึ่งเป็นสภาวะที่แม่ของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นผู้นำของหมู่บ้านกำลังบ่งบอกให้อาจารย์ไพโรจน์ได้รับทราบถึงความจริงของชีวิตที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจะโบแบบไม่ปิดบัง ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นผู้วิจัยเองก็รู้สึกสะท้อนใจกับภาพปรากฏต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน ณ เวลานี้พร้อมกับรู้สึกเห็นใจแม่ของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นผู้หญิงและในฐานะที่เป็นผู้ทำพิธีกรรมทางศาสนาอีกด้วย ในใจข้าพเจ้านอกจากเห็นอกเห็นใจแม่แล้วขณะเดียวกันก็รู้สึกแอบชื่นชมท่านว่าเป็นหญิงที่แข็งแกร่ง และพยายามหาวิธีการและเรียนรู้ที่จะเอาชนะกับปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมาตลอด แต่ก็ยากยิ่งที่จะหาทางออกเพียงแค่เก็บไว้ในใจ

หลังจากการพูดคุยถึงการศึกษาวิจัยและสถานการณ์ชีวิตลาหู่แล้ว ผู้เข้าร่วมเวทีพูดคุยได้ปรึกษากันที่หาทางเลือก เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติที่อาศัยภูมิปัญญาและคุณค่าที่ลาหู่ยังยึดมั่นในชีวิตคือความเชื่อต่อก๊อซา โดยเลือกที่จะทำโครงการรื้อฟื้นตำนานงานฝีมือเกี่ยวกับการทอผ้าและลายผ้าลาหู่ในการทดลองปฏิบัติ

2. การศึกษาดูงาน จากการจัดเวทีทำความเข้าใจกับทีมวิจัยและสมาชิกในบ้านจะโบและปะสีหลายครั้งแล้ว และตกลงเลือกทำโครงการรื้อฟื้นตำนานงานฝีมือเกี่ยวกับการทอผ้าและลายผ้า โดยเฉพาะกลุ่มสตรี ซึ่งกลุ่มสตรีชนเผ่าลาหู่อยากออกไปศึกษาดูงานจากองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ผู้วิจัยจึงได้ปรึกษารื้อกับอาจารย์ไพโรจน์ สุวรรณ มีองค์กรเครือข่ายภาคีของกลุ่มองค์กรชนเผ่าอื่นๆ ที่ได้ทำการรื้อฟื้นศึกษาเรียนรู้และสำเร็จแล้วมีหรือไม่ เพราะกลุ่มสตรีลาหู่อยากจะไปดู อาจารย์ไพโรจน์จึงได้ให้คำตอบว่ามี เป็นกลุ่มอาข่าที่อยู่แถวๆแม่สาย โดยมีครูน้อย (ครูสุวราภรณ์ ยินดีงาม) เป็นคน

ไทยภาคกลางที่ได้ขึ้นมาช่วยงานให้กับบาทหลวงมิชชันนารีคนหนึ่ง ในเขต อำเภอยะรัง โดยมีการทำงานร่วมกับสตรีเด็กอาชานิคม โดยเฉพาะ ครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม) เคยบอกอาจารย์ไพโรจน์ เขาพยายามที่จะดูว่ากลุ่มสตรีอาชานิคมมีปัญหาอะไรบ้าง หลังจากศึกษาดูแล้วครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)จึงรู้ว่ากลุ่มสตรีอาชานิคมมีความสามารถในการเย็บผ้า ทอผ้า ดังนั้นครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)จึงได้ดึงความรู้ความสามารถจากสตรีอาชานิคมมาเป็นที่ตั้ง เพื่อเป็นแนวทางการแสวงหาทางออกของพี่น้องกลุ่มสตรีอาชานิคมที่จะมีเศรษฐกิจที่เป็นรายได้ให้กับเด็กเหล่านี้ได้หรือไม่ สุดท้ายครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)จึงได้ทำการตกลงใจแล้วเริ่มดำเนินการโดยให้กลุ่มสตรีอาชานิคมเริ่มศึกษาในเรื่องการเย็บผ้าแบบอาชานิคม การถักทอแบบอาชานิคม และลายผ้าแบบอาชานิคมอย่างจริงๆจัง แล้วปรากฏว่ามันเป็นไปได้ สุดท้ายครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)ก็เลยตั้งกลุ่มกิจกรรมทอผ้าของอาชานิคมที่ศูนย์พระวิสุทธิวงศ์บ้านโป่ง อำเภอสาบ อาจารย์ไพโรจน์ได้แนะนำควรจะไปดูที่นี้ แล้วจึงได้กำหนดเวลาที่จะพา กลุ่มสตรีอาชานิคมไปดูที่ศูนย์พระวิสุทธิวงศ์บ้านโป่งในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2559 เมื่อถึงเวลาอาจารย์ไพโรจน์ได้นำพา กลุ่มสตรีอาชานิคมไปศึกษาดูงานดังกล่าว เมื่อไปถึงครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)ก็ได้เปิดประตูต้อนรับพวกเราเป็นอย่างดี โดยก่อนอื่นหมดเชิญพวกเราเข้าไปนั่งทำความรู้จักและได้เล่าเรื่องที่ไปที่มาของกิจกรรมศูนย์สตรีอาชานิคมที่นั่นให้กับพวกเราสตรีอาชานิคมให้รู้และรับทราบ พร้อมกับยินดีต้อนรับ พี่น้องสตรีอาชานิคมเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์เรียนรู้อาชานิคม พร้อมกับยืนยันที่จะรับกลุ่มสตรีอาชานิคมได้เข้ามาศึกษากิจกรรมการเย็บปักถักทอของกลุ่มสตรีอาชานิคม เพื่อจะได้เป็นแนวทางของสตรีอาชานิคม ไม่ว่าเรื่องตั้งแต่การทอ การเย็บ และแม้กระทั่งลายผ้าต่างๆ ครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)พยายามบอกกับ พี่น้องกลุ่มสตรีอาชานิคมว่าสิ่งสำคัญที่สุด “อันดับแรกไม่ต้องคิดถึงเรื่องเงินแต่สิ่งที่สำคัญ คือ ความรักที่มีต่อความเป็นชนเผ่าของตนที่กลุ่มสตรีอาชานิคมจะต้องไตร่ตรองว่าพี่น้องอาชานิคมมีความรู้และภูมิปัญญา ความรู้เกี่ยวกับผ้า การถักทอผ้าและลายผ้ามีอยู่หรือไม่”นางนารา เมอจุ ก็ได้ตอบว่า“ฉันก็เคยเย็บเคยถักทอลายผ้าอาชานิคมคนหนึ่งมาก่อนเหมือนกัน พอที่จะรู้บ้าง แต่ไม่ได้ทำมานานแล้ว”ครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)จึงบอกว่า“ถ้าอย่างนั้นจะเป็นเรื่องที่ดียิ่งน้อยก็ยังมีความรู้บ้างจึงฝากให้สตรีอาชานิคมกลับไปศึกษาลายผ้าอาชานิคมดั้งเดิมให้เอาออกมาให้หมด ส่วนอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทอที่มีคุณภาพ การเย็บที่มีคุณภาพหรือแม้กระทั่งการออกแบบต่างๆทางศูนย์พระวิสุทธิวงศ์จะเป็นพี่เลี้ยงที่จะสอนให้”หลังจากพูดคุยเช่นนี้แล้วครูน้อย(ครูสุวรรณภรณ์ ยินดีงาม)ก็พาทุกคนขึ้นตอนของกิจกรรมการทอผ้าไปจนถึงการมีคุณภาพเกี่ยวกับกิจกรรมด้านผ้าจนนำไปสู่ตลาดและเป็นที่ยอมรับของตลาด ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มสตรีอาชานิคมทั้งและดีใจเป็นอย่างยิ่ง จนนางนารา เมอจุ เอ่ยปากและบอกว่า“วันนี้พวกเราสตรีอาชานิคมได้เห็นทางออกแล้ว เมื่อมาดูงานที่นี้ เป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มสตรีอาชานิคมเป็นอย่างมาก ” จนทำให้ทุกคนเริ่มมีความหวังในการฟื้นฟูภูมิปัญญาของตนในด้านการศึกษาลาย การทอผ้าและเย็บผ้า เพื่อจะเป็นทางออกของการมีเศรษฐกิจที่มีรายได้พอที่จะช่วยให้กลุ่มสตรีอาชานิคมสามารถอยู่ได้ เพียงแต่จะต้องทำการศึกษาและฝึกฝนให้ชำนาญ โดยเฉพาะด้านคุณภาพที่จะต้องได้มาตรฐานให้ได้

นอกจากนั้นกลุ่มสตรีลาหู่ยังไม่เพียงแคมีความหวังในเรื่องกิจกรรมลาหู่ที่จะเกิดขึ้นเท่านั้น แต่พวกเขาบอกว่า“สิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือพวกเขาได้พบคนดีผู้เสียสละที่ยิ่งใหญ่เพื่อคนชายขอบอย่างครุณ้อย(ครูสุวรารณ ยินดีงาม)ที่ยอมสละละการมีชีวิตครอบครัวแล้วได้ขึ้นมาช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่เด็กๆ เยาวชนสตรีอาข่าและยังสามารถช่วยให้เด็กๆ เหล่านี้มีอาชีพ มีรายได้จากภูมิปัญญาที่พวกเขามีอยู่ออกสู่ตลาดและทำการแข่งขันกับคนอื่นได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มสตรีลาหู่ได้รับกำลังใจและมีความกล้าหาญที่อยากศึกษาภูมิปัญญาด้านการทอผ้าอย่างเอาจริงเอาจัง”นี่เป็นความตั้งใจที่เกิดขึ้นหลังจากการศึกษาดูงานครั้งนี้ และสุดท้ายครุณ้อย(ครูสุวรารณ ยินดีงาม)ขอร้องให้ข้าพเจ้าผู้วิจัยในฐานะที่เป็นลูกศิษย์ของมารีน่าพอที่จะรู้เรื่องเกี่ยวกับด้านการเย็บผ้ามาก่อน เป็นตัวแทนของพี่น้องกลุ่มสตรีลาหู่มาทำการศึกษารเรียนรู้เพิ่มเติมที่ศูนย์พระวิสุทธิวงศาจากเขา ครุณ้อย(ครูสุวรารณ ยินดีงาม)บอกว่าเขาจะพยายามช่วยเหลือให้ผู้วิจัยเยาวชนรุ่นใหม่ที่กำลังมาเอาใจใส่กับชนเผ่าของตนนั้น ให้มีความชำนาญในด้านเกี่ยวกับการเย็บ การทอ หรือแม้กระทั่งการออกแบบไปสู่ตลาด ซึ่งเขายินดีจะให้ความช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ทีมวิจัยเองเมื่อได้ยินเช่นนี้แล้วก็รู้สึกภาคภูมิใจและดีใจที่จะเป็นตัวแทนกลุ่มสตรีลาหู่มาทำการศึกษาพัฒนาอาชีพทางเลือกเพื่อแบ่งปันกับพี่น้องลาหู่

เราได้ตกลงกับครุณ้อย(ครูสุวรารณ ยินดีงาม)ที่จะเข้ามาศึกษาที่ศูนย์พระวิสุทธิวงศา และได้จัดตารางเวลามาศึกษา 2 ครั้ง คือ วันที่ 15 เดือน มิถุนายน พ.ศ 2559 และวันที่ 8 เดือน กรกฎาคม พ.ศ 2559 หลังจากได้ขึ้นมาศึกษา 2 ครั้ง แล้วทำให้ข้าพเจ้าผู้วิจัยมีความมั่นใจมากขึ้น และมีจิตใจที่อยากจะทำการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มสตรีลาหู่ได้เห็นและได้เข้ามาศึกษาร่วมเรียนรู้ด้วยกัน หัวหน้าทีมวิจัยซึ่งมีความรู้เรื่องการตัดเย็บร่วมกับทีมวิจัยและผู้สนใจจะนำผ้าและลายที่กลุ่มผลิตมาทำเป็นเสื้อและผลิตภัณฑ์ โดยนางนามู เมอจู้ หนึ่งในทีมวิจัยเป็นผู้ดูแลฝึกฝนจากข้าพเจ้า พอที่จะพากลุ่มสตรีลาหู่บ้านปะสีและบ้านจะโบเดินทางมาร่วมเรียนรู้ฝึกฝนด้วยกันเป็นระยะๆเท่าที่เป็นไปได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะงานวิจัยที่ข้าพเจ้าดำเนินการศึกษาวิจัยอยู่ยังไม่แล้วเสร็จ จึงไม่สามารถทำการการศึกษาฝึกฝนกับกลุ่มสตรีลาหู่ได้ แต่อย่างน้อยกลุ่มสตรีลาหู่ทุกคนก็มีความมั่นใจและพร้อมที่จะร่วมเดินทางก้าวไปพร้อมกันที่จะฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านการศึกษาว่าด้วยเรื่องลายผ้าลาหู่จนถึงกับทำการฝึกฝนอย่างเอาจริงเอาจังไปสู่การมีคุณภาพและขายสู่ตลาดนำมาเป็นเศรษฐกิจที่มีรายได้ที่จะเอามาจุนเจือเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวในอนาคตข้างหน้า

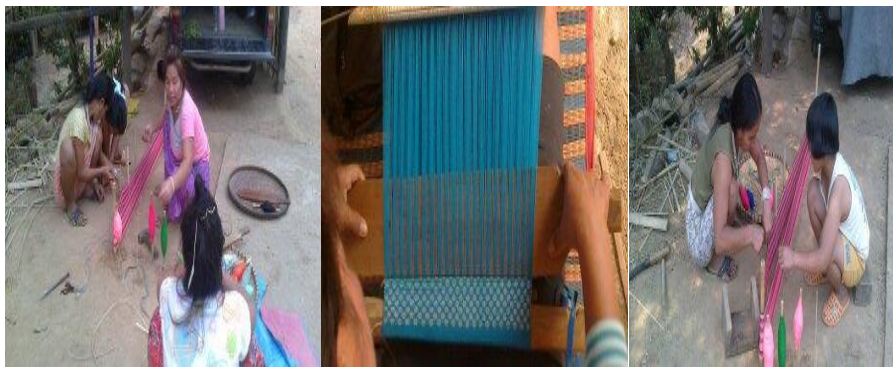
5.1 โครงการพัฒนาอาชีพด้านงานฝีมือเกี่ยวกับการทอผ้าและลายผ้าลาหู่

จากการเข้าร่วมประชุมกันมาหลายครั้งแล้วกลุ่มสตรีลาหู่มีความเข้าใจ และตกลงที่จะเข้าร่วมกระบวนการฟื้นฟู ผู้วิจัยจึงอยากประสานกับกลุ่มองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ที่เป็นกลุ่มสตรีที่ทำงานด้านเกี่ยวกับผู้หญิง โดยเฉพาะ ด้านการถักทอผ้า ศึกษาลายผ้าในกลุ่มของภาคีชนเผ่าอื่นๆว่ามีหรือไม่ เพราะว่าในฐานะที่เป็นสตรีก็มีบางคนที่มีความรู้ด้านนี้อยู่บ้าง จึงอยากจะมีการศึกษาเพิ่มเติมพร้อมกับศึกษาดูงานของกลุ่มองค์กรเครือข่ายสตรีอื่นๆที่ได้ศึกษาเรียนรู้และได้กระทำมาได้ผลสำเร็จแล้ว

เพราะว่ากลุ่มสตรีลาหู่เอง นอกจากการศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของลายผ้าลาหู่แล้ว ไม่รู้ว่าจะมีภูมิปัญญาอะไรอื่นอีก ที่จะเอามาศึกษาและทำการต่อยอดออกมาเป็นภูมิปัญญาที่เสริมเศรษฐกิจได้ นอกจากด้านการทอผ้าเท่านั้น เพราะการที่พูดเช่นนี้กลุ่มสตรีลาหู่ให้ความหมายว่า “ผ้าและสตรีลาหู่เป็นของคู่กันมาตั้งแต่อดีต” ถ้าหากมีการรื้อฟื้นและทำการส่งเสริมก็คงจะช่วยให้กลุ่มสตรีมีงานทำมากขึ้น ในการที่จะก่อให้เกิดมีการศึกษาด้านลายผ้าต่างๆ ที่มีอยู่ในลาหู่เอามาเสริมให้ลาหู่ที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ได้เห็นได้ชัดพอสมควร เข้าใจว่าทางกลุ่มสตรีอยากจะเห็นการมีพัฒนาการด้านการทอผ้านี้เป็นหลักก่อน จริงๆ แล้วที่กลุ่มสตรีลาหู่พูดเช่นนี้ นอกจากคนลาหู่ทั่วไปที่สวมใส่เสื้อผ้าลาหู่แล้ว ผ้ายังมีความหมายต่อพิธีกรรมทางความเชื่อด้วย ที่กลุ่มสตรีลาหู่จะต้องศึกษาเรียนรู้และต้องถักทอชุดของผู้นำศาสนาของแต่ละกลุ่ม สำหรับกลุ่มลาหู่ญะมีชุดผู้นำศาสนาหรือโตโบ ซึ่งจะสวมใส่เฉพาะผู้นำเท่านั้นสวมใส่(กรมประชาสัมพันธ์, 2543) โดยจะสวมใส่ในเวลาที่ทำพิธีกรรมต่างๆ นอกจากนั้นผ้ายังเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่กลุ่มสตรีลาหู่หาซื้อในตลาด เพื่อจะเอามาผูกไว้ในหอแห่(โบสถ์) เป็นเครื่องเตือนใจให้กับพี่น้องลาหู่ที่มาเข้าหอแห่ นมัสการก็จะจะได้มีความสำรวมเมื่ออยู่ในหอแห่ ปกติลาหู่จะใช้ผ้าในหอแห่มีอยู่สองสีที่เราเรียกว่าเป็นผ้าสัญลักษณ์ถึงความศักดิ์สิทธิ์คือ สีเหลืองและสีขาว สีเหลืองให้ความหมายว่า เป็นสีของสตรีเป็นสีแห่งความศักดิ์สิทธิ์และให้แสงสว่างเป็นสีที่ลาหู่สตรีที่จะเอามาถวายให้เทพเจ้าก็ขอ ส่วนสีขาวเป็นสีแห่งความบริสุทธิ์เป็นสีของผู้ชายที่ผู้ชายจะเอามาถวายในหอแห่เพื่อให้ก็ขออวยพร พี่น้องลาหู่บอกว่า ทำไมลาหู่ต้องเอาผ้ามาเป็นสัญลักษณ์ในการเคารพและให้ความศักดิ์สิทธิ์ทั้งสองสีนี้ ว่าเป็นสิ่งมงคล พวกเขายกบอกว่าคนเผ่าคนแก่ได้อบรมสั่งสอนมาตั้งแต่อดีตกาล ก็เลยต้องเชื่อฟังและต้องทำตามและสืบทอดกันมาตลอดจนเป็นที่รับรู้และเข้าใจกันของพี่น้องชนเผ่าลาหู่กับเรื่องนี้ เพื่อความเข้าใจในเรื่องนี้ และเพื่อให้เกิดมีความกระจ่าง ผู้วิจัยจึงได้สอบถามผู้นำศาสนาลาหู่ที่เป็นอยู่ ณ เวลานั้น คือพ่อครูจะแส จะนะท่านบอกว่าเวลาที่อยู่ในหอแห่และ ณ เวลาที่เอาเทียนไขมาจุดเทียนขี้ผึ้งที่จุดถวายก็ขอซาก็มักจะเป็นสีเหลืองเวลาอธิษฐานชวนให้ศรัทธาอีกทั้งเวลาที่มองดูผ้าที่อยู่ในหอแห่ไม่ว่าจะเป็นสีเหลืองหรือสีขาวก็จะอยู่ในความรู้สึกเช่นนั้นเช่นเดียวกัน คือให้ความรู้สึกชุ่มชื่นอ่อนโยนอ้อมอกอ้อมใจในเวลาให้อธิษฐาน ชวนให้ทุกคนที่อยู่ในหอแห่อยู่ในอารมณ์แห่งความสงบ และช่วยให้เข้าสู่ในมิติแห่งจิตวิญญาณที่ขึ้นไปสัมผัสกับองค์พระผู้เป็นเจ้า และในเวลาอธิษฐานแต่ละคนก็จะบอกกับก็ขอว่าอยากจะให้ก็ขอได้อวยพรให้กับพี่น้องลาหู่ ให้รักกันสามัคคีกัน เปรียบเสมือนกับผ้าที่ถักทออย่างละเอียดนับไม่ถ้วนและเป็นผืนเดียวกันฉันใดก็อยากจะให้พี่น้องลาหู่ก็เป็นเช่นนั้น จึงเป็นการอธิษฐานของผู้อธิษฐานผู้ภาวนาทุกคนที่อยากจะบอกให้ก็ขอให้พี่น้องลาหู่รักใคร่ปรองดองเป็นหนึ่งเดียวกันแล้ว ก็ยังอยากจะให้พี่น้องลาหู่ทั้งหมดให้มีความมั่นคงและเป็นหนึ่งเดียวกันในองค์ก็ขออีกด้วย

ชั้นเริ่มต้นที่ชุมชนสตรีให้ความสนใจ เรื่องภูมิปัญญาลาหู่ เราได้เริ่มการรื้อฟื้นเรื่องการทอผ้าที่มีย้าย ได้ติดต่อวิทยากรจากมูลนิธิคิดอาร์ต มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นศิษย์เก่าบ้านมารีนา เครือข่ายที่เรา

รู้จักกันชื่อครูเรซ่า เป็นเผ่าปาเกอญอ ที่ออกไปสอนทอผ้าตามหมู่บ้านเป็นพิเศษกับชุมชนลาหู่ ได้มาเยี่ยมที่บ้านจะโบได้พูดคุยกับสตรีที่สนใจ และได้จัดเวลามาสอนการทอผ้าให้กับสตรีลาหู่ มีสตรีลาหู่บางคนที่เคยทอผ้าและมีคนสนใจเรียนจากบ้านปะสี บ้านปะจู้และบ้านจะโบ ตั้งแต่อดีตบรรพบุรุษทอผ้าใช้เองแต่พอมารุ่นหลังๆก็ไม่ได้ทอมันเป็นภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่เพียงแต่ไม่ได้สืบสานต่อ พอมีคนมาสอนก็อยากจะทอผ้าเป็น จึงมาเรียนรู้วิธีการทำ ตอนแรกก็ยังทำไม่เป็นแต่พอทำไปก็เริ่มรู้และเข้าใจมากขึ้นและสนุกมากไม่เคยทำมาก่อน ทุกคนตั้งใจทำและคนที่ทำเป็นอยู่แล้วก็จะฝึกถ่ายทอดตามทีผู้สอนให้ทำ ส่วนคนที่เพิ่งฝึกนั้นก็พอธรรมดาให้สวดยถึงเปลี่ยนไปทอลายดอกไม้ และผ้าที่ฝึกทอได้นั้นได้นำไปเย็บเป็นกระเป๋าต่างค์และผลิตภัณฑ์ต่างๆ

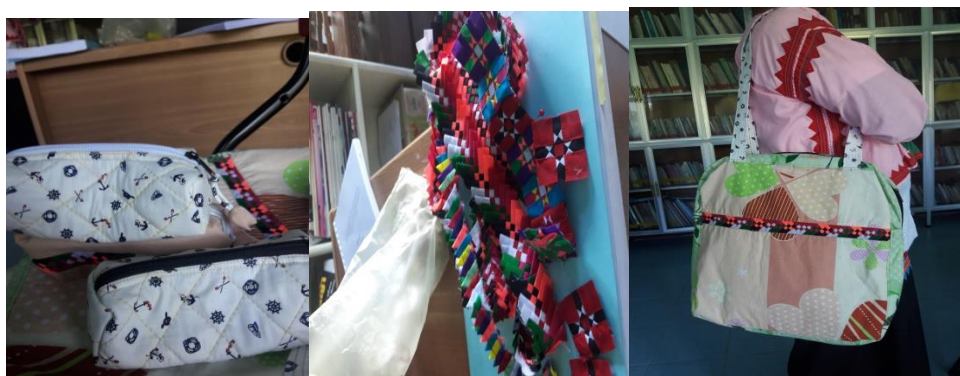
รูปภาพที่ 3 การฝึกทอผ้าของทีมวิจัยและผู้สนใจ

สำหรับการรื้อฟื้นเรื่องลายผ้าลาหู่ ตัวแทนทีมวิจัยได้ไปสืบค้นหาความรู้เกี่ยวกับด้านลายผ้าและการทอผ้าของลาหู่เพิ่มเติม โดยไปค้นพบ ผู้รู้เรื่องผ้า ที่บ้านสันตันตู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่นั่นยังมีคนสามารถทำลายผ้าลาหู่ได้อยู่ โดยทำชุดลาหู่ทั้งเสื้อและผ้าถุง แม้กระทั่งกางเกงของผู้ชายขายให้กับคนที่ต้องการ ปัจจุบันเขาอายุมากแล้ว แต่ยังรักและสนใจที่จะทำเกี่ยวกับผ้าลาหู่อยู่ แต่ไม่สะดวกเหมือนเมื่อก่อนเพราะว่าเรื่องเกี่ยวกับสายตาและมือ ที่ทำลำบากมากขึ้น แต่พอรู้ว่าเราสนใจอยากทำเรื่องผ้าลาหู่เขารู้สึกดีใจมาก และย้ำว่าเขาพร้อมที่จะมาสอนกลุ่มสตรีที่บ้านจะโบและบ้านปะสีให้หากกลุ่มสตรีลาหู่ต้องการจริงๆ โดยอาจจะต้องฝึกหัดเรื่องเกี่ยวกับการทำลายผ้า เขาบอกว่าให้ถึงเวลานั้นก่อนแล้วฉันจะมาสอนให้ เขาบอกว่าจริงๆแล้วมีหลายคนที่สนใจที่อยากมาเรียนรู้กับการทำลายผ้าลาหู่ ซึ่งต้องใช้ความละเอียดประณีต ต้องใช้เวลามากกว่าจะเสร็จทำเอาบางคนบ่นหยุดทำ แต่ก็มาทำต่อเนื่องเป็นระยะเมื่อว่างจากงานหลักรับจ้างทำสวนก็มาฝึกทำลายด้วยกัน

แม้ว่าแต่ละคนจะทำได้บ้างไม่ได้บ้างแต่เวลาทำแล้วทุกคนมีความสุข ปัจจุบันพวกเราสามารถทำลายได้หลายลาย เช่น ลายกะปะจ้าว (ลายหมวก) ลายฟือจี (ลายพินหมา) ลายกะป่าเหมะว้อย ลายกะเหมะสือ ลายอาแซะแท้

รูปภาพที่ 4 การฝึกทำลายผ้าของสตรีในชุมชน

รูปภาพที่ 5 การนำลายผ้ามาทำผลิตภัณฑ์

ลายเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาที่มีมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันแต่พอมาถึงรุ่นหลังๆเริ่มที่จะค่อยๆหายไปเด็กๆไม่รู้เรื่องลายผ้าของชนเผ่าตนเองทำให้เกิดความตระหนักว่าควรที่จะให้เยาวชนได้เรียนรู้และเข้าใจในความเป็นชนเผ่า คนเผ่าคนแก่กลัวว่าเยาวชนจะทิ้งสิ่งที่บรรพบุรุษสืบทอดกันมา เพราะเยาวชนเดี๋ยวนี้จะไม่ใส่เสื้อของชนเผ่า แต่กลับนิยมใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัยหาซื้อได้ง่ายในท้องตลาด เวลาทำงานกินข้าวใหม่หรือปีใหม่ต่างๆไม่ค่อยที่จะเห็นเยาวชนใส่ชุดลาหู่ จึงทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของลายผ้าและได้กลับมาทำลายผ้าเพื่อจะได้คงอยู่จนถึงลูกหลานต่อไปนี่คือความตั้งใจที่อยากให้มันเกิดขึ้นให้ได้

สรุป

ผลการศึกษาการทอผ้าและลายผ้าของสตรีลาหู่ พี่น้องหมู่บ้านปะสีและหมู่บ้านจะโบ ได้แลเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับผ้าในวิถีชีวิตของพี่น้องลาหู่ญ ก่อนเป็นอันดับแรกเพราะมีสตรีบางคนที่อยู่ในบ้านปะสีมีองค์ความรู้ด้านการทอผ้า เย็บผ้า ลายผ้า ดังนั้นกลุ่มสตรีลาหู่จึงร่วมกันฟื้นฟูองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านเกี่ยวกับผ้าและองค์ความรู้อื่นๆที่มีอยู่ในชนเผ่าไม่ว่า ด้านการจักสาน เอามาเป็นทางเลือกหนึ่งของแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากลำบากของชีวิต ที่มีอยู่ในครอบครัว ทำให้พี่น้อง

ลาหู่ทั้งสองหมู่บ้านนี้เรียนรู้ไม่ว่าเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการศึกษาว่าด้วยเรื่องการทอผ้าและการศึกษาลายผ้า พร้อมกับเรียนรู้องค์ความรู้ด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นหลังจะได้มีการสืบทอดแล้ว ก็ยังเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนด้วยเพื่อที่จะได้มีรายได้จากอาชีพเสริมเหล่านี้แล้วอยู่รอด การฟื้นฟูด้านการทอผ้า และลายผ้าและอื่นๆที่ยังมีผู้รู้พอที่จะเอามาสอนและให้เยาวชนทั้งชายและหญิงเรียนรู้ และฝึกฝนให้มีความชำนาญ ไม่ว่าด้านการทอผ้า ทำชุดลายผ้าให้คนในชนเผ่าลาหู่ได้สวมใส่แล้ว พัฒนาให้อยู่ในระดับที่เรียกว่ายกระดับด้านการทอผ้าและลายผ้าต่างๆ ของชนเผ่าลาหู่เอาออกไปขายสู่ตลาดภายนอกได้อีกด้วย ซึ่งเป็นความหวังของกลุ่มเยาวชนสตรีของทั้งสองหมู่บ้านนี้ จึงมีความมุ่งหวังว่าการฟื้นฟูเรื่องเกี่ยวกับการทอผ้า ลายผ้า นอกจากจะช่วยให้มีการฟื้นฟู อัตลักษณ์ของชนเผ่าและสามารถเอาออกมาผลิตซ้ำให้อนุชนรุ่นหลังได้ภูมิใจและรักษาแล้ว ก็ยังเป็นอาชีพที่จะช่วยให้ชุมชนลาหู่ทั้งสองหมู่บ้านจะได้มีรายได้จากภูมิปัญญาของตัวเอง อย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรีในสังคมไทยอีกด้วย

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยท้องถิ่นเรื่องการพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ญ่ บ้านจะโบและบ้านปะสี อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาสภาพเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณจากการสร้างการเรียนรู้ด้วยพลังของชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research หรือ PAR) การใช้คำถามนำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชน (Focus group) การทัศนะศึกษาดูงาน และการปฏิบัติจริงในชุมชน เพื่อปลูกจิตสำนึก (conscientizing Research) การวิเคราะห์จากฐานประวัติศาสตร์ของชุมชนและการทำ SWOT ที่ได้มีการประชุมเตรียมคณะผู้วิจัยเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการทั้งหมดและเสริมความรู้โดยแบ่งเป็นสองระยะคือระยะที่หนึ่งการสร้างสำนึกในการศึกษาสภาพบริบทความเป็นจริงของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศาสนาวัฒนธรรมจากอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อค้นหาโลกทัศน์และภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ลาหู่ญ่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำรงอยู่ของคนในชุมชนเพื่อศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุนวิถีอาชีพของชาวบ้านและการมีชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชนใช้เวลาแปดเดือน ระยะที่สองเป็นการปฏิบัติโครงการเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามุมมองโดยสร้างอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพและเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของคนในชุมชนของชาติพันธุ์ลาหู่ญ่ใช้เวลาอีก 10 เดือน จากนั้นนำข้อมูลที่ศึกษาวิเคราะห์ทั้งหมดมาสู่การเขียนเชิงพรรณนาและตรวจสอบข้อมูลจากชุมชนอีกครั้งเพื่อจัดทำเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์

6.1 การสรุปผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ญ่ บ้านจะโบและบ้านปะสี อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ จะสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และคำถามการศึกษาวิจัยที่ตั้งไว้

6.1.1 การศึกษาด้านบริบทของชุมชนจากอดีตสู่ปัจจุบัน

จากการศึกษาค้นคว้าวิถีชุมชนของชนเผ่าลาหู่ญ่ (มูเซอแดง) ซึ่งเป็นกลุ่มลาหู่ญ่ที่เป็นกลุ่มใหญ่ของชนเผ่าลาหู่ญ่ทั้งหลายที่อยู่ในประเทศไทยและเป็นกลุ่มที่มีประวัติศาสตร์ มาจากทิเบต จีนและพม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นกลุ่มแรกๆ และได้กระจายอยู่ในเขตภาคเหนือ ตั้งแต่เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง แพร่

หมู่บ้านจะโบและหมู่บ้านปะสี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่อำเภอแม่เอย จังหวัด เชียงใหม่ และเป็นหมู่บ้านที่ติดอยู่ตะเข็บชายแดน โดยหมู่บ้านจะโบเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดตะเข็บ ชายแดนและเป็นหมู่บ้านที่อยู่ร่วมกับคนพื้นเมือง ที่ลาหู่มักจะเรียกว่า (เก๊าละเล๊ะ) ส่วนหมู่บ้าน ปะสีเป็นหมู่บ้านที่ติดชายแดนที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอแม่เอย เป็นหมู่บ้านที่ อยู่รอยต่อของประเทศเมียนมากับประเทศไทย เป็นหมู่บ้านที่ถูกเพ่งเล็งจากการอยู่เสมอ และถูกมองว่าเป็นที่พักหรือเป็นทางผ่านของกระบวนการค้ายาเสพติด และยังเป็นกลุ่มชนเผ่า ลาหู่ที่ยังยึดในวิถีชีวิต ประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น เป็นชนเผ่าที่มีศาสนาและวัฒนธรรม อย่างชัดเจน โดยพวกเขาเชื่อในสิ่งสูงสุดที่เรียกว่า กือซา (พระเจ้า) โดยมีจุดศูนย์รวมอยู่ที่หอ แห่ (โบสถ์) ทุกครั้งในวันศีลพี่น้องชนเผ่าลาหู่ญกลุ่มนี้นำโดยผู้นำศาสนาที่เรียกว่า โตโบจะตี ฆ้องสวดอธิฐานภาวนาพร้อมกับชาวบ้าน หลังจากสวดภาวนาแล้วโตโบมักจะผูกด้ายศีลให้แก่ พี่น้องลาหู่ที่มาเข้าโบสถ์ในวันนั้น พร้อมกับมีการเป่าแคน ตีฆ้อง ตีฉาบ เพื่อเป็นการรำถวายพระ พรให้แก่กือซา ที่พี่น้องลาหู่เรียกว่า ”ปอยเตเว” การแสดงออกในวันศีลในลักษณะเช่นนี้ก็ เปรียบเสมือนหนึ่ง ว่าพี่น้องชนเผ่าลาหู่อยู่ในครอบครัวของกือซาความรู้สึกเช่นนี้เป็นความรู้สึก ที่ตัวรู้สึกเองมีพลัง หรือเป็นแรงบันดาลใจให้กับตนเองและแต่ละคนที่จะสามารถออกไปต่อสู้กับ โลกในที่ๆของแต่ละคนที่ดำรงอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ใน ณ ที่ไหนแห่งใด ถึงเวลาวันศีล หรือวัน สำคัญทางศาสนาพี่น้องลาหู่ชนเผ่านี้ จะหยุดงานแล้วก็จะเดินทางไปร่วมในวันศีลหรือวันสำคัญ ทางศาสนาเหล่านี้ เปรียบเสมือนหนึ่งว่าวันศีลเหล่านี้เป็นวันสำคัญของชีวิต ที่ลาหู่แต่ละคน จะต้องมีส่วนร่วมทุกครั้งไป ไม่ว่าจะเป็นดีจนอย่างไรชนเผ่าลาหู่ก็จะไปพบกันในวันดังกล่าวสวด ภาวนาจุดเทียนขอพรที่หอแห่ ล้างมือขอโทษผูกด้ายศีลให้แก่กันและกัน และปอยเตเวในหอ แห่ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันในกือซา ในขณะที่ปอยเตเว ทำให้แต่ละคนลืมทุก สิ่งทุกอย่างของชีวิตข้างนอกจะลืมให้หมด แต่จะเป็นหนึ่งเดียวกันตั้งแต่เป่าแคน ยกเท้าและทำ เต้นทุกคนมีอารมณ์เปรียบเสมือนหนึ่งว่าตนเองกำลังอยู่ในบ้านของกือซาจริงๆ สิ่งนี้เองที่ทำให้ พี่น้องชนเผ่าลาหู่บอกว่า เป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดสำหรับพวกเขาในขณะที่ดำรงชีวิตอยู่บนโลกนี้ มากกว่าความทุกข์หรือความยากจน หรือความยากลำบาก เพราะสิ่งเหล่านี้ลาหู่ถือว่าเป็นปกติ ที่เกิดขึ้นบนโลก ที่มนุษย์แต่ละคนจะต้องต่อสู้ และจะผ่านไปในแต่ละช่วงชีวิตของคนที่เกิดขึ้นมา ล้วนต้องเกิดแล้วก็ต้องจากไป

ในอดีต ชีวิตชนเผ่าลาหู่จะทำการหากินด้วยการพึ่งพาธรรมชาติแหล่งที่ตั้งหมู่บ้านและ ปลุกข้าว ข้าวโพด งาและถั่วต่างๆมันเทศ เผือก พริกเก็บไว้บริโภคและเลี้ยงสัตว์ ข้าวเป็น อาหารหลักที่ต้องเพาะปลูกไว้ให้พอกินตลอดทั้งปีอาหารเนื้อสัตว์ ผักต่างๆหาได้จากป่า ผลไม้ ป่ามีหลายฤดูกาลให้เก็บกินเล่นทำให้คนลาหู่ไม่ต้องปลูกผักกิน ไม่จำเป็นต้องซื้อเนื้อสัตว์ นอกจากต้องซื้อเกลืออย่างเดียว ลาหู่อยากกินปลา ก็ไปจับในลำห้วยในแม่น้ำและเก็บผักมา

ประกอบอาหารได้เลย เพียงเตรียมพริกเกลือ ข้าวสารไปก็สามารถทำอาหารกินได้ และนอกจากนั้นในป่า ยังมีพืชผักต่างๆที่จะนำกลับมาให้ครอบครัวและแบ่งปันให้ญาติพี่น้องกินอีกด้วย สังคมที่พึ่งพาธรรมชาติและแบ่งปันให้ความช่วยเหลือกันไม่มีการขายให้ญาติพี่น้องหรือชุมชน ทุกคนในหมู่บ้านช่วยเหลือกัน เช่น สร้างบ้านใหม่ คนในหมู่บ้านก็จะมาช่วยลงแขกสร้างบ้านให้อย่างเต็มที่ การเพาะปลูกข้าว เกี่ยวข้าวก็จะพึ่งพากันในการให้ความช่วยเหลือกันมีความรักใคร่สามัคคีกัน สัตว์เลี้ยง ม้า วัว ควายจะไว้ในป่าให้สัตว์หากินเอง นานๆทีให้เจ้าของไปดู บางครั้งดูให้กันถือว่าช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมขอให้เจ้าป่าเจ้าเขาวาขอฝากสัตว์ไว้ในป่าช่วยดูแล อย่าให้มีคนมาขโมยสัตว์เลี้ยงและอย่าให้สัตว์เลี้ยงหายไป รวมถึงอย่าให้ผีมาบังตาสัตว์เลี้ยง เมื่อจะทำพิธีเจ้าของสัตว์เลี้ยง จะทำพิธีพร้อมกัน ลาหู่ที่อยู่ในป่าอุดมสมบูรณ์จะเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย วัว ม้า ควาย ไก่ ส่วนหมูเอาไว้กินและทำพิธี

ปัจจุบันอาชีพหลักของชาวบ้านบ้านจะบึกคือ ทำไร่ทำสวนและรับจ้างทั่วไปกับพี่น้องคนไทยพื้นราบ ในอดีตส่วนใหญ่ไปรับจ้างในสวนส้มธนาธร ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านห้วยน้ำเย็นเท่าไรโดยจะมีรถมารับไปทำงานที่สวนแล้วก็กลับมาส่งในเวลาตอนเย็นเป็นประจำ แต่ปัจจุบันเมื่อพี่น้องต่างด้าวเข้ามาและค่าแรงถูกกว่านายจ้างก็เลยรับพี่น้องคนต่างด้าวมาทำในสวนส้มแทนพี่น้องลาหู่ ดังนั้นพี่น้องลาหู่จึงต้องหาหนทางเพื่อจะมีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว เช่น บางคนไปรับจ้างขุดดิน บางคนไปรับจ้างเก็บลำไย เก็บลิ้นจี่ ไปเกี่ยวข้าว เก็บข้าวโพด เก็บกาแฟตามฤดูกาล ส่วนคนที่ไม่มีไร่สวนก็จะทำไปตามฤดูกาล และเมื่อฤดูทำไร่ทำสวนเสร็จแล้วก็จะออกไปรับจ้างเหมือนคนอื่นๆเช่นเดียวกัน โดยทั่วไปการทำไร่ทำสวน มักจะขึ้นไปทำในบริเวณตะเข็บชายแดนหรือบางคนก็กลับข้ามไปทำฝั่งพม่าก็มี คือ เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วก็เอากลับมาฝั่งไทย โดยส่วนใหญ่จะเป็นข้าวหรือข้าวโพด ส่วนคนที่ปลูกในบริเวณใกล้ๆ กับชุมชน มักจะปลูกพืชผักการเกษตรเพื่อกินในครอบครัวมากกว่า เช่น ถั่วฝักยาว ผัก ชিং ตระไคร้ พริก เผือก เหล่านี้เป็นต้น ส่วนข้าวโพดมักจะปลูกไว้เพื่อเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ แต่มีบางคนก็ปลูกเอาไว้เพื่อขายเป็นรายได้ที่จะเอามาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ส่วนครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกินในหมู่บ้านของตนเอง ก็ต้องไปหาที่อื่น เช่น ครอบครัวของ นาย จะสอ เมอจู้ ก็ไปขออาศัยที่ดินทำกินในพื้นที่ของบ้านปะสีเพื่อเอาไว้ปลูกข้าวโพด ส่วนป่าช้าจะอยู่ห่างออกไปจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร โดยขึ้นไปยอดดอยบนภูเขาซึ่งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน ส่วนป่าใช้สอยของชุมชนนั้นจะอยู่ติดกับป่าสงวนที่อยู่ไม่ไกลไปจากหมู่บ้าน

การปกครองหมู่บ้าน 2 หมู่บ้าน จะมีผู้นำทางประเพณีความเชื่อหมู่บ้านอยู่คนหนึ่งบางหมู่บ้านอาจจะมีผู้ช่วยหัวหน้าก็ได้ หัวหน้าหมู่บ้านมีหลายระดับ ขณะเดียวกัน จะมีผู้นำที่ได้รับ การรับรองจากทางการ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับการเลือกจากคนในชุมชนเพื่อการติดต่อ ประสานกับทางราชการและภายนอก

ความเป็นจริงในปัจจุบัน อยู่ท่ามกลางปัญหาและอุปสรรคมากมาย ไม่ว่าจะต้องดิ้นรนต่อสู้กับปัญหาปากท้องเลี้ยงดูครอบครัว การไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีสัญชาติ เด็กไม่ได้รับการศึกษา เยาวชนหญิงถูกล่อลวงไปอยู่ในสถานบริการส่วนเยาวชนชายก็ถูกชักชวนเข้าไปอยู่ในกระบวนการถูกใช้เป็นเครื่องมือในการค้ายาเสพติดทำให้เด็กเยาวชนติดยาไปไหนไม่ได้ บางคนถูกจับติดคุก สภาพเหล่านี้ทำให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านรู้สึกหดหู่และท้อแท้ในชีวิตและเป็นห่วงว่าชีวิตของพี่น้องลาหู่ญหลังจากสิ้นบุญของพวกเขาไปแล้ว ชีวิตของความเป็นลาหู่ญยังจะหลงเหลืออยู่อีกบ้างหรือไม่ โดยเฉพาะการสืบทอดด้านความเชื่อหรือการปลูกฝ้ายทอผ้าชุดลาหู่และเอามาแต่งตัวเป็นชุดลาหู่ได้อีกต่อไปหรือไม่ นี่เป็นความกังวลว่าชนเผ่าลาหู่ที่อยู่มาได้หลายพันปีจะมาสิ้นสุดในศตวรรษนี้หรือเปล่า เพราะเด็กๆเยาวชนส่วนใหญ่เข้าไปสู่สังคมเมืองมีความยากลำบากที่จะสอนให้มีการสืบทอดในเรื่องของความเข้าใจด้านความเชื่อในศาสนาวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาอันดีงาม ที่เคยมีอยู่มาก่อนจะได้หรือไม่ ชาวบ้านดีใจที่รู้ข่าวว่าทางศูนย์วิจัยและฝึกอบรมฯที่อำเภอสันกำแพงและเครือข่ายโตโบลาหู่กำลังประสานและจะร่วมมือกันเพื่อจะให้มีการฟื้นฟูอบรมสืบทอดและเรียนรู้ไม่ว่าความเชื่อในศาสนา ก่อสร้างวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาอันดีงามของชนเผ่าเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างกรณีหมู่บ้านจอบและปะสีที่ได้ทำการวิจัยท้องเพื่อท้องถิ่นกับสกว.นี้

6.1.2 ความสัมพันธ์ของพี่น้องลาหู่กับคนพื้นเมืองที่ลาหู่เรียกว่า (เก๊ะเล๊ะ)

นางนามู เมอจู้ เล่าว่าสมัยมาอยู่ห้วยน้ำเย็นช่วงแรกๆ กลัวคนเมืองและไม่กล้าลงไปซื้อของจากคนเมือง ไม่รู้ภาษาเมือง สมัยย้ายมาอยู่ใหม่ๆมีเสื้อผ้าแค่คนละ 2-3 ชุด ไม่มีข้าวกินต้องเผ่าถ่านขายหลายปีและย้ายไปอยู่หลายแห่ง ชนกลุ่มน้อยที่เรียกว่าตองโค (ขุนสา) เล่าว่าคนลาหู่หนีกลับห้วยน้ำเย็นและอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อพี่น้องคนเมือง ไปรับจ้างรายวันมีอะไรแบ่งให้กัน ช่วยเหลือกันไปเป็นความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกัน ไม่เอาเปรียบค่าแรง

นายจะสอ เมอจู้และชาวบ้านที่นั่นพูดคุยกัน เล่าถึงสมัยก่อนต้องไปรับจ้างสวนส้ม ขณะพ่นยาเสร็จแล้วก็ต้องขึ้นไปตัดแต่งกิ่งต้นส้มทันที ถ้าไม่ทำงานจะให้เดินกลับเองไม่ไปส่งทุกคนต้องปีนต้นไม้ทำงาน ปีนต้นไม้ไม่เป็น ถูกเอาเปรียบจากนายทุน พวกเขามองว่าชาวป้าชาวเขาไม่รู้เรื่อง สวนส้มที่ทำรายได้มากมาย แต่ได้รับค่าแรงที่ถูก ชาวบ้านไม่มีทางเลือก

ลาหู่หมู่บ้านปะสีมีการติดต่อซื้อขายกับคนเมืองกันมากขึ้นเช่น ขายข้าวโพด ถั่วต่างๆ และรับจ้าง คนลาหู่ด้วยกันและกับคนเมือง ปัจจุบันรับจ้างจากคนเมืองน้อยลงสาเหตุด้านการเดินทางไกล ค่าแรงลดลงและเพื่อนบ้านมารับจ้างทำให้ส่งผลต่อคนลาหู่และคนเมืองด้วยกัน ด้วย ถูกเอาเปรียบค่าจ้างจากคนเมืองหรือแม้แต่คนเมืองด้วยกัน

แต่ปัจจุบันความสัมพันธ์เริ่มเปลี่ยนไป คนเมือง คนลาหู่ไม่ค่อยลงรอยกัน การจ้างงานความสัมพันธ์เปลี่ยนไปเป็นนายจ้าง ลูกจ้าง จ้างรายวัน เป็นการจ้างแบบเหมา ค่าจ้างไม่แน่นอน แม้แต่กับคนเมืองด้วยกันก็เอาเปรียบกัน นายจ้างหันไปจ้างคนไทยใหญ่ที่ลักลอบเข้ามาในราคาถูกกว่า ทำให้คนลาหู่ คนเมืองไม่มีงานเป็นบางครั้ง การปลูกหอม กระเทียม มีอันตรายมากมาย ยาฆ่าแมลงและยาคุมหญ้า แต่ลูกจ้างไม่มีทางเลือก ชุมชนห้วยน้ำเย็นมีสารเคมีในร่างกายที่สูงมาก จากการตรวจร่างกายของทางอนามัยในปี 2559 นี้ สุขภาพอ่อนแอเสียหายไม่แข็งแรง หญิงตั้งครรภ์แท้งลูก บางคนอาจป่วย ไม่ยอมไปหาหมอและบางคนถึงกับเสียชีวิต

ชาวบ้านมองความสัมพันธ์ของลาหู่ทั้งสองหมู่บ้านที่อยู่ร่วมกันกับคนพื้นเมือง มีทั้งความเป็นพี่น้องเพื่อนบ้าน จะไปหาสู้กันในโอกาสต่างๆทั้งงานประเพณีลาหู่ งานวัด ประเพณีของคนพื้นเมือง และงานกิจกรรมของหมู่บ้าน ขณะเดียวกันลาหู่และพี่น้องคนพื้นเมืองต้องพึ่งพาอาศัยกันเช่นนี้ตลอด

6.1.3 โลกทัศน์และภูมิปัญญาลาหู่ในการดำรงอยู่ของคนในชุมชน

โลกทัศน์ลาหู่มองว่าสรรพสิ่งทั้งที่มีอยู่ในโลกนี้ล้วนเป็นพี่น้องกันโดยลาหู่เชื่อว่า “กือซา” เป็นผู้สร้างฟ้าและแผ่นดิน โดยฟ้าเปรียบเสมือนเป็นพ่อ ลาหู่เรียกว่า “มูลมา” และเรียกแผ่นดินว่าเป็นแม่ลาหู่เรียกว่า “หมี่มา” โดยหมี่มาเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่งสรรพสัตว์ที่มีชีวิตทั้งที่อยู่บนบกและในน้ำ โดยฟ้าเปรียบเสมือนเป็นพ่อผู้ให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ดอกออกผลที่มีอยู่ในพื้นแผ่นดินนี้ไม่ว่าแสงสว่างหรือน้ำฝนให้ตกลงมาตามฤดูกาลเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตที่มีอยู่ในโลกนี้ให้มีชีวิตกำเนิดขึ้นมาและเจริญเติบโตงอกงาม ดังนั้นลาหู่เชื่อว่าสรรพสิ่งเหล่านี้ “กือซา” เป็นผู้ให้มา ลาหู่จะต้องมีจิตสำนึกในการใช้สรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้อย่างรู้คุณค่า เพราะลาหู่เชื่อว่า “กือซา” เป็นเจ้าของและอนุญาตให้ญาติปีศาจและเหล่าเทวดา เจ้าที่เจ้าทางเป็นผู้ร่วมดูแลและลงโทษถ้าหากไม่เคารพหรือล่วงเกินโดยไม่ขออนุญาต แต่ขณะเดียวกันถ้าผู้ใดรู้สำนึกผิดในการกระทำที่ผิดพลาดและล่วงเกิน “กือซา” อนุญาตให้ทำพิธีกรรมขอมาคืนดีกับเจ้าที่เจ้าป่าเจ้าเขาเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

เพราะฉะนั้นทัศนคติความเชื่อของคนลาหู่ที่มองโลกเหมือนใยแมงมุม โดยมองว่าสรรพสิ่งทั้งหลายเกี่ยวข้อยกันในทุกขั้นตอนของวิถีการดำเนินชีวิต โดยมองเห็น “กือซา” อยู่ท่ามกลางพวกเรา ดังนั้นชีวิตของลาหู่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะยึดถือและเคารพ “กือซา” เป็นชีวิตจิตใจที่จะขาดเสียมิได้ และจะร่วมมือกับกือซาในการใช้สรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้โดยช่วยกันดูแลเอาใจใส่ไม่ว่ากับเพื่อนพี่น้องมนุษย์ที่อยู่ร่วมโลกด้วยกันหรือแม้กระทั่งกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่อยู่ในโลกนี้

บ้านจะโบและบ้านปะสีเป็นกรณีศึกษาของพี่น้องชนเผ่าลาหู่ที่อยู่ในเครือข่ายโตโบ ซึ่งหมายถึงเป็นหมู่บ้านลาหู่ที่ยังเอาความเชื่อในศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอามาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โตโบหมายถึง ผู้นำจิตวิญญาณที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนระหว่างกือซาและมนุษย์ และรวมถึงความสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งสร้างทั้งหลาย ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านนี้บอกว่าจริงๆ แล้วในหมู่บ้านแม้ไม่มีโตโบผู้นำศาสนาก็จริง แต่เราอยู่ในเครือข่ายโตโบ(ผู้นำจิตวิญญาณ) ถึงเวลาที่จะต้องทำพิธีทางศาสนาในวันที่เป็นวันสำคัญก็จะไปเชิญโตโบจากหมู่บ้านอื่นมาทำพิธีตลอด พวกเขาบอกว่าความเชื่อในกือซาเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้พวกเขามีชีวิตรอดมาได้ถึงทุกวันนี้ ตามคำกล่าวของ โตโบยะสี จะล่อ (บ้านปางตอง อ.เชียงดาว) ที่เป็นตัวแทนเปิดเผยถึงความเป็นของคนลาหู่ที่ว่า “เศรษฐกิจไม่ใช่ของเรา ... เพราะเราไม่มีเงินอำนาจไม่ใช่ของเรา... เพราะเราไม่มีสิทธิ์ไม่มีเสียง แผ่นดินไม่ใช่ของเรา...เพราะไปยืนในที่ของต้นไม้ แม้แต่ตัวเราก็กไม่ใช่ของเรา...เพราะเราไม่รู้สึกรับผลเมือง แต่สิ่งที่เราเชื่อก็คือกือซา(พระเจ้า)ผู้ปกป้องรักษา เราจะยึดถือธรรมะและศีลธรรมที่ กือซาสอน เพราะถ้าเราไม่ยึดถือธรรมะศีลธรรม ...เราก็คงไม่มีอะไรเลย” (โตโบยะสี จะล่อ, วันที่ 9 สิงหาคม 2553)

6.1.4 อาชีพจากฐานภูมิปัญญาลาหู่ที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจเชิงจิตวิญญาณ

จากการศึกษาวิจัยแล้วผลของงานวิจัยที่เราได้ค้นพบถึงภูมิปัญญาที่กลุ่มสตรีของลาหู่มีอยู่นั้นเอาออกมาทำการฟื้นฟูเรียนรู้ โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการทอผ้า และลายผ้าของลาหู่เอาออกมาและเอามาประยุกต์ทำเป็นผลิตภัณฑ์ทางเลือกหนึ่งที่จะเป็นเศรษฐกิจที่มีรายได้พอจะเอามาจุนเจือในครอบครัวได้ ส่วนภูมิปัญญาด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการจักสาน หรือการตีเหล็ก ยาสุมไพรก็อาจจะเป็นไปได้ แต่ในช่วงแรกนี้เราก็ได้คุยกันว่าเราจะฟื้นฟูลายผ้าและการทอผ้าเป็นอันดับแรกก่อน เพราะกลุ่มสตรีทั้งสองหมู่บ้านนี้บอกว่าผ้าและลายผ้า ในความหมายของลาหู่มีความสำคัญมากสำหรับพวกเขา เพราะปกติชนเผ่าลาหู่มีใช้เอามาทอเพื่อเอามาใส่เฉยๆ แต่ทุกครั้งที่เอาเสื้อผ้าลาหู่ที่ทอมาจากมือของหญิงลาหู่เอามาสวมใส่ มันจะชวนให้ระลึกถึงองค์พระผู้เป็นเจ้าพระผู้สร้างของพวกเขา ที่พวกเขาเรียกว่ากือซา ในวันศีลและในวันสำคัญทางศาสนาและในงานของประเพณีต่างๆ พี่น้องลาหู่ทุกคนจะสวมเสื้อผ้าลาหู่เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่กือซา นอกจากนั้นก็ยังเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นชนเผ่าลาหู่ให้ผู้อื่นได้เห็นได้รู้ และผ้าในความหมายของลาหู่ก็ยังไปเกี่ยวข้องกับทางศาสนาอีกด้วย เช่น ในหอแห่ พี่น้องลาหู่ก็นำผ้าสีเหลืองและสีขาวเอามาผูกไว้ อย่างเช่น ผ้าสีเหลือง หมายถึงความศักดิ์สิทธิ์และเป็นแสงสว่าง ส่วนผ้าสีขาวหมายถึงความบริสุทธิ์และสะอาด นอกจากในหอแห่แล้วผู้ที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาทุกคนไม่ว่าจะเป็นโตโบ ตาลา กาส้อมา ส่าห่า อาจา ลาส่อ ก็จะมีชุดพิเศษที่ทำด้วยผ้าสีเหลืองและผ้าสีขาว ผู้ที่สวมใส่เสื้อผ้าศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ ทุกคน

จะต้องอยู่ในสภาวะแห่งความสงบเสถียรเมื่อสติลึกลงไปอย่างเคร่งครัดและนอกเหนือจากคนเหล่านี้ผู้ที่ทำหน้าที่ด้านฝ่ายปกครองตามประเพณีที่พวกเขาเรียกว่าอาดอ ก็ต้องถือศีลอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกัน เพื่อว่าการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านต่างๆจะได้เป็นไปอย่างสุจริต และยุติธรรม นอกจากนั้นผ้าเหลืองและผ้าขาวนี้ก็นำเอาไปผูกไว้หลังบ้านของโตโบและบ้านของอาดออีกด้วย ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสัญลักษณ์แห่งการเตือนสติ ให้แก่ผู้นำของลาหู่ที่เป็นผู้นำจิตวิญญาณและผู้นำฝ่ายปกครองจะได้ระลึกอยู่เสมอว่าเรากำลังทำหน้าที่เป็นตัวแทนของก๊อซาท่ามกลางพี่น้องลาหู่และมวลมนุษยชาติ จึงมีความหวังว่าการฟื้นฟูด้วยเรื่องเกี่ยวกับการทอผ้า ลายผ้า หรือการจักสาน หรือฝึกฝนให้เกิดมีช่างตีเหล็กเหล่านี้ นอกจากจะช่วยให้มีการฟื้นฟู อัตลักษณ์ของชนเผ่าให้อนุชนรุ่นหลังได้ภูมิใจและรักษาแล้ว ก็ยังเป็นอาชีพที่จะช่วยให้เยาวชนลาหู่ทั้งชายและหญิงจะได้มีรายได้จากภูมิปัญญาของตนเอง อย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรีในสังคมไทย

6.2 อภิปรายผลการทำวิจัย

การทำวิจัยเพื่อชุมชน เรื่องการพัฒนาอาชีพทางเลือกจากภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่เศรษฐกิจเชิงวิญญานของกลุ่มลาหู่ญี บ้านจะโบและบ้านปะสี ผลของการวิจัยศึกษาที่เราได้ค้นพบถึงภูมิปัญญาของกลุ่มสตรีของลาหู่มีอยู่นั้นเอาออกมาทำการฟื้นฟูเรียนรู้ โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการทอผ้า และลายผ้าของลาหู่ เพราะผ้าและลายผ้า ในความหมายของลาหู่มันมีความสำคัญมากสำหรับพวกเขา เพราะปกติชนเผ่าลาหู่มีใช้เอามาทอเพื่อเอามาใส่เฉยๆ แต่ทุกครั้งที่เราเอามาใส่ลาหู่ที่ทอมาจากมือของหญิงลาหู่เอามาสวมใส่ มันจะชวนให้ระลึกถึงองค์พระผู้เป็นเจ้าพระผู้สร้างของพวกเขา ที่พวกเขาเรียกว่าก๊อซา และในช่วงแรกนี้เราก็ได้คุยกันว่าเราจะฟื้นฟูลายผ้าและการทอผ้าเป็นอันดับแรกก่อน กลุ่มสตรีลาหู่ทุกคนบอกว่า จะเป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มเยาวชนสตรีลาหู่ของพวกเขา ที่จะร่วมกันฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านลายผ้าและการถักทอผ้าลาหู่ให้เอาออกมาสู่ตลาดที่จะเป็นเศรษฐกิจที่มีรายได้ในอนาคตข้างหน้าในเบื้องต้นก็คุยกันว่าเราจะถักทอผ้าชุดลาหู่ให้กับพี่น้องกลุ่มลาหู่ก่อน แล้วค่อยประยุกต์ลายผ้าของลาหู่ออกสู่ตลาด

6.2.1 สิ่งที่ได้รับจากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากการทำการศึกษาวิจัยพร้อมกับเชิญชวนพี่น้องในชุมชนเข้าร่วมในทีมวิจัย ซึ่งตอนแรกๆก็มีความยากลำบากมากเพราะพี่น้องลาหู่ไม่เคยมีโอกาสร่วมประชุมหรือแม้กระทั่งถูกตั้งคำถามให้ตอบในประเด็นต่างๆเหมือนอย่างครั้งนี้มาก่อน แต่ละคนก็หนีไปต่างๆนาๆว่าทำไมต้องตั้งคำถามจุกๆจิกๆอย่างนี้ คนตอบรู้สึกหงุดหงิดรำคาญไม่อยากร่วมอยากหนี

ไปไกลๆ ข้าพเจ้าเคยถามพวกเขาว่าทำไมหยุดหึงงันอย่างนั้น พวกเขาตอบว่าพวกเขาจะต้องทำมาหากิน จะต้องเลี้ยงดูลูก จะมานั่งตอบคำถามอย่างนี้นานๆไม่ได้ แล้วอีกอย่างพวกเขามองว่าการเข้าร่วมศึกษาและให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องลาหู่ มันได้อะไร เพราะพวกเขามองว่าการศึกษาเรื่องราวของลาหู่มันเสียเวลาเปล่า มันกินไม่ได้ ทำให้ถึงไม่คิดที่จะคุยในเรื่องที่จะทำให้พวกเราทำมาหากินได้ไม่ดีกว่าหรือ อย่างเช่น

นางนารา เมอจู่ ซึ่งเป็นผู้นำของบ้านปะสือบอกว่า เนี่ยบ้านฉันอยู่บนดอยไม่มีน้ำกินต้องไปหาน้ำไกลๆไม่คิดจะคุยจะช่วยให้ น้ำประปาบ้านดิฉันบ้างเธอ เพื่อดิฉันกับบ้านพี่น้องเราจะได้น้ำกินน้ำใช้ จะได้ปลูกผักรอบบ้านได้ โดยไม่ต้องไปซื้อที่อื่นมากิน แต่ต่อมาหลังจากที่พูดคุยกันแล้ว นอกจากเราพูดคุยถึงเรื่องเกี่ยวกับงานวิจัยแล้ว ก็คุยถึงปัญหาของชาวบ้านอย่างเช่น น้ำประปาที่บ้านปะสือ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกเริ่มมีความเข้าใจ ถึงเรื่องความเป็นห่วงเป็นใยที่มีต่อพวกเขา แล้วก็ให้คำมั่นสัญญากับพวกเขาว่าเราจะไม่ทอดทิ้งกันแต่จะหาทางมาช่วยเหลือให้พี่น้องได้น้ำกินน้ำใช้ แต่อาจจะต้องรอนิดหน่อยเพราะว่าคนที่จะช่วยเหลือมาจากหลายส่วน สุดท้ายชาวบ้านเริ่มมีความเข้าใจและยอมรับกระบวนการศึกษาวิจัยแบบนี้มากขึ้น พร้อมกับจะร่วมเดินทางเรียนรู้และจะเป็นกำลังใจให้แกกันจนถึงที่สุด ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นผู้วิจัยเองรู้สึกภูมิใจในฐานะที่เป็นเยาวชนของชนเผ่าลาหู่ที่ได้กลับมาร่วมศึกษาเรียนรู้ และพร้อมที่จะเป็นคนหนึ่งที่จะเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพี่น้องเยาวชนสตรีลาหู่ที่จะร่วมเดินทางเป็นพี่เป็นน้อง และร่วมหาทางออกของชีวิต อะไรก็ได้ ที่จะเป็นส่วนหนึ่งให้กับชนเผ่าของตนได้

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นลูกหลานของลาหู่กลุ่มนี้ ก็รู้สึกภูมิใจเมื่อได้ยินคนเผ่าคนแก่หลายๆคนกล่าวถึงและได้เห็นการปฏิบัติในศาสนาของพวกเขา เมื่อถึงเวลาวันศีลหรือวันสำคัญทางศาสนามาถึง โดยเฉพาะ ดิฉันในฐานะที่เป็นผู้วิจัยรู้สึกประทับใจ นางนามู เมอจู่ ผู้เป็นแม่ของตน แม้ไม่มีผู้นำในหมู่บ้านแล้ว แต่แม่ยังจุดเทียนและทำพิธีกรรมคิดถึง ก่อชาในวันศีลและวันสำคัญทางศาสนาอยู่สม่ำเสมอ หรือบางทีก็จะพากันกลุ่มพี่น้องในหมู่บ้านไปร่วมกับหมู่บ้านที่มีผู้นำศาสนา ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามี ความประทับใจที่อยู่ในจิตใจมาตลอด ซึ่งเมื่อก่อนไม่เคยมีความรู้สึกอย่างนี้เพียงแค่ว่า แม่ก็ไปเข้าร่วมทางศาสนาแค่นั้นเอง แต่หลังจากที่ข้าพเจ้าได้เข้ามาพร้อมกับทีมศูนย์วิจัยสันกำแพง และได้รับการอบรมจากคุณพ่อนิพนธ์ เทียนวิหาร ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกอยากจะเรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่าของข้าพเจ้าเองมากขึ้น และ โดยเฉพาะอยากจะรู้ว่าชนเผ่าของข้าพเจ้าเอง แม้จะเป็นคนจนที่ถูกเรียกบ่อยๆว่าเป็นมุเซอที่มีศาสนาและวัฒนธรรมว่าที่พวกเขาอยู่มาได้หลายพันปี และต่อสู้ชีวิตมาตลอด ไม่ว่าที่ประเทศจีนประเทศพม่าแล้วก็มาถึงประเทศไทย โดยมีใส่ชุดประจำเผ่าของตน มีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา และก็มีชีวิตรอดมาได้ตลอด แล้วก็ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย ข้าพเจ้าเชื่อคนลาหู่ของข้าพเจ้า จะใส่ชุดลาหู่ เป้าแคน “ปอเตเว” และจะดำรงอยู่ในโลกนี้ต่อไป

6.2.2 การดำเนินการต่อเนื่องจากงานวิจัยเพื่อชุมชน

1. การต่อเนื่องโครงการรื้อฟื้นภูมิปัญญาด้านการทอผ้า และลายผ้า ลานู่ ทั้งกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึก
2. ขยายเครือข่ายโครงการรื้อฟื้นภูมิปัญญาด้านการทอผ้าเชิงมิติจิตวิญญาณ
3. การศึกษาต่อเนื่องมิติจิตวิญญาณกับการดำรงอยู่ของชุมชนลานู่ญ

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. 2543. ผ้าขาวเขา, “ผ้าหมูเซอ” กรมประชาสัมพันธ์กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
- ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. 2533. สำนักพิมพ์กรุงเทพ แพรววิทยา
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2545. ชาวเขาในไทย, มติชน บริษัทพิมพ์เนตส์ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2 มิถุนายน
- ละเคละ จะทอ. 2550. เรื่องเล่าจากการต่อสู้เรื่องสัญชาติของผู้หญิงลาหู่ศูนย์สตรีศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สเตฟาน อาร์ดิง, เขมลักขณ์ ดีประวัติแปล. 2556. กายาโลกที่มีชีวิตวิทยาศาสตร์และการหยั่งรู้. โครงการหนังสือวิชาการจิตปัญญาศึกษา. ลำดับที่ 18.
- โสฬส ศิริไสย์. 2532. บทบาทของผู้นำศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าหมูเซอแดง, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล,

อ้างอิงบุคคลผู้ให้ข้อมูล

- นายกิติ โยธินพาณิชย์	หมู่บ้านสันติสุข	อำเภอเวียงป่าเป้าจังหวัดเชียงราย
- นายจะแฮ จะนะ(พ่อครู)	หมู่บ้านสันใหม่พัฒนา	อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย
- นายจะสอ เมอจู้	หมู่บ้านจะโบ	อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย
- นางนามู เมอจู้	หมู่บ้านจะโบ	อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย
- นายไพโรจน์ สุวรรณ	หมู่บ้านเวียงผาพัฒนา	อำเภอไชยปราการจังหวัดเชียงใหม่
- นายยะสี จะล่อ (โตโบ)	หมู่บ้านปางตอง	อำเภอเชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลออนไลน์

- business.payap.ac.th/ba-km/km%20การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.pdf

สารบัญภาพ

1. บริบทหมู่บ้านจะโบ ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

บริบทหมู่บ้านปะสี ต.มะลิกา อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน

วิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนจะโบ

วิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนปะสี

3. การไปศึกษาดูงาน

ศึกษาดูงานที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้

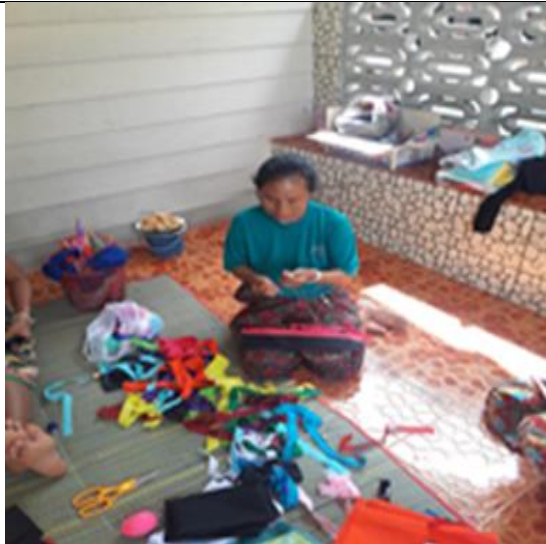
ศึกษาดูงานที่ศูนย์คาทอลิกบ้านสันเกล็ดทองเชียงราย

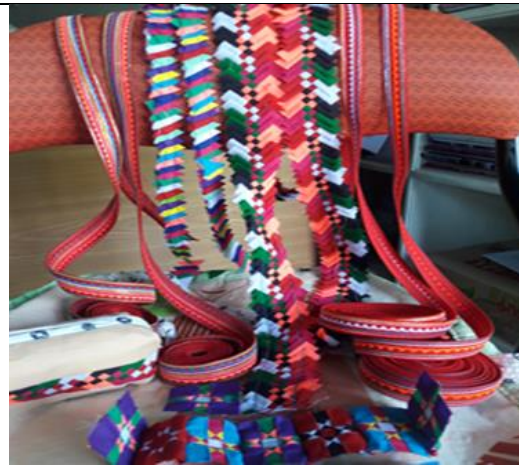
ศึกษาดูงานภูมิปัญญาด้านการจักสานและการตีเหล็ก

4. การปฏิบัติตามแผน

การปฏิบัติด้านการทอผ้าและการทำลายของลาหู่ญี

การนำผ้าทอและลายผ้ามาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์

5. กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการเสริมพลังมิติจิตวิญญาณในการดำเนินชีวิต

กระบวนการเสริมพลังมิติจิตวิญญาณในการดำเนินชีวิต

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นางสาวสุรรัตน์ นามสกุล เมอจู้ ชื่อเล่น แอร์
อายุ 25 ปี ใช้โทรศัพท์มือถือหมายเลข -
วัน/เดือน/ปีเกิด วันที่ 13 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2534
ชื่อหมู่บ้าน จะโบ
ที่อยู่ปัจจุบัน 251 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
หมายเลขบัตรประชาชน 5501001254488
จบการศึกษาจาก กศน. จังหวัดพะเยา
วุฒิการศึกษา ม.6
ประสบการณ์ทำงาน -
หน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย ผู้เสนองานวิจัย หัวหน้าทีมวิจัย
2. ชื่อ นางนามู นามสกุล เมอจู้ ชื่อเล่น
อายุ 42 ปี ใช้โทรศัพท์มือถือหมายเลข -
วัน/เดือน/ปีเกิด เดือน - พ.ศ. 2515
ชื่อหมู่บ้าน จะโบ
ที่อยู่ปัจจุบัน 251 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
หมายเลขบัตรประชาชน 5501001236137
จบการศึกษาจาก -
วุฒิการศึกษา -
ประสบการณ์ทำงาน -
หน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย ทีมงานวิจัย
3. ชื่อ นาย จะสอ นามสกุล เมอจู้ ชื่อเล่น จะสอ
อายุ 51 ปี ใช้โทรศัพท์มือถือหมายเลข -
วัน/เดือน/ปีเกิด เดือน - พ.ศ. 2506
ชื่อหมู่บ้าน จะโบ
ที่อยู่ปัจจุบัน 251 หมู่ 4 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
หมายเลขบัตรประชาชน 5501001209296
จบการศึกษาจาก -
วุฒิการศึกษา -
ประสบการณ์ทำงาน -
หน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย ทีมงานวิจัย

4. ชื่อ นาง เอมยุพา นามสกุล จะวอ ชื่อเล่น -
อายุ 32 ปี ใช้โทรศัพท์มือถือหมายเลข -
วัน/เดือน/ปีเกิด เดือน 1 มกราคม พ.ศ. 2525
ชื่อหมู่บ้าน ปะสี
ที่อยู่ปัจจุบัน 201 หมู่ 7 ตำบลแม่นาวาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
หมายเลขบัตรประชาชน 5501000120453
จบการศึกษาจาก -
วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ทำงาน -

หน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย ทีมงานวิจัย
5. ชื่อ น.ส. สุทธิตา นามสกุล เมอจุ ชื่อเล่น นามิแอ
อายุ 32 ปี ใช้โทรศัพท์มือถือหมายเลข -
วัน/เดือน/ปีเกิด เดือน พ.ศ. 2525
ชื่อหมู่บ้าน จะโบ
ที่อยู่ปัจจุบัน 253 หมู่ 4 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่
หมายเลขบัตรประชาชน 5501001185681
จบการศึกษาจาก -

วุฒิการศึกษา -
ประสบการณ์ทำงาน -
หน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย ทีมงานวิจัย

6. ชื่อ น.ส. กาญจนา นามสกุล จะลอ ชื่อเล่น กาน
อายุ 23 ปี ใช้โทรศัพท์มือถือหมายเลข -
วัน/เดือน/ปีเกิด เดือน 1 มกราคม พ.ศ. 2534
ชื่อหมู่บ้าน ปางตอง
ที่อยู่ปัจจุบัน 100(7)/พ หมู่ที่ 11 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ หมายเลขบัตร
ประชาชน 5500401087472
จบการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
วุฒิการศึกษา ป.ตรี
ประสบการณ์ทำงาน ร่วมเก็บข้อมูลโครงการงานวิจัยการช่วงชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของลาหู่แดง
หน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย ทีมงานวิจัย

7. ชื่อ นาง นาแต่ สกุล จะล่อ ชื่อเล่น -

อายุ 64 ปี ใช้โทรศัพท์มือถือหมายเลข -

วัน/เดือน/ปีเกิด เดือน 1 มกราคม พ.ศ. 2493

ชื่อหมู่บ้าน ห้วยมะราง

ที่อยู่ปัจจุบัน 103 หมู่ 7 ตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

หมายเลขบัตรประชาชน 5501000021668

จบการศึกษาจาก -

วุฒิการศึกษา -

ประสบการณ์ทำงาน -

หน้าที่รับผิดชอบในงานวิจัย ทีมงานวิจัย